

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE YÖNELİK
SOSYAL POLİTİKALARIN
DEĞERLENDİRİLMESİ

NEZAHAT TAVUKÇU

2501120083

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ZİYA ERDEM

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : NEZAHAT TAVUKÇU

Numarası : 2501120083

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : ÇALIŞMA EKONOMİSİ

Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜYESİ ZİYA ERDEM

Tez Savunma Tarihi : 14.06.2019

Saati : 15.00

Tez Başlığı : TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALARIN
DEĞERLENDİRİLMESİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. FARUK TAŞÇI		KABUL
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ ZİYA ERDEM		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ ABDULHAKİM BEKİ		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜYESİ ŞENOL KURT		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ TANER ARTAN		

ÖZ

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nezahat Tavukçu

Göç insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanlar ekonomik, siyasal, toplumsal, dinsel ve daha farklı sebeplerle bireysel ya da kitlesel olarak yaşam yerlerini gönüllü veya zorunlu olarak değiştirmişlerdir. Suriye’de 2011 yılında başlayan rejim karşıtı gösterilerin iç savaşa dönmesi sonucu milyonlarca Suriyelinin Türkiye’ye göç etmesi ülkemizi zorunlu göç hareketlerinden en çok etkilenen ülkelerden biri haline getirmiştir. Savaş bağlamında yaşanan bu göç süreci sebepleri ve sonuçları ile ülkemizin en önemli konularından biri haline gelmiştir

Bu çalışma, savaş bağlamında ülkemize sığınan Suriyelilere uygulanan sosyal politikaları konu edinmektedir. Çalışmanın kuramsal kısmındaki açıklamalarda; göç, mülteci, sığınmacı ve geçici koruma kavramları ile bu kavramları birbirlerinden ayıran özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada 2011 yılından itibaren Suriyelilerin Türkiye’ye göç etme süreci, Suriyelilerin ülkemizdeki demografik yapısı, savaşlar ve göç arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümünde sebepleri ve sonuçları ile sosyal politikalar ve göç arasındaki ilişkiler üzerine durulmuştur. Üçüncü bölümde ise Suriyelilerin ülkemize gelme sebepleri, Türkiye’nin Suriyelilere yönelik uyguladığı sosyal politikalar, yasal ve idari düzenlemeler üzerine durulmuştur. Göç çok boyutlu bir kavram olduğundan, Suriyelilere yönelik uygulanan sosyal politikalar da çeşitlilik göstermektedir. Bu politikaların üretilmesi Devletin pek çok Bakanlığının ve kurumunun iş birliği içinde çalışması, buna halkın ve sivil toplum kuruluşlarının destek olması ile uygulanabilir hale gelebildiği çalışmamızda açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Sığınmacı, Geçici koruma, Savaş, Sosyal Politika

ABSTRACT
AN EVALUATION OF SOCIAL POLICY TOWARDS SYRIANS IN
TURKEY

Nezahat Tavukçu

Migration is as old as human history. Humans have been changing their living spaces either voluntarily or by force due to economical, societal, religious or other reasons in the form of individual or mass. Turkey has become one of the most affected countries as the anti-regime movements in Syria that began in 2011 has turned into civil war and as a consequence, millions of Syrians have immigrated to Turkey forcibly. The process, reasons and consequences of this immigration in the context of war has become one of the most significant issues of the country.

In this study, the social policies that are exerted to Syrian refugees in the context of war are subjected. In the part of theoretical framework, the concepts of migration, refugee, immigrant and temporary protection, and the differences between those concepts are explained. In this study, the relationships between process of Syrians migration in 2011, Syrians' demographic structure, war and migration are clarified. In the second part, the correlations between reasons and consequences of migration, social policies and migration are explicated. In part three, the reasons of Syrian immigration, social policies that are applied by Turkish government for Syrians, and administrative and legal regulations are stated. As the concept of migration is multidimensional, the social policies for Syrians show also variety. In this study, the procedure of producing those policies and relationships between different ministries, non-governmental organizations and public in cooperation to put those theories into practice are studied.

Keywords: Migration, Refugee, Temporary Protection, War, Social Policy.

ÖNSÖZ

Türkiye 2011 yılından itibaren beklemediği ve hazırlıksız yakalanmış olduğu kitlesel bir göç akınına maruz kalmaktadır. Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle Suriye halkı vatanlarını terk ederek sınır komşusu olan, tarihi, kültürel ve dini yakınlığının en fazla olduğu ülke konumunda olan Türkiye’yi hedef ülke seçerek ülkemize göç etmişlerdir. 2011 yılından itibaren yaşanan bu süreç ile Suriyeliler konusu, toplumu, devleti, basın kuruluşlarını ve diğer devletlerin takip ettiği bir konu haline gelmiş bu bağlamda ulusal ve uluslararası boyutta Türkiye’nin en önemli meselelerinden biri haline gelmiştir. Türkiye’nin bu sürecin en sancısız şekilde devam edebilmesi için tedbirler, sosyal politikalar ve bunlara yönelik uygulamalar geliştirmektedir.

Çalışmada Suriyeli sığınmacıların ülkemizde yaşam süreçleri, yaşadıkları iller, demografik yapıları, barınma, eğitim, sağlık gibi en önemli ihtiyaçlara nasıl eriştikleri ve bunlarla ilgili devletin uyguladığı sosyal politikalar açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde göç, mülteci, sığınmacı ve geçici koruma kavramları ile bu kavramları birbirlerinden ayıran özellikleri çalışılmıştır. İkinci bölümde ise göçün sosyal politikalar ile ilişkileri sebepleri ve sonuçları bakımından açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde Suriyelilerin göç süreci ve ülkemizde bulunan Suriyelilerin demografik özellikleri açıklanmaya çalışılmış ancak Suriyelilerin demografik özelliklerinin açıklanması sırasında kaynak sıkıntısı yaşanmıştır. Bunun sebebinin 2011 yılından itibaren açık kapı politikası ile ülkemize gelen Suriyelilerin başlangıçta kayıt altına alınmasındaki aksaklıklara ve kişilerin ülke içindeki hareketliliklerinin fazla olması nedeni ile kontrol edilebilmesinin zorluğu nedeni ile olduğu düşünülmektedir. Çalışmada Türkiye’ye 2011 yılından itibaren Suriyelilerin göç etmesi sonrasında devletin bu insanlar için hayat standartları yüksek bir yaşam sürebilmeleri için uygulanan sosyal politikalar ve bu sosyal politikaların Suriyeliler ve Türk halkı için uyum politikaları eşliğinde sürdürülebilmesinin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

2011 yılından beri ülkemizin en önemli gündem konusu haline gelen Suriyelilerin ülkemizde ilk bulunuş tarihlerinden itibaren günümüze kadar devletin uyguladığı sosyal politikaların değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma sırasında, desteklerini benden esirgemeyen Doç. Dr. Faruk Taşçı'ya ve Dr. Ziya Erdem'e saygı ve şükranlarımı sunuyorum. Annem Gülsen Tavukçu ve babam Necati Tavukçu'ya da beni bugünlere getirdikleri her daim yanımda oldukları için teşekkür ederim.

NEZAHAT TAVUKÇU

İSTANBUL -2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1.1 Göç ve Göçmen Tanımı.....	5
1.1.2 Yasal Göç.....	7
1.1.3.Yasa Dışı Göç	8
1.1.4 Zorunlu Göç.....	11
1.2 MÜLTECİ, SIĞINMACI, GEÇİCİ KORUMA	12
1.2.1.Mülteci.....	12
1.2.2.Sığınmacı	15
1.2.3. Geçici Koruma	16
1.3 TÜRKİYE’DE KAVRAMLARIN ANLAMI.....	19
1.3.1. Türkiye’de Mültecilik ve Sığınmacılık Kavramları:	20
1.3.2.Türkiye’de Geçici Koruma Kavramı	22
1.4.SAVAŞLAR VE GÖÇ	25

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇÜN SEBEPLERİ İLE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ

2.1.GÖÇÜN SEBEPLERİ İLE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ.....	29
2.1.1.Ekonomik Sebepler.....	30
2.1.2.Siyasi ve Askeri Sebepler	33
2.1.3.Sosyal ve Kültürel Sebepler.....	34
2.1.4.Din ve Doğa Olayları Kaynaklı Sebepler	36
2.2.GÖÇÜN SONUÇLARI İLE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ.....	37

2.2.1.Ekonomik Sonuçlar.....	37
2.2.2.Siyasi ve Askeri Sonuçlar:	39
2.2.4.Sosyal ve Kültürel Sonuçlar:	40
2.2.5.Diğer Sonuçlar	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİLERİN GÖÇ SÜRECİ VE SOSYAL POLİTİKALAR

3.1.SURİYELİLERİN GÖÇ SÜRECİ	43
3.2.TÜRKİYEDEKİ SURİYELİLERİN DEMOGRAFİK DURUMU	48
3.3.TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLERE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR..	55
3.3.1. Barınma İle İlgili Sosyal Politikalar:	56
3.3.2.Eğitim İle İlgili Sosyal Politikalar	62
3.3.3.Sağlık İle İlgili Sosyal Politikalar	70
3.3.4.Çalışma İle İlgili Sosyal Politikalar	77
3.3.5. Uyum İle İlgili Sosyal Politikalar	84
3.3.6. Sosyal Yardımlar	88
SONUÇ	93
KAYNAKÇA	98

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1 Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	51
Tablo 3. 3 Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı.....	53

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
BAGI-YAP	: Başbakanlık Göç ve İnsani Yardımlar Baş Müşavirliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ECHO	: Avrupa Komisyonu Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
PICTES	: Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
Ş.E.Y	: Şartlı Eğitim Yardımı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
TÖMER	: Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
UNHCR	: BM Mülteci Örgütü
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

YÖS :Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göç olgusu dünya ve insanlık tarihi boyunca devletler için, öncelikle sınırlarını belirleyen sonrasında kültürlerini, dinlerini, geleneklerini ve daha pek çok sosyolojik etkileri doğuran bir kavramdır. Göç etmek kişinin bir yerden bir yere taşınması, bulunduğu yeri terk etmesi anlamına gelmektedir. İnsanlar genel olarak yaşadıkları ve alıştıkları yerleri terk etmek istemezler. Göçün doğasında bir zorunluluk bulunmakta ve bulunulan yeri terk etme mecburiyeti doğmaktadır. İnsan genel olarak bir yerden memnun olmadığında orada insan onuruna yakışır bir hayat süremediğinde terk etme isteğine sahip olmaktadır. Dünya tarihi boyunca göçe sebep olan en büyük nedenin savaşlar olduğu düşünülmektedir. Savaşlar sebepleri ve sonuçları nedeni ile insanların başta can ve mal güvenliğini tehdit altına alarak, özellikle sivillerin bu süreçlerde büyük mağduriyetler yaşamalarına sebep olmaktadır. İnsan için en kıymetli şey kendisinin ve sevdiklerinin can güvenliğini sağlanması, insan onuruna yakışır şekilde korkmadan, barınma, eğitim, sağlık imkanlarına sahip olabilmesidir. Bu bağlamda sosyal politikaların uygulanmasına engel olan savaş gibi insan eliyle gerçekleşmiş felaketlerden ve diğer mücbir sebeplerden kurtulmak çareyi başka bir coğrafyada, ülkede ve kültürde yaşamak olarak gören insanlar göç etmektedirler.

Çalışmanın amacı Türkiye’de uygulanan sosyal politikaların Suriyelilere ne ölçüde sağlandığının anlaşılmasını sağlamaya yöneliktir. Bu konunun önemi Türkiye’nin sayısı milyonlara ulaşan Suriyelinin insan onuruna yakışır şekilde yaşatıp yaşatmadığının anlaşılabilmesi bağlamında önemlidir. Tez çalışmasının sorusu bu politikaların uygulanırken Türk vatandaşlarının herhangi bir mağduriyet yaşayıp yaşamadığı, sağlıklı uygulamaların sağlanıp sağlanamadığının anlaşılmasına yöneliktir. Çalışma bu soruya cevap ararken konu ile ilgili kaynakların taranıp değerlendirilmesi yöntemi ile yazılmıştır. Tezin hipotezi sosyal politikaların Türkiye’de en doğru şekilde uygulandığı kanaati ile gerçekleşmiştir.

Suriyelilerin 2011 yılından itibaren ülkelerinde yaşanan iç savaştan, siyasi istikrarsızlık ortamından, can ve mal güvenliği açısından korunma isteklerinden çareyi başta Türkiye olmak üzere diğer ülkelere göç etmede bulmuşlardır. 2011 yılından 250 kişi ile başlayan kitlesel göç hareketi sonucu 2019 yılı itibari ile

Ülkemizde sayısı 3 milyon 500 bine ulaşan Suriyeli bulunmaktadır. Türkiye için beklenmedik ve öngörülemeyen bir zamanda, bu kadar yoğun bir g akınına maruz kalması hem g sürecinin sağlıklı yönetilmesini hem de bu konu ile ilgili devletin alması gereken önlemleri beraberinde getirmiştir. Suriyelilerin göç sürecinde bu kişilerin tanımlanmasında da bazı değişiklik ve düzenlemeler yapılmıştır. Suriye’den gelen kişilerin başlangıçta “misafir” olarak kabul edildiği ancak bunun herhangi bir hukuki zemine oturtulmasının mümkün olmaması sebebi ile 2013 yılına kadar sığınmacı olarak kabul edilmişlerdir. Avrupa Birliği lkeleri dışından geldikleri için Suriyeliler hiçbir zaman mülteci konumunda bulunmamışlardır. 2013 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği’nin yayınlanması ile Suriyeliler artık ülkemizde geçici koruma kapsamında değerlendirilmektedirler.

Savaştan kaçan insanlar bunu ülkelerinde bulamayacakları can ve mal güvenlikleri başta olmak üzere diğer ihtiyaçları ile ilgili hizmetleri alabilecekleri ülkeleri tercih etmektedirler. Bu hizmetler ile birlikte sosyal uyumun yaşanmasında sorun yaşamayacakları kendi kültürleri, dinleri ve coğrafyalarına benzer yerlerde yaşamak isteyeceklerdir. Bu bağlamda Suriyeliler için savaş sonrası sığınmak için öncelikli tercih ettikleri lke Türkiye olmuştur. Türkiye bu anlamda hem demokrasi ile yönetilen sosyal bir hukuk devleti olması hem de sosyal politikalar ve hizmetlerin sağlanması insanların memnuniyet düzeyinin yüksek olduğu bir ülkedir. Bununla birlikte özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki sınır illerimiz Suriye ile çok benzeşen coğrafi ve iklimsel özelliklere sahiptir. Öyle ki bazı bölgelerde yüksek noktalardan bakıldığında Suriye toprakları görülebilmektedir. Suriye ve Türkiye’nin Osmanlı’dan itibaren aynı coğrafyada yaşamaları sonucu bu iki ülke arasında akrabalık ilişkileri de bulunmaktadır. Yüzyıllar boyu aynı coğrafyada yaşayan insanlar arasında kültür ve din benzerliğinin de bulunması bu olağanşt savaş döneminde kişilerin öncelikle ülkemizi tercih etme sebepleri olmuştur.

Türkiye’de yaşayan Suriyeliler bugün itibari ile toplumun her kesimini ilgilendiren, sürecin başlangıcından itibaren oldukça önemsenen bir konudur. İnsanlar Suriyelilerin yaşadıkları yerlerde ortak bir hayatı yaşamakta, devletin sunduğu hizmetlerden faydalanmakta, birlikte eğitim, sağlık ve çalışma ile ilgili sosyal politikalardan faydalanmaktadırlar. Bu yönü ile artık Türk halkı ile Suriyeliler

kadim bir geçmişten ortak bir geleceğe doğru yol almaktadır. Suriyeliler Türkiye'nin geleceğinin şekillenmesinde oldukça önemli bir konumda bulunmaktadır ve konu bu özelliği ile önem taşımaktadır. Göç konusu son yıllarda tüm dünyanın ilgilendiği bir konu haline gelmiştir. Göç kavramı, sığınma, mültecilik, zorunlu yasal ve yasa dışı göç bağlamında da açıklanmaya çalışılmıştır. Tez, Suriyelilerin Türkiye'de bulundukları sürelerde insan onuruna yakışır şekilde yaşayabilmeleri, devletin, toplumun, yasaların ve kurumların bu insanlar için sunacakları hizmetlerin neler olduğu, sağlanan sosyal politikaların ne şekilde işletilebildiğinin anlatılabilmesi amacıyla yazılmıştır. Tez ile ilgili temel varsayım Suriyelilerin büyük kısmının geri dönmeyeceği, bu sebeple kalıcılık üzerine şekillenen Türkiye'de bulunuşları göz önüne alınarak uygulanan sosyal politikalar açıklanmaya çalışılmıştır. Tezin yazılmasında herhangi bir saha çalışması yapılmamıştır. Değerlendirmeler literatür taramaları, güncel kanun ve yönetmelikler, Bakanlık ve Göç ile ilgili diğer kurumların güncel verilerinden faydalanılarak bu verilerin toplanıp değerlendirilmesi sonucu ile yapılmıştır.

Savaş bağlamında ülkemize gelen Suriyeliler için devletin bu insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri noktasında ihtiyaçlarının sağlanabilmesi için, barınma, sağlık, eğitim, güvenlik ve sosyal yardımlar noktasında sosyal politikalar üretmesi gerekliliği doğmuştur. Sosyal politika, kişilerin eşit haklara sahip bir şekilde topluma katılmaları için devletler tarafından uygulanan politikalar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Sosyal politika için toplumdaki çatışmaları ortadan kaldırmak ve herkes için sosyal refahı sağlamak öncelikli hedeftir. Çalışmanın birinci bölümünde göç ile ilgili kavramlar ve kavramlar arasındaki farklar ve benzeyen noktalar açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda sebepleri ve sonuçları bakımından göçlerle sosyal politikalar arası ilişki ikinci bölümde genel özellikleri ile incelenmiş üçüncü bölümde ise Suriyelilerin ülkemize göç süreci, Suriyelilerin demografik özellikleri üzerinde durulmuştur. Ülkemizde bulunan Suriyelilerin büyük kısmı genç nüfusa sahip insanlardadır. Çalışma boyunca Suriyelilerin geçici olarak değil kalıcı olarak ülkemizde bulunma istekleri üzerine durulmuş ve genç nüfusun fazla olması nedeni ile uygulanacak sosyal politikaların önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Son olarak

geçici koruma kapsamındaki insanlara uygulanan sosyal politikalar barınma, eğitim, çalışma, sağlık uyum ve sosyal yardımlar bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.1 Göç ve Göçmen Tanımı

TDK Türkçe Sözlüğünde göç kavramı, “ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireyler ile toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” şeklinde tanımlanmaktadır. Göç batıdaki kaynaklarda kavramsal olarak ilk kez 19. Yüzyılda harita konusunda uzman ve coğrafyacı olan Ravenstein tarafından ifade edilmiştir. Ravenstein 1885 yılında yayımladığı “Göç Yasaları” ilk matematiksel teori olarak kabul edilmektedir.¹Göç Yasalarına göre göçlerin büyük çoğunluğu kısa mesafeli gerçekleşmektedir. Kısa mesafeli olan bu göçlerde insanlar sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yönelme eğilimindedirler. İnsanların göç etme amacı, şehirlerdeki hızlı büyüme fırsatlarından faydalanmak ve daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak isteği ile gerçekleştiğinden kırsal kesimde yaşayan insanların şehirlerde yaşayanlara göre daha çok göç etme isteğinde bulunduğu ifade edilmiştir.

Göç olgusu dünya tarihi kadar eski bir kavramdır. Dünyanın tarihsel süreci boyunca yer değiştirme hareketi olan göçlerin türlerinde süreklilik gösteren değişiklikler söz konusu olmuştur. Tarihte göç olayları daha ziyade coğrafi sebepler, beslenme gereksinimin giderilmesi ve iklim olayları nedeni ile oluşurken artık bugünkü hayatımızda yerini siyaset, iktisat, dinsel, eğitim, sanayileşme ve savaş kaynaklı olaylara bırakmıştır. Ekonomik ihtiyaçlar, siyasi istikrarsızlık ortamından kaçış ve savaş nedeni ile can güvenliğinin korunmasını sağlama, göçün başlıca nedenleri olmuştur. Siyasi istikrarsızlık, savaş, ekonomik zorlukların bulunduğu ülkelerdeki insanlar, daha iyi bir yaşama sahip olacaklarını düşündükleri ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler.

¹¹ Yeliz Yazan, *Avrupa Birliği’nin Yasadışı Göç Politikası Türkiye Örneği Çerçevesinde İnsan Hakları Sorunsalı*, İstanbul, Milenyum Yayınları, 2016, s. 28.

Göç kavramının bir konumdan başka bir konuma hareket eylemi olması göçü sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi, coğrafi ve diğer birçok açıdan ele almayı zorunlu kılmaktadır. Bu sebeple göç kavramı tek bir disiplinin açıklayamayacağı büyüklükte ve birbirinden farklı argümanları olan bir olgu durumundadır. Göç günümüzde sosyoloji, psikoloji, ekonomi, coğrafya, hukuk ve diğer pek çok disiplinin ele aldığı bir konu olma özelliğini taşımaktadır.² Göç sadece sosyal bilimlerin değil, salgın hastalık, iskan ve diğer sonuçları bakımından tıp, eczacılık ve mimarlık gibi bilimlerin de ilgilenmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Göç kavramı İslam dininde hicret kelimesi ile açıklanmıştır. Bu anlamıyla göç dinin de konusudur. Hicret, gidilen yerin yurt edinilmesi amacıyla ve yeryüzünün her tarafının Allah’a ait olduğu düşüncesi ile yapılan bir göç hareketidir³. Hz. Muhammed ve Müslümanlar da Medine’ye hicretleri sonrası burayı yurt edinmişlerdir. Müslümanların Mekke’den Medine’ye doğru hicret ettiği günün İslam tarihinin başlangıcı olarak kabul edilmiş olması din ve göç arasındaki ilişkiyi ifade etmek açısından önemli bir örnektir. Göç sadece İslam tarihinde değil, dünya tarihinde de medeniyetlerin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. İnsanlığın dünyadaki varlığının pek çok dine ve Kuran’a göre Adem ile Havva’nın şeytana uyarak cennetten yeryüzüne göçmesi sonucu başladığına inanılmaktadır.

Göçmen kavramı ise Göç Terimler Sözlüğü’nde kişisel rahatlık amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır” şeklinde açıklanmaktadır. Göçmen ve göç kavramları birbirleri içine giren birbirlerini bütünleyen iki olgu durumundadır. Öyle ki yasal göç tanımı ile birlikte yasal göçmen, yasa dışı göç ile yasa dışı göçmen, zorunlu göç ile zorunlu göçmen kavramları ortaya çıkmaktadır. Göçmenin statüsü bu bağlamda göç ettiği ülkedeki uygulamalara göre değişiklik göstermektedir.

² Faruk Taşçı, “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C: 10, No: 4, 2009, s. 178.

³ Fatih Açık, “İslam Medeniyetinin Oluşum Sürecinin Göç ve Toplumsal Değişme İlkesi Bağlamında İncelenmesi(Hicret ve Endülüs Medeniyeti Tecrübesi)”**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 55.

Göçler, gerçekleşme biçimlerine göre farklılık gösterebilir. Göçün ülke hudutları içerisinde gerçekleşmesi hali iç göç, ulusal hudutların dışına çıkılması başka ülkeler hedef alınarak gerçekleşmesi ise dış göçtür. İradenin kullanımına bağlı olarak; gönüllü veya zorunlu göç, yasallığına göre; yasal göç ve yasadışı göç hareketlerinden bahsedilmektedir. Çalışmanın içeriğini ulusal sınırlar aşarak yapılan ve zorunluluktan kaynaklanan Suriyeli göçü oluşturmaktadır. Suriyelilerin göçü kimi zaman yasal kimi zaman ise yasa dışı göç olarak gerçekleşmiş bulunmaktadır.

Göç ve bu kavramla ilişkili diğer mühim kavramlar, yasa dışı göçmen, sığınmacı, mülteci ve geçici korumadır. Yasadışı göçmen, mülteci ve sığınmacı, geçici koruma kavramları halk arasında ve bazı akademik çalışmalarda birbirlerinin yerine kullanılsa da bu kavramlar arasında esasen amaç ve araç farklılıkları bulunmaktadır.⁴ Çalışmanın bu kısmında kavramlar arasındaki farklılıklar ve Türkiye’deki Suriyelilerin durumunun bu kavramlar üzerinde tanımlaması yapılmaya çalışılacaktır.

Suriyeli sığınmacıların ülkemize yasal ve yasa dışı göç hareketleri bulunduğundan öncelikle yasal ve yasadışı göç kavramları; daha sonra ise bu kişilerin ülkemizdeki durumlarının anlaşılabilmesi amacıyla mülteci, sığınmacı ve geçici koruma kavramları açıklanacaktır.

1.1.2 Yasal Göç

Yasal göç kavramı pek çok çalışmada düzenli göç olarak tanımlanmaktadır. “Kişilerin kendi ülkeleri dışındaki herhangi bir ülkede, kendi ülkelerinin, topraklarından transit geçiş yaptıkları ülkenin ve gittikleri ülkenin yasal prosedürü çerçevesinde kısa süreli veya süreli konaklaması durumu” düzenli göç olarak tanımlanmaktadır⁵. İnsanların çeşitli nedenlerle vatanlarını terk ederek diğer ülkelerde hayatlarına devam etmek istemesi, bu amaçla yerleşmek istedikleri ülkenin usullerine uygun bir şekilde ülkeye girmesi ve yine göç ettiği ülkenin

⁴Yazan, **a.g.e**, s. 60.

⁵Çevrimiçi Kaynak: <http://www.calismaizinleri.net/duzenli-goc> , Erişim Tarihi: 02.05.2019.

yasalarına uygun olarak ikamet etmesi yasal göç olarak değerlendirilmektedir⁶. Bu bağlamda yasal göç esasen kayıtlı göç olarak kabul edilebilir⁷. Bu kişilerin hedef ülkelerce kabul edilmesine ilişkin kurallar, genel olarak her ülkenin kendi iç kuralları siyasi ve sosyal politikaları kapsamında belirlenmektedir. Yasal göçmenin ulusal kamu düzenini ve güvenliğini ihlal etmediği hususlar dışında sınır dışı edilemeyeceği ve her ne şekilde olursa olsun hayatı ve özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelere gönderilemeyeceği hüküm altında bulunmaktadır.

Yasal göç daha çok, az gelişmiş ülkelere doğru yapılan insani bir hareketliliklerdir. İnsanlar genellikle bir ülkede eğitim almak ya da kendi ülkelerinde bulamadıkları çalışma olanaklarına sahip olabilmek amacı ile yasal olarak göç etmektedirler. Yasal göçte genellikle emeğin göçü söz konusu olduğundan bu göç türünde göç alan değil göç veren ülkenin zararda olduğu düşünülmektedir. Yasal göç ile kişilerin ülkelere girişleri hem göçe kaynak olan hem de göç hedefi olan ülkelerin isteği ile olduğundan bu süreç, göç eden kişinin de kendi istek ve çabası ile gerçekleşmektedir. Yasal ya da düzenli göç olarak bahsedilen kavram içerisinde kişiler bir ülkeye yasadışı yollardan girmiş olsalar bile sığınma ya da diğer programlar kapsamında yasal statü kazanma imkanları da bulabilmektedirler.⁸Bu anlamı ile başlangıçta yasa dışı olarak bir ülkeye giren insanlar ülke uygulamaları ile yasal göçmen konumuna gelebilmektedirler.

1.1.3.Yasa Dışı Göç

Yasa dışı göç kavramı giriş yapılan ülkenin yasal giriş ve çıkış için gerekli olan şartlarına uyulmayarak ülkenin sınırının geçilmesi ve ülkeye yasal yollardan girişin akabinde izin alınmaksızın ikamet edilmesi anlamına gelmektedir. Yasa dışı göç düzensiz göç anlamına da gelmekte ve kişilerin yasadışı yollarla hem kendi vatanlarının, hem transit kullandıkları ülkenin hem de seyahat ettikleri asıl ülkenin hudutlarını aşması ya da yasal yollarla giriş yaptıkları ülkede yasal kalış sürelerine

⁶Mehlika Özlem Ultan, “Avrupa Birliği’nde Yasa Dışı Göçün Önlenmesi ve Ülke Uygulamaları”, Ankara, Nobel Yayınları, 2016, s. 60.

⁷ Ahmet İçduygu, **Kentler ve Göç Türkiye, İtalya, İspanya**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, s. 23.

⁸ Yazan, a.g.e. ,s. 60.

uyulmaması olarak tanımlanmaktadır.⁹Yasal ve yasa dışı göçmen arasındaki en belirgin fark yasa dışı göçmenin bulunduğu ekonomik, sosyal ve diğer koşullar sebebi ile vatanını zorunluluklar nedeniyle terk eden kişi olması ve göç edilen devletin himayesi altında olmamasıdır. Yasa dışı göçmenin, ülkeye yasal olmayan yollardan girmesi ya da yasal olarak geldikten sonra gerekli izinlere sahip olmayarak kalmaya devam etmesi durumunda sınır dışına gönderilmesi mümkün olabilmektedir. Yasa dışı göç tanımı kişinin yasal yollarla girmesi halinde bile izin verilen süre içinde terk etmemesi ve yasal izni olmadan çalışması sebepleriyle çeşitli kaynaklarda düzensiz göç kapsamında değerlendirilmekte ve uluslararası literatürde yasa dışı göç kavramı yerine çoğunlukla düzensiz göç kavramının kullanıldığı görülmektedir.¹⁰ Düzensiz göçte hedef ülke, transit ülke ve kaynak ülkeler söz konusu olup bu ülkelerin yasa dışı göç kapsamında durumlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Transit ülke göçmen kişinin kaynak ülkelerden hedef ülkeye girip bu ülkeyi geçiş ülkesi olarak kullanması anlamına gelmektedir. Transit ülke sadece göç eden kişinin bir ülkeden diğer ülkeye geçişini sağlayan ülke konumundadır. Bu bağlamda Türkiye'nin coğrafi konumu gereği Asya ile Avrupa'nın ortasında bulunması, özellikle Doğu ve Batı arasında bağlantı görevi üstlenmesi, üç tarafının denizler ile çevrili olması, Karadeniz'den Ege ve Akdeniz'e tek çıkış kapısı olan Boğazlara sahip olması nedenleriyle transit ülke olarak en önemli konumdaki ülkelerden biri olma özelliğine sahiptir. Yasal göçte transit ülke kavramı bu göç sırasında ulaşım dahil tüm süreçlerin yasal yollarla sağlanmasından dolayı gerekli görülmemektedir. Yasa dışı göç olgusunda bahsedilen hedef ülke kavramı, kuralların ihlal edilerek gelinmesi veya yasal yollarla gelinse bile yasal bulunuş süreleri sonunda ülkeden ayrılmayan kişilerin bulunduğu ülkeleri kapsamaktadır. Bu kavramda kaynak ülke açısından ülkelerinden ayrılırken gerekli kurallara uymayarak terk eden kişiler söz konusudur. Türkiye demokrasi ile yönetilen, verimli tarım arazileri bulunan, iklimi ve coğrafyası insan yaşamı için oldukça elverişli olan, sanayisi ve ekonomisi gelişmekte olan bir ülke olduğundan göç eden kişiler için hedef ülke olma özelliğine de sahiptir. Kaynak ülke ise göçte kaynaklık eden

⁹Çevrimiçi Kaynak: <http://www.calismaizinleri.net/goc-cesitleri> ,Erişim Tarihi : 23.03.2019.

¹⁰Ulan, **a.g.e.** , s. 61.

insanların çeşitli nedenlerle başka bir yere yerleşmek için ayrıldıkları ülkeleri ifade etmektedir.

Yasa dışı göçte, göç sırasında ulaşım dahil tüm süreç yasalara ve hedef ülke uygulamalarına uygun olmayan şekilde yürütülmektedir. Yasa dışı göçte yaygın olarak kullanılan yöntem kişilerin denizler aracılığıyla gerçekleştirdikleri göçlerdir. Türkiye uluslararası gerçekleştirilen yasa dışı göç bakımından hem hedef hem de transit ülke konumunda bulunmaktadır. Bu göç kapsamında hem Türkiye'yi hedef ülke olarak belirleyen Ortadoğu'da yaşayan, özellikle Suriye'den gelen insanlar bulunmakta hem de Türkiye'yi transit ülke olarak belirleyen Türkiye üzerinden batıdaki ülkelere ulaşmayı amaçlayan insanlar bulunmaktadır.¹¹ Bu göç türünde insanların başka bir ülkeye ulaşabilmek için ticari gemilere kaçak olarak binmesi veya küçük bot ve benzeri deniz araçlarıyla hedef bölgelere ulaşılmaya çalışılmaları Türk ve Dünya basınında ses getiren insanlık dışı sonuçların yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu göçler sırasında kadın ve çocuklar hayatlarını kaybedebilmekte ve insanlık onuru için büyük trajediler meydana gelebilmektedir. Yasa dışı göçte, göç eden kişilerin kullandıkları diğer ulaşım şekli, kara yoluyla gerçekleştirdikleri göçlerdir. Kara yolu ile gerçekleşen yasa dışı göç kapsamında göç eden kişiler genellikle ülke sınırlarını yasa dışı yollardan ihlal ederek kaynak ülkeden hedef ülkeye geçmektedir. Transit ülkelerde kara yolu ile geçişler de önemli bir ulaşım rolü üstlenmektedir.

Yasa dışı göç, terör, insan kaçakçılığı, çocuk ticareti gibi suçlarla olan bağlantıları sebebi ile hedef ülkelere bir güvenlik tehdidi unsuru olarak kabul edilmekte ve ülkeleri konu ile ilgili gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaya yöneltmektedir. ¹²Türkiye'nin yasa dışı göçe çok fazla maruz kalması nedeni ile ülkemizde yasadışı göç konusuna ilişkin faaliyetler, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

¹¹ Gökhan Aydın , “Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Düzensiz Göç İle Mücadele Devletin Yetki ve Uygulamaları” **Göç Araştırmaları Dergisi** C: 2, No: 2, Temmuz- Aralık 2016, s. 172.

¹²Emine Akçadağ, “Yasa Dışı Göç ve Türkiye”, **Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi,** Çevrimiçi Kaynak: <http://www.bilgesam.org/images/dokumanlar/0-96-2014032653yasadisigocveturkiye.pdf> , Erişim Tarihi: 01.02.2019

uhdesinde, güvenlik güçleri olan polis, jandarma, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve ilgili kurumların iş birliği ile yaptıkları çalışmalarla yürütülmektedir¹³.

Yasa dışı göç kavramının tüm dünyanın maruz kalacağı bir olgu olmaya devam edeceği düşünülmektedir. İnsanların ülkelerinde yaşadığı ekonomik ve siyasi karışıklıklar, devletlerin çıkar çatışmaları sonucu meydana gelen savaşlar, büyük doğa olayları, doğal afetler, bulaşıcı hastalıklar gibi olumsuz durumlar nedeni ile yasa dışı göç kavramının engellenmesi mümkün olmayacaktır. Yasa dışı göç kavramının tamamen kaldırılmasının mümkün olmayacağı ancak yasa dışı göç ile ülkemize gelen kişiler ile ilgili güvenlik sorununun çözümünün sağlanabilmesi¹⁴ ülkemizde kaldıkları süre içerisinde ise uyum politikalarının sağlanabilmesi ve bu konu ile ilgili devletin bu kişilerin ülkemize girişinden iskan edilmesine kadar pek çok konuda alması gereken önlemlerin önemli olduğu düşünülmektedir.

1.1.4 Zorunlu Göç

Zorunlu göç tanım olarak insanların yaşadıkları yerlerinden zorla edilmesi bununla birlikte, iradeleri haricinde, yaşamakta oldukları yerlerden ayrılmak zorunda bırakılmalarını ifade etmektedir.¹⁵ Birleşmiş Milletler zorunlu göçe maruz kalanları “ülke içinde yerinden olmuş kişiler, zorla ya da mecbur kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların etkilerinden, genel olarak şiddet içeren durumlardan, insan hakları ihlallerinden veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerden korunmak için, uluslararası kabul görmüş devlet sınırlarını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişi veya bu tip kişilerden oluşan gruplar” şeklinde tanımlamaktadır. Zorunlu göç, devletlerin ya da belli bir milletin sosyolojik ve kültürel nüvelerinin savaşlar, büyük doğa olayları ya da siyasi krizler gibi değişmesine sebep olan bir olgudur. Zorunlu göç bazı kaynaklarda “sürgün” olarak da nitelendirilmektedir. Savaş bağlamında karşımıza çıkan zorunlu

¹³ 2016 Türkiye Göç Raporu, T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, No:40,2017,s.3,Çevrimiçi Kaynak:

http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf, Erişim Tarihi:01.02.2019.

¹⁴ Sınır dışı etme süreci, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun(YUKK) Yabancılar başlıklı İkinci Kısımının Sınır Dışı Etme başlıklı Dördüncü Bölümünde, 52 ila 60'ncı maddeleri arasında düzenlenmiştir.

¹⁵ Çevrimiçi Kaynak: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/151706> , Erişim Tarihi:01.02.2019

göç insanların yaşamlarına devam edebilmeleri için bir zorunluluk nedeni ile göç etme, sığınma ya da mültecilikten bazı yönleri ile farklılık gösterebilmektedir.

Ülkemizde de özellikle 1980’li yıllarda doğu ve güneydoğu illerimizde yaşanan terör olayları neticesinde bazı köylerin teröristlerce basılması, yakılması ve insanların öldürülmesi nedenleri ile insanlar zorunlu olarak doğu illerinden batı illerine göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum ülke içinde insanların zorunlu göçüne örnek olarak değerlendirilebilmektedir.

Türkiye’de zorunlu göçe örnek olan ilk olay Bulgaristan’ın “asimilasyon politikası” nedeni ile Bulgaristan’da yaşayan Türklerin Türkiye’ye göç etmeye mecbur bırakılmasıdır. 1989 yılında gerçekleşen zorunlu göçte Bulgaristan’da yaşayan Türklerin Hristiyan adetlerine göre cenaze merasimlerinin düzenlenmesi, Türklere Hristiyan isimlerinin verilmek istenmesi, Türk okullarının kapatılması, Türkçe konuşmanın yasaklanması ve camilerin kapatılması gibi uygulamalar dönemin hükümeti tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu duruma karşı koymak isteyen Türkler cezalandırılmış ve özgürlükleri tutsak altına alınmıştır. Bu süreçte Bulgar Hükümeti 300.000’e yakın Türk insanını sınır bölgesine bırakmış ve göç etmeye zorlamıştır. Türkiye bu süreçte vizeleri Bulgaristan’dan gelenlere kaldırmış bu insanların ana vatanına yerleşmeleri için kabul etmiştir. Bu zorunlu göç örneğinde görüleceği gibi zorunlu göçün en önemli sebeplerinden biri siyasal baskılar ve zorlamalardır.

Bulgaristan’dan ülkemize gerçekleşen zorunlu göçe benzer durum bugün için, Suriyeliler için de Suriye’de yaşama şansı kalmayan can ve mal bütünlüğü tehlikede olan insanlar için de söz konusu olmuştur.

MÜLTECİ, SİĞINMACI, GEÇİCİ KORUMA

1.2.1.Mülteci

Mültecilik kavramı II. Dünya Savaşı sonrasında hukuki statü olarak insanlara tanınmış bir hak olarak doğmuştur¹⁶. “Mültecilerin Hukuki konumunu belirleyen 1951 tarihli BM Cenevre Sözleşmesi’nde mülteci kavramı, “İrki, dini, uyruğu, belirli

¹⁶ Murat Erdoğan, “Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi İstanbul Örneği” **Şehir ve Toplum Dergisi**, Sayı 6, Aralık 2016, s.159.

bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanmayan ya da yararlanmak istemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir.” olarak tanımlanmıştır. “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği” ise söz konusu kavramı “haklı sebeplerle zulme uğrayacağından korkan, yasadışı yollarla veya sahte belge kullanarak bir başka ülkeye giriş yapan” kişilerin mülteci olarak nitelendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.¹⁷ Mülteciler ile ilgili 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi sonrası bu tarihteki sözleşmenin belli sınırlamalarının bulunması ve mülteci kavramının genişletilerek farklı boyutlarının ele alınabilmesi için Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü imzalanmıştır. “1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü”, mültecilerin uluslararası düzeyde yasal haklara sahip olmasını sağlayan önemli tarihsel gelişmelerin sonucu olarak doğmuştur.¹⁸ Bu sözleşme; mülteciliğin açıklamasını yapan, bu insanların hakları ile sorumluluklarını sunan en belirleyici belge olma özelliğini taşımaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de mülteciler ile ilgili doğrudan düzenleme yapmasa bile insan haklarının korunmasını bağlamında geniş haklardan bahsetmesi sebebi ile mültecilerin haklarını koruyan bir diğer sözleşme niteliğindedir.¹⁹

Türkiye tarafından ise mülteci kavramı ile ilgili en önemli düzenleme olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre başvuru sahibi kişi “Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan ” kişiyken uluslararası koruma çeşitleri mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsü olarak üç başlıkta sınıflandırılmıştır. Mülteci tanımı YUKK ‘un ilgili maddesinde ²⁰ yapılmakta ve mültecinin “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin dışında bulunan ve bu

¹⁷ Yazan, **a.g.e.**, s. 61

¹⁸ Erdoğan, **Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri**, s.160.

¹⁹ Neslihan Özkerim Güner, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü” **Göç Araştırmaları Dergisi** C: 2, No: 2, Temmuz-Aralık 2016, s. 214.

²⁰ Kanunun tüm metni 11 Nisan 2013 tarih 28615 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. , Bknz : (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>, 3 Mart 2019

ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü” verildiğinden bahsedilmektedir. Bu kavramın içinde ayrılan şartlı mülteci kavramının aynı kanunda “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin dışında bulunan veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen isim” olduğu açıklanmaktadır. Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak kaynak ülkesine geri gönderildiği takdirde, ölüm cezasına mahkum olacak veya ölüm cezası infaz edilecek işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle kaynak ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verildiği yine aynı kanunda açıklanmıştır.

Kişilerin mülteci statüsüne sahip olabilmesi için ve bu statünün sağlanması için kişilerin gerekli olan yasal süreçlerden geçmeleri gerekmektedir. Bir kişinin başka bir ülkede mülteci olarak yaşayabilmesi için öncelikle 1951 tarihli sözleşmede belirtilen sözleşme kurallarına uyması veya bu sözleşme kapsamındaki kriterlere sahip olması gerekmektedir. Türkiye’de mülteci başvuru işlemlerini Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’na bağlı İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yürütmekte ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ise BM Mülteci Örgütü, uluslararası adı ile UNHCR ile birlikte kişilerin başvurusunu değerlendirmektedir. Türkiye sözleşmeye ve protokole taraf olmakla birlikte coğrafi sınırlama ile sadece Avrupa vatandaşlarını mülteci olarak kabul etmektedir. Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne coğrafi sınırlama koyduğundan ülkemize en yoğun göç eden

Suriyeliler başta olmak üzere Avrupa ülkeleri dışındaki diğer ülkelere gelen yabancılara mülteci statüsü verilememektedir. Bu kişiler mülteci statüsüne sahip olmadıkları için sığınmacı ya da geçici koruma kapsamında kabul etmektedir. Bu bağlamda Türkiye'ye başka ülkelere göç eden yabancının çok azı mülteci statüsünde bulunmaktadır.

1.2.2.Sığınmacı

Göç Terimler Sözlüğü'ndeki tanımına göre, sığınmacılar “ilgili ulusal veya uluslararası belgeler kapsamında bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kimselerdir.” Türk Dil Kurumu sözlüğünde sığınmacı, “başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi, sığınık mülteci veya yabancı bir ülkede iltica etmeden önce belirli bir süre kalan kimse” olarak tanımlanmıştır. İHEB’nde sığınma hakkı temel bir insan hakkı olarak kabul edilmektedir. Buna göre, “Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır” denilmektedir.²¹ Sığınma ile ilgili İHEB’si 14. Madde gereği olarak sığınma hakkı yerine “sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı” şeklinde telaffuz edilmiştir. Bu ayrıntıda sığınma hakkının devlet odaklı değerlendirildiği düşünülmektedir. Bu durumda sığınma hakkı devletlerin bir egemenlik tasarrufu niteliğinde olup kural olarak devletlerin kendilerinden sığınma talep eden kişilere sığınma sağlamaya yönelik bir sorumlulukları bulunmadığı düşünülmektedir. Devletlerin bu sorumlulukları bir zorunluluk değildir. Tamamen kendi belirleyeceği kurallar çerçevesinde sığınma ile ilgili hak ve hizmetlerin nasıl uygulanabileceği belirlenir. Bu bağlamda devletlerin iç hukukları ve uluslararası hukuk çerçevesinde taraf oldukları sözleşmeleri göz önüne alarak, sığınma hakkını tanıma ya da tanımama yetkisine sahip durumda oldukları görülmektedir.²²

Sığınmacı kavramı ile mülteci kavramını birbirinden ayıran özellikler bulunmaktadır. Birbirlerinden farklı durumları ifade etmelerine rağmen, uluslararası literatürde, bilimsel yayınlarda, halk arasında ve basında mülteci ve sığınmacı

²¹Erdoğan, **Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri** s.159.

²² Meltem Ece Oba , “Türk Hukukunda Geçici Koruma Rejimi” ,**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 20.

kavramlarının birbirleri yerine hatalı kullanılabildiği görülmektedir. “Sığınmacı kaynak ülkeden hedef ülkeye ulaştığı anda, ilk olarak sığınma talebinde bulunan kişi ya da ülkesini terk ederek, mülteci olduğu iddiasıyla bir başka ülkeye sığınan, ancak henüz mülteci olup olmadığı hakkında yetkili ulusal otoriteler ve BMMYK tarafından karar verilmemiş kimseleri ifade etmektedir.” Bu çerçevede Türk hukukunda sığınmacı, genel olarak tanımlandığı gibi mültecilik başvurusu için işlemlerini tamamlama sürecindeki kişi olarak değil Avrupa dışındaki bir ülkeden gelen, güvenli üçüncü bir ülke bulana kadar kendisine geçici oturma izni verilen kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede, yasal olarak Türkiye’ye yerleşen yabancılar içerisindeki sığınmacılar, geçici şekilde ikamet işlemlerine tabi tutulmakta ve vatanına ya da üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar ülkemizde kalmaktadırlar. Genel olarak mülteciliğin sığınmacılığa göre insanlara daha fazla hak tanıdığı, mülteci statüsündeki kişilerin uluslararası sözleşmeler bakımından kendilerini daha güvende hissettikleri düşünülmektedir.

Türkiye’de de sığınmacı ve mülteci kavramları birbirleri yerine sıklıkla hatalı kullanılan iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Pek çok akademik çalışmada bilimsel yayında, basında ve halk arasında birbiri yerine kullanıldığı görülmüştür. Mültecilik kavramındaki coğrafi sınırlama nedeni ile kavramların birbiri yerine kullanılması doğru bir uygulama kabul edilmemektedir. Türkiye’de 2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nun yürürlüğe girmesiyle birlikte sığınmacı kavramı ortadan kalkmış durumdadır²³. Sığınmacı kavramı artık “Geçici Koruma” kavramına yerini bırakmış durumdadır. Türkiye’deki yabancıların çoğu mülteci ya da sığınmacı değil genellikle geçici koruma statüsünde bulunmaktadır.

1.2.3. Geçici Koruma

Geçici koruma kavramı, BMMYK’nin “Uluslararası Korumaya İlişkin Notu” altında “kitlesel akın halinde uluslararası koruma ihtiyacı içinde olan gruplara ya da belli kategorilerdeki kişilere bireysel mülteci statüsünün belirlenmesi usulüne başvurulmaksızın sığınma sağlama yolu olarak tanımlanmaktadır.” Bu tanımdan yola

²³ Murat Erdoğan, **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s.55.

çıkarak geçici koruma ihtiyacı olan insanların devletler tarafından acil olarak korunabilmesini sağlanmaktadır. Geçici koruma kavramında en önemli unsur acil durumun bulunmasıdır. Acil durumları oluşturan nedenler savaşlar, iç çatışmalar ve doğal afetler gibi beklenmeyen ve öngörülemeyen olaylardır. Geçici koruma; kitlesel göç akınlarına sebep olan savaş, iç karışıklık, insan haklarının ihlal edilmesi ve felaketler nedenleriyle ülkesini terk etme mücbir sebepleri olan kişilerin himaye edilebilmesi için önemli bir koruma biçimi konumundadır²⁴. Bu tür durumlar nedeni ile vatanlarından ayrılan tanımadığı ülkeye sığınan kişilere sağlanan koruma için “geçici koruma” kavramı kullanılmaktadır. Mücbir sebepler sonucu çok fazla insanın akın halinde göç etmesi, bu insanların hedef ülkeye kabulü ülkenin yabancıların kabulü ile ilgili standart kurallarını uygulayabilmesini zorlaştırmaktadır. Geçici koruma kapsamında, göç edenlerin ivedi olarak güvenilir ortamlara iskanlarının amaç edinilmesi ve insani haklarının güvenceye alınmasının amaçlandığı düşünülmektedir. Kitlesel bir insan akını ile karşılaşan devletlerdeki aniden gelişen ve sınırlarına dayanan insan topluluğunu kontrol edecek olanaklar genelde yetersiz bulunmakta ve olağan sığınma usullerinin işletilmesine imkan bulunmamaktadır. Bu sebeple bu kişilere sığınmacı ya da mültecilik statüleri verilmemekte ve devletler bu durumla karşılaştıklarında mültecilik veya sığınmacılık statülerinin belirlenebilmesi uygulamalarında sorun yaşamaktadırlar. Geçici koruma statüsü, ülkelere iltica ile ilgili hukuk ve sığınma sistemi dışında bir fırsat sağlamaktadır.²⁵ Geçici koruma, mülteci sığınmacı ve göçle ilgili diğer kavramlardan sayı olarak daha fazla kişinin yararlanabileceği bir statü olmakla birlikte bu kavram kapsamında ülkeye gelen kişilerin yararlanabileceği yasal haklar, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde mültecilere tanınan geniş haklara göre çok daha azdır. Geçici koruma kavramı ülkemizde ve dünyada acil olaylar nedeni ile belli bir bölgeden kitleler halinde gelen yabancıların statülerinin belirlenmesinde yaygın kullanılan bir kavram durumuna gelmiştir²⁶.

Kitlesel akınlarla kişilerin sığınma talepleri tarih boyunca sürekli görülen olaylar olmakla birlikte geçici koruma kavramı göç yazınında oldukça yeni bir

²⁴ Meltem İneli Çiğer, “Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine”, **Göç Araştırmaları Dergisi** C: 2, No: 3, Ocak- Haziran 2016, s. 62.

²⁵ Çiğer, **a.g.e.**, s. 70.

²⁶ Erdoğan, **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, s.55.

kavram niteliğindedir. Geçici koruma kavramı ilk kez 1990 tarihinde Yugoslavya'nın dağılması sonrasında ifade edilmiştir. Eski Yugoslavya'daki çatışmalardan kaçan insanların korunması için Avrupa Birliği'ndeki ülkelerin yapmış olduğu koruma politikaları geçici korumanın tarihsel süreçteki başlangıcını oluşturmaktadır.²⁷ Bu süreçte geçici koruma kavramının evrensel ya da bölgesel bir hukuki düzenlemeye sahip olmaması nedeni ile Avrupa devletlerinden kitlesel insan akınına maruz kalanlar kendi iç hukuk düzenlemeleri uyarınca geçici koruma adı altında birbirlerinden farklı uygulamalara gitmişlerdir.²⁸ Uluslararası hukuk alanında geçici korumayı emredici hükümler ile düzenleyen bir sözleşme veya bir anlaşma bulunmamaktadır.²⁹ Bu durumun sonucu olarak devletler geçici koruma politikalarını kendilerine özgü oluşturmaktadırlar. Bunun sonucu olarak uluslararası hukukta geçici koruma ile ilgili hukuk boşluğu olduğu düşünülmektedir. Bu hukuk boşluğunun bir sonucu olarak çeşitli devletler geçici korumadan yararlanan kişilerin özelliklerinin belirlenmesi, geçici korumanın süresi, hangi koşullarda sona ereceği ve bu statüden yararlananların hak ve yükümlülükleri gibi konularda birbirinden farklı düzenlemelere sahiptir.³⁰ Geçici koruma bu yönü ile mültecilik gibi standart bir uygulamaya haiz değildir. Bu durumun hem negatif hem de pozitif etkilerinin olabileceği düşünülmektedir. Devletler geniş haklar ve hizmetler sunmak istemedikleri kişilere mültecilik yerine geçici koruma hakkı tanıyabilmekte ve bu bağlamda kendi yönetmelikleri ile yabancıların ülkede kalışlarını sağlayabilmektedirler. Geçici koruma kavramının dünyanın farklı ülkelerindeki uygulanma amaçları ile bu kapsamda uygulanan sosyal politikalar da farklılık arz etmektedir.

Kısa sürede sığınmacılara kalıcı bir çözüm sağlanması mümkün görülmemektedir. Geçici koruma ile bireysel mülteci statüsünün gelmesiyle gerekli seçenekler oluşması ve korunma yöntemiyle mümkün olması gerekmektedir. Bu süreçte kendisine geçici koruma sağlanan kişiler başta geri göndermeme olmak üzere

²⁷Çevrimiçi Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096_10.04_, Erişim Tarihi: 12.04.2019.

²⁸Oba, **a.g.e.**, s. 30.

²⁹Oba, **a.g.e.**, s. 30.

³⁰Buket Akıncı, Ahmet Nergiz, Ercan Gedik , “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, **Göç Araştırmaları Dergisi** C: 1, No: 2, Temmuz-Aralık 2015, s. 62.

temel insan hakları çerçevesinde asgari bir korumadan faydalanmaktadırlar. Bu koruma Avrupa ülkelerinde bir yıl gibi oldukça kısa süre ile uygulanmaktadır. Ülkemizde ise geçici koruma ile ilgili bir zaman kısıtı bulunmamaktadır.

Geçici koruma kavramı içerisinde geçici korumanın genellikle açık kapı politikası ile uygulanması sebebi ile devletlerin sınırlarına gelerek koruma talep eden kitlelere, kitlesel akını yaratan savaş ve şiddet gibi nedenler son bulana kadar geldikleri ülkeye geri göndermemesi esastır. Geri göndermeme ilkesi uluslararası pek çok sözleşmede güvence altına alınmıştır.

Suriye'deki savaştan yeni bir yaşam ümidi ile Türkiye'ye gelen sayısı milyonlarla ifade edilen Suriyeliye, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" uyarınca Geçici Koruma statüsü verilmiştir. Bu insanlara sunulacak hak ve hizmetler temel olarak Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında belirlenmiş durumdadır.

1.3 TÜRKİYE'DE KAVRAMLARIN ANLAMI

Dünyadaki yaşanan son gelişmeler, Türkiye'nin sınır komşularında yaşanan savaşlar ve sosyal ve ekonomik istikrarsızlıklar ülkemizi hem hedef hem de kaynak ülke konumuna getirmiştir. Türkiye coğrafi özellikleri nedeni ile Asya ve Avrupa arasında kalan bir yarım ada olma özelliğini taşıdığından kitlesel göç akınına son yıllarda oldukça fazla maruz kalmıştır. Gelişen durumlar göz önüne alındığında göç konusunun Türkiye için uzun yıllar ilgilenmesi gereken bir mesele olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle yasal ve yasa dışı göç, mülteci, sığınmacı ve geçici koruma kavramlarının Türkiye'de kavramsal ve hukuki boyutlarının doğru anlaşılabilmesi önem taşımaktadır. Türkiye'de bulunan yabancıların özellikle bu tez çalışmasının konusu olan Suriyelilerin hukuki durumunun anlaşılabilmesi için göçmen, mülteci, sığınmacı ve geçici koruma kavramlarının doğru tanımlanabilmesi gereklidir. Birçok çalışmada bu kavramların birbirinin yerine aralarındaki farklılık dikkate alınmadan kullanılabildiği görülmektedir. Göçmen, mülteci, sığınmacı ve geçici koruma kavramları Türkiye'de bazı özellikleri ile uluslararası mevzuattaki uygulamalardan farklı ve Türkiye'ye özgü de uygulanabilmektedir. Çalışmanın bu kısmında bu kavramlar Türkiye'deki anlamları ve uygulamaları ile açıklanmaya çalışılacaktır.

1.3.1. Türkiye’de Mültecilik ve Sığınmacılık Kavramları:

Türk hukukunda sığınmacı ve mülteci kavramları ilk kez 1994 yılında yayımlanan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile tanımlanmıştır³¹. “1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği ile sığınmacılar için hukuken makul bir süre için Türkiye’de kalma iznine ve üçüncü ülke tarafından mülteci olarak kabul edilene kadar geçici sığınma hakkı” verilmiştir³². Ancak bulunduğu bölge itibariyle göç ile ilgili sorunlarla sıklıkla karşı karşıya gelme potansiyeli olan Türkiye, kendini koruma güdüsü ile Cenevre Sözleşmesi’ni 29 Ağustos 1961 tarihinde ihtirazı kayıtla onaylamış durumdadır. Türkiye’nin bu endişesinin komşu ülkelerinin genellikle siyasi istikrarsızlık ve insan haklarını ihlal eden ülkeler olması nedeni ile yaşadığı endişelerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Türkiye’nin sınır komşusu olan ülkelerle genellikle yaşadığı siyasi krizler bulunmaktadır. Türkiye’nin jeopolitik konumu gereği oldukça stratejik bir konumda olması insan hareketliliğini arttıran bir unsurdur. Tüm bu sebepler neticesinde Türkiye sözleşmeyi iki önemli çekince ile sınırlandırmıştır³³. Türkiye, taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne 29 Ağustos 1961 tarihli düzenleme ile birlikte coğrafi çekince koymuştur ve böylece Avrupa ülkeleri dışından gelenlere mülteci statüsü vermemektedir³⁴. Buna göre Türkiye, Cenevre Sözleşmesi’ndeki genel tanım yerine sadece Avrupa ülkelerinden, başka bir ifade ile Avrupa Konseyi’ne üye olan ülkelere gelecek sığınmacıları mülteci olarak kabul etmektedir. Türkiye coğrafi sınırlama kapsamında bu çekincesine rağmen Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi’ne taraf olmuş bir ülkedir bu sebeple mültecileri hangi

³¹ 30 Kasım 1994 tarih 22127 sayılı Resmi Gazete, yönetmeliğin tamamı için Bknz.:Çevrimiçi Kaynak: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf>, Erişim Tarihi: 23.04.2019

³² Türkiye’de mülteciler ile ilgili uluslararası sözleşmeler kapsamında “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi” kabul edildiği 1951 tarihinden önce meydana gelmiş olaylar dahilindeki sığınmacı ve mültecileri kapsadığı için 1967 tarihli “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol” ile birlikte tekrar düzenlenerek var olan tarih sınırlaması kaldırılmıştır.

³³ Erdoğan, **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, s.45.

³⁴ A. Çağlar Deniz, Yusuf Ekinci, A. Banu Hülür, **Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep-Kilis Çevresi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 22.

ülkeden geldiğine bakılmaksızın kabul etme zorunluluğu da vardır³⁵. Avrupa ülkeleri dışında gelenler için Türk hukukuna göre mülteci kavramı kullanılmamış, bunun yerine şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma kavramları ile tanımlanan yeni statüler getirilmiştir. Türk hukukunda mülteci ve şartlı mülteci kavramları YUKK’ da geniş olarak düzenlenmiştir ve akınlar halinde ülkemize sığınan ve geçici korumadan yararlanan Suriyelilerin arasında kimlerin şartlı mülteci olup olmadığının tespit edilebilmesinin mümkün olamadığı görülmektedir.³⁶Bu nedenle Türkiye’nin esas olarak muhatap olduğu başta Suriye, İran, ve Irak olmak üzere Ortadoğu ülkelerinden gelenlerin Türkiye’de mülteci statüsüne sahip olmasının “coğrafi çekince” kaldırılmadığı sürece mümkün olmadığı görülmektedir. Türkiye bu ülkelere gelenlerin yalnızca üçüncü ülkelere yönelik talepleri bağlamında kabul etmektedir. Ülkemizin Cenevre Sözleşmesi’yle ilgili diğer çekincesi de “Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz” çekincesidir. Türkiye’ye 60 yıl içinde, 27 kişi Yunanistan’dan 6 kişi Bulgaristan’dan 6 kişi Sırbistan’dan 3 kişi Azerbaycan’dan ve 1 kişi de Arnavutluk’tan 43 kişiyi mülteci olarak kabul etmiş durumdadır.³⁷

Türkiye’de mülteci ve sığınmacı kavramları arasındaki temel ayrım mültecinin Avrupa ülkelerinden, sığınmacının ise diğer ülkelere gelen sığınma talebinde bulunan kişiler olmasıdır. Türkiye’de mülteci statüsünü alabilmek için Avrupa Konseyi’ne üye devletlerin herhangi birinin vatandaşı olmak gerekmekte ve dolayısı ile Suriyelilerin bu kategoriye girmediği görülmektedir. Bu yönü ile ülkemizde yaşayan Suriye’deki savaştan kaçarak ülkemize gelen insanların mülteci olarak kabul edilmediği görülmektedir. Suriyeliler 2011 yılından 2014 yılına kadar sığınmacı olarak kabul edilmiş, ancak, Türkiye’de “22 Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği” sonrası geçici koruma statüsüne geçmişlerdir. Fakat ülkelerindeki savaş nedeni ile Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin anılan yönetmelik öncesi düzenlemelerden ötürü sıkça sığınmacı kavramı altında ele alınmıştır. Geçici koruma

³⁵Erdoğan **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, s.45.

³⁶Çiğir, **a.g.e.**, s. 74.

³⁷A.e, s.45.

statüsündeki Suriyeliler bazı durumlarda Şartlı Mülteci olarak da kabul edilebilmektedirler.

1.3.2. Türkiye’de Geçici Koruma Kavramı

Türkiye’de yasal ve idari düzenlemelerin Suriyelileri mülteci ve sığınmacı olarak tanımlanmasına izin vermediği bir önceki bölümde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu sebeple Suriyelilerin ülkemizdeki hukuki statülerinin belirlenebilmesi için bir kavram altında toplanmaları gerekliliği doğmuştur. Sürecin başlangıcından itibaren Türkiye’deki Suriyeliler için zaman zaman “misafir” kavramı da kullanılmıştır. Ancak bu kavramın hukuki bir karşılığı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Suriyelilerin başlangıçta geçici bir süre için kalacağı öngörülürken, Suriye’de yaşanan iç karışıklığın savaşa dönmesi ile birlikte hem göç edenlerin sayısının milyonlara ulaşması hem de Türkiye’de kalma sürelerinin 8 yıla yaklaşması bu kişilerin misafir olmadıklarını göstermektedir. Suriyeliler göç ettikleri ilk yıllarda sığınmacı olarak kabul edilmiş ancak göç akınının kitlesel göçe dönüşmesi sonucu bu yoğun göçe maruz kalan Türkiye’nin bireysel bir özellik taşıyan sığınmacı kavramından daha geniş konuları içinde barındıran yeni bir kavram üzerine yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Kitlesel göç ile gelen kişilerin bireysel mülteci ya da sığınmacı statüsünün belirlenebilmesinin oldukça zor olduğu düşünülmektedir. Kitlesel göç kavramı ile bahsedilmek istenen kısa sürede bir ülkeye gelen göçmenlerin aynı ülkeden geliyor olması, sayılarının fazla olması ve aynı hedef ülkeye yönelmiş olmaları ³⁸ile bahsedilenlerin Suriyelilerin göç sürecini ifade ettiği düşünülmektedir. Bununla birlikte geçici korumada kitlesel göç ile birlikte devletler için acil ve beklenmeyen durumlarda süreci yönetmeleri bağlamında önemli bir kavram olduğundan hareketle savaştan acil olarak korunması gereken Suriyeliler için bu kavramın kullanılması mümkün hale gelmiştir³⁹.

Suriyeli Sığınmacılar için 22 Ekim 2014 tarihinde Bakanlar Kurulu, 4 Nisan 2013 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. Maddesine dayanarak geçici koruma statüsüne ilişkin bir yönetmelik yayınlanmıştır.

³⁸Çiğner,a.g.e., s. 67.

³⁹A. Çağlar Deniz, Yusuf Ekinci,A. Banu Hülür, Bizim **Müstakbel Hep Harap Oldu Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep-Kilis Çevresi**, İstanbul ,İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 24.

Geçici koruma yönetmeliğinin Birinci Bölümü'nün 2. Maddesine göre geçici koruma “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” olarak tanımlanmaktadır⁴⁰. Bu kavram “açık kapı politikası, geri dönmeye zorlamama, bireysel statü belirlemenin yapılmaması, kamplarda barınma ve diğer temel hizmetlerin sunulması” gibi ilkeleri içermektedir. Vatanını terk etmeye mecbur kalmış ya da zorlanmış, ülkesine geri dönemeyen, acil olarak geçici koruma sağlayabilmek ihtiyacıyla toplu olarak ülkemize göç eden yabancılar geçici koruma kapsamında değerlendirilebilmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği 63 madde ve 11 bölümden oluşmaktadır.⁴¹ Yönetmelik kapsamında bulunan Suriyelilere öncelikli olarak sağlık hizmetleri olmak üzere barınma, eğitim, çalışma, güvenlik ve diğer hizmetlerin sağlanabilmesi ile ilgili konular detaylı olarak düzenlenmiş durumdadır. Bu yönü ile yönetmelik Suriyelilere Türkiye’de sağlanan sosyal politikaların da ana çerçevesini belirlemiş durumdadır. Dezavantajlı gruplar olan kadın ve çocuklara da özel maddeler bu yönetmeliğin dikkat çeken unsurları arasındadır. Bu yönetmelik kapsamında yapılacak düzenlemelerde çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğa fayda öncelikli hale getirilmekte ve anne babası yaşamayan çocuklar başta olmak üzere “özel ihtiyaç sahipleri hakkında yapılacak iş ve işlemlerde bu kişilere öncelik tanınarak, başta sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, eğitim hizmetleri olmak üzere, her türlü yardım ve desteğin öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanacağından” bahsedilmektedir. İlgili yönetmelik ile çocukları öncelikle Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın koruyacağı açıklanmıştır. Bu yönetmelikte yedinci maddede kimlerin geçici koruma kapsamına alınacağından bahsedilirken aynı zamanda sekizinci maddesinde kimlerin bu kapsama alınmayacağından söz etmektedir. “Milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler ile ciddi bir suçtan mahkum olarak topluma karşı tehlike oluşturabileceği değerlendirilenler geçici

⁴⁰ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Çevrimiçi Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik3/genel-bilgi_409_558_1094, Erişim Tarihi: 30.10.2018.

⁴¹ Geçici Koruma Yönetmeliği, Çevrimiçi Kaynak: https://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, Erişim Tarihi: 10.05.2019.

koruma kapsamına alınmamaktadır.” Geçici Koruma Yönetmeliğinin 9. Maddesinde “geçici koruma kararının Bakanlar Kurulu tarafından alındığı,” kararın içeriğinin yine Bakanlar Kurulu tarafından düzenleneceği, 10 ve 11. maddelerinde ise geçici koruma süresini belirleme konusunda Bakanlar Kurulu’nun yetkili olduğundan da bahsedilmektedir. Bu yönü ile Geçici Koruma Yönetmeliği’nde süre belirtilmemiş durumdadır. “Uygulanmakta olan geçici korumanın sonlandırılması ile ilgili olarak Bakanlar Kurulu milli güvenliği, kamu düzenini ve kamu güvenliğini veya kamu sağlığını tehdit edebilecek şartların oluşması durumunda, geçici koruma tedbirlerinin sınırlandırılmasına ya da süreli veya süresiz durdurulmasına karar verebilecektir” hükmü bulunmaktadır. Suriyelilerin ülkemizde ne kadar kalacakları ile ilgili kanuni herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Türkiye’de geçici koruma ile ilgili herhangi bir süre sınırının bulunmaması, Suriyelilerin ülkelerine ne zaman geri döneceği ya da geri dönüp dönmeyeceği ile ilgili sorunların da gündeme gelmesine neden olabilmektedir. Savaştan kaçarak ülkemize geçici olarak gelen Suriyelilerin ülkemizde bulunuşlarının kalıcılık üzerine şekillenmeye başladığı düşünülmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında, Türkiye’de yaşayan ve bundan sonra ülkemize gelerek yaşayacak olan kişilere Geçici Kimlik Belgesi verilerek Türkiye’de bulunuşlarının yasal bir zemine kavuşması düzenlenmiştir. Yönetmelik yabancılara adres kayıt sistemine kayıt yaptırma zorunluluğunu da getirmiştir. Yönetmeliğin altıncı maddesinde geri gönderme yasağından da bahsedilmiş bu maddede “Bu Yönetmelik kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.” denilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin diğer maddeleri ile birlikte Türkiye’de bulunan yabancılara özellikle Suriyelilere sağlanacak hizmetler, sosyal politikalar ve diğer uygulamalarla ilgili temel yönetmelik olduğu düşünülmektedir. Bu yönetmelik kapsamında, yönetmelik maddelerinin tek başına yeterli olmayacağı, yönetmeliklerin uygulanmasının özellikle çalışma, eğitim sağlık gibi konularda ilgili Bakanlıkların vereceği hizmetlerle daha uygulanabilir halde olacağı düşünülmektedir.

1.4.SAVAŞLAR VE GÖÇ

Türk Dil Kurumu tanımına göre savaş, “devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk” anlamına gelmektedir. Savaş ülkeler arasında gerçekleşebileceği gibi ülkenin kendi içinde olması halinde iç savaş olarak da gerçekleşebilmektedir. Göç ve savaş arasındaki ilişki dünya tarihi boyunca insanların tecrübe etmiş olduğu bir olgu durumundadır. Savaş nedenleri ve sonuçları itibari ile insanların hayatlarına insan onuruna yakışır şekilde devam edebilmelerine engel olan en büyük felaketlerdendir. İnsanların savaş nedeni ile göç etmelerinin savaşın sadece şiddet boyutu ile ilgili olmadığı düşünülmektedir. Savaş nedeni ile insanların yeterli besin kaynaklarına ulaşmadaki zorlukları, yıkım nedeni ile barınma imkanlarının güvenliksiz hale gelmesi, salgın hastalıklardan korunma istekleri insanların dinlerini ve milliyetlerini korumak istemeleri, savaş sırasında bir bölgede azınlık hale gelmeleri sonucu kendi dinlerinden ve milletlerinden insanlarla birlikte yaşama güdülerini gibi nedenler savaş bağlamında insanların yaşadıkları toprakları terk etme isteklerini doğurabilmektedir. Savaş sırasında yaşanan insanlık dışı olaylar ve katliamlar nedeni ile huzur ortamının bozulması söz konusu olduğundan insanlar bu sebeple göç yollarına başvurmaktadırlar. Tarih boyunca savaşlar sırasında özellikle herhangi bir tarafa mensup olmayan sivil insanlar bulundukları ülkeleri terk etmişlerdir.

Savaş ile birlikte terör olayları da insanların bulundukları yerleri terk etmesinde önemli rol oynamaktadır. Türkiye’de özellikle 1984 yılında başlayan terör olayları doğu bölgelerinde yaşayan vatandaşların batı bölgelerine göç etmesine sebep olmuştur. Bu yönü ile savaş ve benzer şiddet olayları insanların sadece ülkelerini değil şehirlerini de terk etmelerine sebep olabilmektedir.

Çalışmanın bu kısmında Dünya ve Türkiye tarihindeki büyük göçlere sebep olan savaşlardan bazıları, bu savaşların nedenleri ve sonuçları açıklanmaya çalışılacaktır.

Dünya tarihinin en büyük savaşlarından Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra Alman ordusunun saldırısı nedeni ile Belçika nüfusunun büyük bir kısmı Hollanda ve Fransa’ya göç etmek zorunda kalmıştır. Çarlık ordusunun saldırısı

sonucunda ise yine milyonlarca kişi bulunduğu yeri terk ederek batıya doğru göç etmiştir. Bu savaş öncesinde Yahudiler Nazilerin kendilerine yönelik artan saldırganlığı karşısında Almanya'yı terk etmek zorunda kalmışlardır. Yahudiler bu dönem ABD başta olmak üzere pek çok ülkeye göç etmişlerdir. Hatta bu dönem Yahudi öğretim üyeleri Türkiye'ye göç ederek üniversitelerin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Bu dönemde insanlar nüfusu fazla olan Batı Avrupa ülkelerinden nüfusu daha az olan bölgeler olan Kuzey ve Güney Amerika'ya göç ederek bu ülkeleri Avrupa'nın uzantısı haline getirmişlerdir⁴². Bu örnekle göç ile yeni devletlerin kurulabildiği, insanların kendi bedenleri le birlikte, dil, din, kültür ve tüm varlık ve unsurlarını da göç ederken beraberlerinde götürebildiği görülebilmektedir. Göç ile ilgili Dünya tarihinde belirleyici diğer savaş olan İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında da göç hareketleri yoğun şekilde görülmüş ve bu kez Almanlar Kızıl Ordu işgal bölgesinden göçmek durumunda kalmışlardır⁴³. İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ülkeleri göç veren değil göç almak isteyen ülkeler konumuna gelmişlerdir. ⁴⁴Soğuk savaş dönemi başladığında da göç boyutunu değiştirerek farklı anlamlarla ve farklı boyutlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Savaş sırasında büyük kayıp veren ve savaş sonrasında yüksek gelişme gösteren ABD ve Batı Avrupa ekonomileri ya resmen ya da sınırdan girmeyi kolaylaştırarak az gelişmiş ülkelere işçilere kapılarını açmışlardır.⁴⁵ Avrupa'da büyük işçi göçü yoğun el emeğine ihtiyaç duyan Almanya'ya yönelik olarak gerçekleşmiştir. İtalyanlar, Yunanlılar ve Türklerle yapılan ikili anlaşmalarla bu ülkeye işçi olarak gelmişlerdir. Bu göç savaş bağlamında yasal göçün örneği niteliğindedir. Türkler bu göçten sonra hala üçüncü nesilleri ile bu ülkede yaşamaktadırlar. Bu anlamı ile göçün sadece insanın kendi hayatını değil sonraki kuşakların hayatını da etkileyen bir unsur olduğu düşünülmektedir.

Türkiye tarihindeki savaş bağlamında gerçekleşen göç olaylarında, savaştan kaçan ve sığınma talebi olan pek çok devlete Osmanlı'dan itibaren ev sahipliği yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda ilk kitlesel göç akını 1492 yılında binlerce

⁴² Kemal H. Karpat, **Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2013, s. 73.

⁴³ Engin Erkiner, **Mülteciler Göçmenler**, İstanbul, TDAS Yayınları, 2016, s.34.

⁴⁴ Karpat, **a.g.e.**, s. 74.

⁴⁵ Erkiner, **a.g.e.**, s.35.

Yahudi'nin İspanya'dan gemilerle kurtararak Osmanlı İmparatorluğu topraklarına getirilmesi ile gerçekleşmiştir.1709 yılında İsveç Kralı Şarl'ın beraberindeki grupla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'na sığınması, Macar Özgürlük Savaşı'nı kaybeden Prens Kossuth ve beraberindekilerin 1849 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na gelmeleri, 1917 Bolşevik İhtilali'nin ardından Vrangel'in yine Osmanlı İmparatorluğu'ndan koruma talep etmesi ve Cumhuriyet döneminde 1922-1950 yılları arasında Yunanistan, Balkanlar ve Almanya'dan yaklaşık 1 milyon 185 bin kişinin Türkiye'ye gelmesi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin karşı karşıya kaldığı ilk büyük göç dalgasının bu yıllar yaşandığı bilinmektedir.⁴⁶1988-2000 yılları arasında Irak, Bulgaristan, Bosna ve Kosova'dan yaklaşık 900 bin kişinin göç etmesi Türkiye'nin göç tarihinin önemli örneklerinden olup Türkiye bu süreçte milyonlarca kişiye ev sahipliği yapmıştır⁴⁷. 1 Mayıs 1923 'ten itibaren başlayan Büyük Mübadele Türkiye'nin bugünkü demografik yapısını da belirleyen en önemli göç hareketlerinden biri olduğu kabul edilmektedir⁴⁸. Türkiye'ye yönelik göç hareketine sebep olan 1979 yılındaki İran İslam Devrimi'yle devrim sonrasında, İran'dan Türkiye'ye bir milyona yakın insan göç etmiş durumdadır. Yaklaşık 1,5 milyon İranlının Türkiye'yi transit ülke olarak kullandığı ve bunların arasından yaklaşık 150 ila 200 bin kişinin halen Türkiye'de bulunduğu tahmin edilmektedir⁴⁹. Bu çalışmanın konusu olan ve Türkiye'nin son yıllarda maruz kaldığı en büyük göç akını olan Suriyelilerin ülkemize göç etme sebebi olan savaş öncelikle iç savaş olarak başlamıştır. Suriye'de iç savaş ekonomik nedenler, mezhep çatışması, politik baskılar ve bölgesel ve küresel güçlerin etkisi sonucu ortaya çıkmıştır. Özellikle ekonomik sorunlar ve siyasi baskılar nedeniyle Suriye'de yolsuzluk ve insan hakları ihlallerine karşı yapılan küçük çapta gösteriler bir süre sonra sivil bir başkaldırı boyutuna gelmiştir. Hükümetin buna sansür, bastırma, tutuklama ve şiddetle yanıt vermesine rağmen muhalif gösteriler devam etmiştir. Göstericilerin de silahlanmasıyla 2011 yılında ilk silahlı çatışma yaşanmıştır. Bu bölgesel çatışmalar kısa süre sonra ülke

⁴⁶ Kemal H. Karpat, **Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler**,İstanbul, Timaş Yayınları, 2013.

⁴⁷ **2015 Türkiye Göç Raporu, Göç Araştırmaları Dergisi**, C: 2, No: 3, Ocak- Haziran 2016, s.132.

⁴⁸ Kemal Arı, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)** ,İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012, s.15

⁴⁹ Cansu Abacı, “Suriye Kaynaklı Göçün Türkiye'nin Göç Politikalarının Kurumsallaşması Üzerindeki Etkisi, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s.16

geneline yayılmıştır⁵⁰. Suriye’deki iç savaş sonucu insanların göç etmesi BM’ye göre dünyanın son yıllarda yaşadığı en büyük göçmen krizidir⁵¹. 2011 yılından itibaren şiddetli çatışmalardan kurtulmak için kaçan Suriyeliler Türkiye başta olmak üzere diğer komşu ülkelere göç etmişlerdir.

Yüzyıllar boyunca dünya ve ülkemiz tarihinde yaşanan savaşlar ve bunların etkisi ile gerçekleşen göçler sonucunda ülkelerin demografik yapıları belirlenmiş, göç eden insanların kültürlerini, yeme alışkanlıklarını, bulundukları coğrafyadaki tarımsal özellikleri de beraberlerinde taşıyabilmişlerdir. ⁵²Göçün sebeplerini belirleyen pek çok özellik bulunduğu belirtilmiş ancak insanların genelde kendi öz vatanlarından ailelerinden, yakınlarından ve yaşadıkları sosyal çevreden ayrılma isteklerinin olmadığı bunun ancak savaş gibi zorlayıcı bir unsurun bulunması ile kaynaklanabileceği, bu anlamı ile göçün en önemli sebebinin savaş olduğu düşünülmektedir. Savaş sırasında en çok zararı sivil halk arasından kadınlar ve çocuklar görmektedir. Savaş gibi olağan üstü bir olay yaşanmasa bile kadın ve çocukların her zaman korunmaya ve devletin sunacağı sosyal politika ve hizmetlerden yararlanmaya daha fazla ihtiyaçlarının olduğu düşünülmektedir. Savaşın yıkıcı etkileri bu savaş ile hiçbir ilgileri olmayan kadın ve çocukların üzerinde daha fazla etkili olmakta bu kişilerde etkileri yıllara yayılacak şekilde hissedilmektedir. Bu kişilerin göç ettikleri ülkelerde savaş nedeniyle yaşadıkları travmaları atlatmalarına destek olmak açısından başta psikolojik sorunlar ve uyum sorunları olmak üzere diğer tüm sorunlarına çözümler üretilebilmesi, devletlerin ve uluslararası kuruluşların bu konuda zarar gören insanların mağduriyetlerinin engellenebilmesi için sosyal politikalar geliştirmesi gerektiği düşünülmektedir.

⁵⁰ İlayda Rojda Keskin Köşkeroglu “Ötekilik Bağlamında Suriyeli Kadınlar Yerel ve Ulusal Basında Suriyeli Kadın Temsillerinin İncelenmesi, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 36.

⁵¹ Yavuz Güçtürk, **İnsanlığın Kaybı Suriye’deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu**, İstanbul, SETA Yayınları, 2014,s.78.

⁵²Karpat, **Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler**,s.114.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR İLE İLİŞKİSİ

İnsanların bulunduğu ülkelerdeki savaş, doğa olayları ve diğer olağanüstü sebeplerden ötürü can ve mal güvenlikleri kalmamakta ve sosyal politikalar bağlamında hizmet alabilmeleri imkansız hale gelmektedir. İnsanlar yoksun kaldığı barınma, eğitim, çalışma gibi temel insani ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri ülkelere göç etmek istemektedirler. Göçün sebepleri ile sosyal politikalar arasında bir bağ olduğu görülmektedir. Göç sadece bir nüfus hareketi değil, sebepleri ve sonuçları bağlamında sosyal politikanın konusu ve sorunu olma özelliği taşımaktadır.

2.1.GÖÇÜN SEBEPLERİ İLE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ

İnsanların bir arada yaşaması, bir arada yaşadıkları için devletin sunacağı hizmetlerden faydalanma isteklerinin sosyal politikanın zemininin oluşturduğu düşünülmektedir. Toplum içinde bir arada yaşamak ve toplumun sürdürülebilirliğini sağlamak, devlet tarafından müdahale amaç ve araçlarını gerekliliğini doğurmuştur. İnsanlık tarihi boyunca ekonomik siyasi ve kültürel şartların değişmesi ile sosyal politikanın da ilgilendiği konularda öncelikler ve yönelimler farklılaşmıştır. Günümüz dünyasında barınma, sağlık, eğitim gibi temel insani haklara ulaşabilmek için yaşanan sorunlar, ekonomik zorluk ve yoksunluklar nedeni ile devletin rol alanına girmesi ve destek olması bağlamında olan sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler sosyal politikanın temel unsurlarıdır. Bu unsurlar sadece toplumdaki dezavantajlı insanları konu almamakta, sonuçları itibari ile ve maliyetleri nedeni ile tüm toplumu ilgilendirmektedir. Bu bağlamda sosyal politikalar tüm toplumu etkileyen ve toplumu bütünleştiren çok önemli bir olgu niteliğindedir.

Sosyal politika çalışmaları, sosyal politika araçlarının sosyal ve ekonomik problemlerin çözümü için, bu problemlerin ortaya çıkardıkları sonuçların hafifletilmesinde oynayacağı rol üzerine politika üretmek, yeni araçların bulunması ve uygulanmasına katkıda bulunma amacını taşımaktadır.

Sosyal politika, devletin vatandaşlarına olan görev ve sorumluluklarını yerine getirdiği bir alan ve hak temelli bir yaklaşım şeklidir. Sosyal politikanın amaç edindiği olgu refah seviyesinin yükseltilmesi, refah seviyesinin tüm topluma yayılması, işsizliğin önlenmesi ya da azaltılması, dezavantajlı gruplar olan göçmenler, kadınlar, çocuklar ve göçmenlerin sosyal hayata katılımının sağlanması, yoksulluğun giderilmesi, sosyal barışın sağlanması ve sosyal adaletin tesis edilebilmesidir. Bu bağlamda sosyal denge ve sosyal uyumun sağlanmasında sosyal politikalar önemli rol oynamaktadır. Sosyal politika hedeflerinin yerine getirilmesi için araçlara ihtiyaç vardır.

İnsanları göç etmeye iten sebeplerin başında, bulundukları ülkelerdeki sosyal politika uygulamalarındaki aksaklıkların mevcut oluşu gelmektedir. İnsanlar savaş, doğa olayları, siyasal istikrarsızlık gibi nedenlerle insan haysiyetine uygun yaşayamadıklarını düşündüklerinde bir çare olarak bu hizmetleri daha sağlıklı alabileceklerine inandıkları ülkelere göç etmektedirler. Göçün nedenleri ve sosyal politika ilişkisi temel olarak ekonomik sebepler, siyasi ve askeri sebepler, sosyal ve kültürel, ailevi, dini ve coğrafi sebepler ekseninde ele alınmaya çalışılacaktır.

2.1.1.Ekonomik Sebepler

Göçlerin tarih boyunca ana nedenlerinden bir tanesi de ekonomik sebepler olarak görülmektedir¹. İnsanlar nüfusun arttığı ve besin bulma imkanlarının azaldığını fark ettikleri yerleri yüzyıllar boyunca terk etmiştir. Göç etmek isteyen kişiler için ekonomik durumun etkisi, insanların bulunduğu ülkedeki maddi ve kaynak yetersizlikleri ve göç etmek istediği ülkedeki maddi olanakların, verimli tarım arazilerinin, sanayileşmenin ve gelişmiş teknolojinin daha iyi olması, bu iki durumun bir arada olması ile ortaya çıkar. Ekonomik nedenlerin başında işsizlik, gayri safi hasılanın adaletsiz dağılımı, yoksulluk ve düşük ücret düzeyleri gibi kavramlar öncelikli olarak sıralanabilir. Gelişmemiş veya az gelişmiş ülkeler göçe insan kaynağı sağlayan ülkelerdir. Bu ülkeler göç konusunda kaynak ülke konumunda bulunmaktadır. Bu ülkelerin iktisadi açıdan özellikleri; düşük

¹Karpat ,a.g.e. , s.76.

seviyelerde milli gelire sahip olmaları, kişi başı gayri safi milli hasılanın düşük olması, vergide adaletli sistemlerin bulunmaması, enflasyonun yüksek olması kişilerin ücretlerinin enflasyon karşısında erimesi ve alım gücünün düşük olması, gelir dağılımındaki bozuklukların olağanlaşması, gelir dağılımında demografik dengesizlik ile hızlı ve kontrolsüz nüfus artışının mevcut olması, tarım sanayi ve hizmet sektörlerinde istihdama dayalı büyümenin gerçekleşmemesi, çalışma çağındaki nüfusun iş olanaklarının kısıtlı olması, iyi eğitim almış insanların düşük ücretle işgücü piyasasında çalışmaları, araştırma ve geliştirmeye yeterli finansman sağlanamamasından bilginin yüksek maliyetli olması ve bilginin genellikle ithal edilmesi, ülkenin doğal kaynaklarının bulunmaması, bulunsa bile bu kaynakların etkin kullanılmaması, kayıt dışı ekonominin denetimsiz olarak büyümesi ve girişimciler üzerinde vergi, bürokrasi ve diğer maliyetlerin baskı unsuru olması sebepleri daha iyi bir yaşama sahip olmak güdüsü ile bireyleri göç etmeye sevk etmektedir.²Burada açıklanan ekonomik özellikler nedeni ile insanlar almış oldukları eğitim ve emekleri sonucu hak ettikleri ücretleri alamamakta, enflasyonun yüksek olması nedeni ile gelirleri ile geçimlerini sağlayamamakta buna bağlantılı olarak gelirlerinin azlığı sebebi ile barınma, sağlık, eğitim gibi temel insani ihtiyaçlarını sınırlı karşılayabilmektedirler. Bu yoksunluk sebebi ile temel insani ihtiyaçların karşılanmasındaki sosyal politikaların imkanlarından sınırlı yararlanılıyor oluşu bu insanların göç etmelerine sebep olmaktadır. Ekonomik nedenlerle ortaya çıkan göç çoğunlukla emek göçünün hareketliliğini ifade edebilmektedir. Bu anlamı ile beyin göçü kaynak ülkeler için bir nitelikli insan kaynağı kaybıdır. Hedef ülkeler içinse nitelikli iş gücünün ülkelerine gelmesi bir fırsata dönüşebilmektedir. Bu bağlamda bir ülke için kriz olan bir olgu olan göç diğer ülke için fırsat haline gelebilmektedir. Gelişmiş hedef ülkelerin göç çekim alanları olmalarının ekonomik sebepleri; nüfus artışının dengeli ve doğum kontrol planlamalarıyla sağlanıyor oluşu buna bağlı olarak milli gelirin yüksek ve dengeli olması, ihracatın ithalatı karşılama oranının yüksek olması, istihdam politikalarının çalışanları tatmin edici düzeyde bulunması iş gücü piyasalarında kayıt dışına izin verilmemesi, denetim mekanizmalarının çalışıyor

²**Türkiye’deki Suriyeliler Özel Raporu**, T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu, Elma Teknik Basım Matbaacılık Ankara, 2018, s.120, Çevrimiçi Kaynak: <https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/rapor.html#p=12>, Erişim Tarihi: 03.04.2019.

oluşu, genellikle ileri teknolojiye sahip olunması ve bilginin kaynağından üretilmesi ithal edilmemesi, suç oranlarının düşük olması, enflasyonun düşük olması, ülkede kullanılan yerel para biriminin değerini koruması, kur riskinin bulunmaması, iş gücü imkanlarının çeşitli olması ve hizmet sektöründe çalışanların sanayi ve tarımda çalışanlardan daha fazla olması ve eğitim seviyesinin yüksek olması ve eğitimin desteklenmesi göç edecek kişiler için hedef ülkenin göç eden kişi için cazip kılan ekonomik özellikleri niteliğindedir. Ekonomik sebepler insanların sadece maddi olanaklardan yararlanmalarındaki yoksunluğu ifade etmemekte bununla birlikte insanlar bu yetersizlikler, gelir dağılımındaki adaletsizlik, yoksulluk nedeni ile sosyal dışlanmaya da maruz kalabilmektedirler³. İnsanların maddi olanaklarındaki yetersizlik sonucu alacakları sağlık hizmetlerinden, eğitim olanaklarına kadar pek çok konuda toplumda eşit olmayan muamelelere maruz kalabileceklerdir. Bu nedenler insanların sosyal politikalar ekseninde sosyal adalet duygularının azalması sonuçlarını doğurduğu için ekonomik sebeplerden göç etmelerine sebep olabilmektedir.

Savaş bağlamında göç eden kişiler için öncelikli göç sebebi can güvenliğidir. Ancak savaş koşulları sebebi ile gelecek umudu kalmayan ekonomik gücünü kaybeden ya da mal varlığı güçlü olmasına rağmen bu imkanların kullanımının savaş nedeni ile kısıtlanmış kişiler için göç etmek bir ihtiyaç haline dönüşmüştür. Savaşta eşlerini kaybeden kadınlar geride kalan çocukları ile hayatlarına devam edebilmek için temel insan ihtiyaçlarına rahatlıkla kavuşabildikleri, çalışma koşullarının, eğitim ve sağlık ve diğer sosyal ve kültürel alanların bulunduğu sosyal politikaların gelişmiş olduğu ülkelere göç etmek istemektedirler. İnsanlar bu özelliklere sahip, güvenlik sorununun asgari düzeyde olduğu, gelişmişlik düzeyleri yüksek ve iyi yaşam koşulları sunabilen ülkeleri hedef ülke olarak seçmektedir.

Türkiye gelişmekte olan ülke kabul edildiğinden bazı göçmenler ülkemizi transit ülke olarak kabul etmekte ve batıdaki daha gelişmiş ülkelere geçiş için aracı olarak kullanabilmektedir. Ülkemizde kalan göçmenler içinse ekonomik olanaklarından en fazla yararlanabildikleri büyük şehirlerde yaşama eğilimleri

³ Faruk Sapanca, "Sosyal Dışlanma", **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi**, Yayın No, 09.1600,D.K, 03.048.314,t,y, İzmir, s. 90.

yüksektir. Ekonomik sebepler, göçün sebepleri bakımından sosyal politikalar bağlamında en önemli ve ana olgu durumunda olduğu düşünülmektedir.

2.1.2.Siyasi ve Askeri Sebepler

Göçün temel nedenleri arasında siyasi ve askeri sebepler de bulunmaktadır. Bu nedenler genel olarak savaşlardan kaynaklanmaktadır. Bu sebebin içinde savaşla birlikte terör olgusu siyasi gelişmeler ve antlaşmalar da gelebilir. Suriye halkı özelinde siyasi sebebi; halkın isteklerini karşılayacak barışçıl bir çözüm ümidinin yakın tarihte bulunmaması nedeniyledir. Pek çok Suriyelinin ülkelerinde meydana gelen savaşa katılmayı reddetmeleri ve bu savaşın zorla askere alınmak gibi sonuçlarından korkmaları kendileri ve ailelerinin can güvenliği nedeni ile göç etme istek ve ihtiyaçlarını arttırmıştır⁴. Ülkelerin siyasi rejimleri nedeni ile bu duruma muhalif olan insanların da genellikle “politik göçmen” olarak ülkelerinden ayrılmaları söz konusu olabilmektedir⁵. İran’daki rejim değişikliği, Sovyet Bloğu üzerindeki yeniden yapılanma gibi konular bu duruma örnek teşkil edebilmektedir. SSCB’nin dağılmasından sonra burada yaşayan insanlar Batı ülkelerine göç etmişlerdir. İnsan hareketlerinin bir diğer nedeni ise ülkeler arasındaki siyasi anlaşmalardır. 1923-1925 yılları arasında Türkiye ile Yunanistan ve Bulgaristan arasında gerçekleşen büyük mübadele bu duruma örnektir. Lozan’da 30 Ocak 1923 tarihinde, Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ’ne İlişkin Sözleşme ve Protokol” ile “İstanbul dışındaki Türkiye topraklarına yerleşmiş Rum –Ortodoks Türk uyrukları ile Batı Trakya dışındaki Yunanistan topraklarında yerleşmiş Müslüman Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren zorunlu mübadelesi söz konusu olmuştur. Bu mübadele savaş sonrası gerçekleşmiş ve tamamen siyasi sebeplerle alınmış bir karar niteliğinde bulunmaktadır.⁶Büyük mübadelenin Türkiye’nin bugünkü nüfus yapısının şekillenmesinde önemli yeri bulunduğu düşünülmektedir. Göç bazı durumlarda devletlerin soydaşlarına sahip çıkması kendi vatanlarında yaşamalarını sağlamak

⁴Muhammed Neccar, Tuba Erkut, “Suriye’den Türkiye’ye Göç Nedenleri Sorular ve Umutlar”, **İlahiyat Akademi Dergisi**, s.189 Çevrimiçi Kaynak: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/292475,27>, Erişim Tarihi : 01.03.2019.

⁵ Faruk Taşçı, “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, **Kamu-İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C 10, No: 4, 2009, s.188.

⁶ Arı, **Büyük Mübadele Türkiye’ye Zorunlu Göç (1923-1925)**, s. 15.

amacı ile alabileceği tedbirler sonucu olduğu Büyük Mübadele örneğinde olduğu gibi görülebilir. Siyasi ve askeri sebeplerin oluşması ülkelerdeki sadece savaş bağlamında değil terör gibi can güvenliğinin olmadığı durumlarda da söz konusu olabilmektedir. Çalışmanın konusu olan savaş bağlamında göç kavramı Suriyelilerin göç süreci incelendiğinde bu göçün ilk ve en önemli sebebinin siyasi ve askeri sebeplerden kaynaklandığı görülmektedir.2011 yılında başlayan iç savaşla bu süreçte insanlar savaş ve iç karışıklık nedeni ile ülkelerini kitleler halinde terk etmişlerdir.

2.1.3.Sosyal ve Kültürel Sebepler

Göçün sosyal ve kültürel sebeplere dayalı olarak ortaya çıkabilen boyutları, sosyal politika açısından demografi, eğitim ve diğer kültürel nedenler bağlamında ele alınmaya çalışılacaktır.

Bir bölgede nüfusun artması, iş gücü arzının fazla olması nedeni ile iş bulmadaki zorluklar, kişilerin iş bulamamaları neticesinde sosyal refahlarının hem kendileri hem aileleri için sağlanamaması, bulunulan bölgeye sığamama, yine nüfusun yoğunluğu nedeni ile eğitim, barınma ve sağlık hizmetlerinden sınırlı faydalanabilme imkanları neticesinde gerçekleşebilir⁷. Bu nüfus hareketliliği genelde ülkelerin kendi içinde kırsal kesimden büyük şehirlere göç etme şeklinde yaşanmaktadır. Nüfus nedeni ile göçte genellikle emeğin hareketliliği gözlemlenmektedir. Kırsal kesimde yaşayan insanlar tarımsal imkanların yetersizliği nedeni ile göç etmektedir. Sosyal sebeplerin en önemli nedenleri ile gerçekleşen eğitim insanların göç etmelerindeki diğer sosyal sebeptir. Anadolu’da gençlerin eğitimlerine devam edebilmek için büyük şehirlerdeki üniversitelere göç etmesi yine nüfusun yapısı ile ilgili bir durumdur. Bu göç hareketi genellikle bulunduğu coğrafyadaki sosyal ve kültürel imkanların arzu ettiği noktada olmayan insanları kapsamaktadır. Daha iyisine ulaşma hedef ve isteğinde bulunan insan göç etmek istemektedir. Bu konu beyin göçü kapsamında da incelenebilmekte, insanlar çalışma koşullarından sonra iyi bir eğitim alacaklarını düşündükleri yerlere göç etmektedirler. Büyük çoğunlukla insanlar eğitim aldıkları yerde yaşamlarını devam etme ve bir daha geldikleri yere dönmemektedirler.

⁷Taşçı ,a.g.e., s.188.

Türkiye uzun zamandır, göç veren bir ülke olarak algılanmakta ve incelenmektedir. Türkiye genç nüfus sayısının fazla ve ülkesindeki çalışma imkanları sınırlı kabul edilebilecek bir ülkedir. Bu sebeple Türkler Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerine çalışmak için büyük bir göç akını gerçekleştirmiştir. Göçte hedef ve kaynak ülkelerin bu nüfus hareketlilikleri sonrası demografik ve kültürel yapıları da etkilenmektedir. Ancak son yıllarda büyüyen ekonomisi, jeopolitik konumu ve diğer sosyal sebeplerle Türkiye giderek göç kabul eden bir ülke haline de gelmiştir Türklerin başka ülkelerin sosyal ve kültürel yapılarını etkileyen sürecin benzeri bugün Türkiye’de yaşanmaktadır. Başka ülkelere, 1979 devriminden sonra İran’dan, 1988 ve 1991’de Irak’tan gelen ilk göç dalgalarının ardından yirmi birinci yüzyılın başındaki çeşitlilik arz eden göç almasıyla ve özellikle son yıllarda Suriyelileri kabul etmesiyle birlikte Türkiye büyük ölçekli sürekli ve karmaşık bir göç ülkesi haline gelmiştir. Türkiye’ye göçle gelen insanların ülkemize gelme istekleri burada karşılaştıkları sosyal politikalar ile doğrudan ilgilidir.⁸ Suriyelilerin göç etmesi ile birlikte Türkiye’deki göçmenlere yönelik sosyal politikalar da son on yılda değişiklik göstermiştir. Türkiye’nin eski göç dönemindeki resmi odağı Türk etnik köken ve kültürüne sahip göçmenler ile ilgiliydi. İskan Kanunu’na göre sadece Türk uyruk ve kültürüne sahip insanlar göç edip Türkiye’ye yerleşebilmekte ve Türk vatandaşlığı alabilmekteydiler. 1934 sayılı İskan Kanunu’nda bazı değişiklikler yapılmış ancak göçmenlerin Türkiye’ye kabulünde Türklük vurgusu 2013 yılına kadar aynı kalmıştır⁹. Büyük mübadele de yine nüfusun değişimi nedeni ile yapıldığından sosyal nedenlerle nüfus ve sosyal politikaların bağlantılarının önemli olduğu düşünülmektedir. Göç eden kişilerin geldikleri ülke ile bütünleşmesinin sağlanabilmesi için sosyal ve kültürel uyumun sağlanabilmesi önemlidir. Sosyal uyumun sağlanabilmesi ile ilgili geliştirilecek politikalar Suriyelilere sağlanacak tüm sosyal politikaların, sağlık, eğitim ve barınma gibi temel insani ihtiyaçların Türkler ile Suriyeliler arasında sosyal uyumun sağlanabilmesine katkı sağlayacak şekilde planlanabilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Sosyal uyumun sağlanamadığı politikalar ile kişiler kendilerini ülkenin bir parçası olarak kabul edememekte, yerel

⁸ Gülay Uğur Göksel, **Göçmen Entegrasyonu ve Tanıma Teorisi**, İstanbul, Pinhan Yayıncılık, 2019, s. 187.

⁹ A.e ,s. 188.

halk için de göç eden kişiler sürekli yabancı kişi olarak kabul edilebilmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin toplumsal entegrasyonunun sağlanabilmesi göçün sebepleri incelendiğinde en önemli sosyal politika araçlarından biridir.

2.1.4.Din ve Doğa Olayları Kaynaklı Sebepler

Göç, ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerle ortaya çıkabildiği gibi dini sebepler ve büyük doğa olayları sebepleri ile de ortaya çıkabilmektedir.

Din insanların manevi dünyalarında önemli yer tutan, hayata bakış açılarını sağlayan ve zor günlerinde sığınabildikleri manevi bir olgudur. Din sebebi ile göçün en önemli örnekleri İslamiyet için Mekke'den Medine'ye hicret ve İsrailoğulları'nın Hz. Musa öncülüğünde Filistin'e Mısır ülkesinden göç etmeleri sayılabilir.¹⁰ Savaş ve doğa olayları sırasında kendilerini yalnız hisseden, sığınacak bir güç bulmak isteyen insanlar dini duygularla kuvvet bulabilmektedirler. Göçmen bireylerin yeni yerleşim ortamlarında yaşadıkları değişim sonucunun zamanla göçmenlerin dini tutumlarında da bir değişime sebep olduğu görülebilmektedir. Göçmen bireyin duygu dünyasındaki dini gerçekliğin algısında zamanla yaşanan farklılıklar tarih boyunca göç eden kişilerin farklı din ve kültüre sahip ülkelere göç etmeleri sonucu asimile olmaları, bulundukları yerin din ve kültürünü benimsemeleri ile gerçekleşmiştir¹¹. Suriyeliler için Türkiye'ye göç etme eğiliminde bulunmalarının sebeplerinden biri de bu tür bir asimilasyona uğrama endişesi yaşamayacak olmaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Suriyelilerin ağırlıklı olarak Müslüman oluşu Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD tarafından ağır mülteci politikalarının uygulanarak bu kişilerin ülkelere katı kurallar ve az sayıda insanla kabul edilmeleri sonucunu doğurmaktadır. Türkiye başlangıçtan itibaren gerek kamp içinde gerek kamp dışında Suriyelilerin ibadetlerini özgürce yapabilme olanakları sunmakta kendi dini ve kültürel motifleri içinde yaşamalarına izin vermektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye yerleşimi ile ilgili yaptıkları seçim genellikle ülkemizin bu coğrafi yakınlığı ve halklar arasında dini ve kültürel yakınlık sebebiyledir. Türkiye Suriyeliler arasındaki dini ve kültürel

¹⁰Taşçı, a.g.e. s.190.

¹¹Çevrimiçi Kaynak: <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/1441>, Erişim Tarihi: 11.04.2019.

yakınlık sebebi ile açık kapı politikası uygulamış ve Suriyelileri ülkemize kabul etmiştir. Bundan dolayı Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye ile Suriye komşu olmaları nedeni ile yüzyıllardan itibaren sahip oldukları ortak tarih, aynı dinin mensubu olunması, aynı iklimde yaşayan insanlar olunması, akrabalık ilişkileri Osmanlı döneminde bir dönem Suriye'nin Türk toprağı olması gibi sebeplerle dini ve kültürel yakınlığın oldukça fazla olması sebepleri ile Suriyeliler ülkemize göç etmek istemiştir.

Büyük doğa olayları da insanların göç etmelerinin en önemli sebeplerinden biridir. Deprem, sel ve diğer afetler nedeni ile insanlar öncelikle barınma imkanlarını kaybetmektedirler. Büyük afetlere maruz kalan yerler büyük ekonomik zarar görmekte, çalışma, eğitim, sağlık gibi temel insani imkanlardan mahrum kalabilmektedirler. Bununla birlikte bu afetlerin görüldüğü yerlerde salgın hastalıklar yaygınlaşmakta, temiz su ve gıda imkanlarına erişim de kısıtlanmaktadır. Tüm sayılan bu özellikler insanların bulundukları yerleri terk etmelerine ve yeni bir yaşam imkanı bulabilecekleri yerlere göç etmelerine sebep olmuştur. Türkiye'de yakın tarihte yaşanan Marmara ve Van depremleri bu durumun örnekleri sayılabilir.

2.2.GÖÇÜN SONUÇLARI İLE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ

Göç kavramı gidilen yerde çalışmak, eğitim sağlık ve barınma imkanlarından faydalanmak sebepleri ile gerçekleştiğinden göçe kaynak olan ülkelerdeki ücret politika ve düzeylerini değiştirebilmekte, nüfusun demografik yapısını şekillendirebilmekte bununla birlikte kültürel ve dini etkileşimlere sebep olabilmektedir. Göçün ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçları bulunduğundan bunların sosyal politika ile ilişkileri bulunmaktadır.

2.2.1.Ekonomik Sonuçlar

Göç sonuçları itibari ile de ekonomik ve sosyal politikalar arasında bağ kurmaktadır. Göçün önemli nedenlerinden biri olan işsizlik, açlık, maddi yetersizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlik, kayıt dışı istihdam, sosyal güvencesiz çalışma gibi durumlar göç hadisesinin gerçekleşmesi sonrası önemli bir sonuç olarak ortaya

çıkılmaktadır¹². Göç eden kişilerin ilk amacı yeni yerleşim yerlerinde yaşamlarının devamını sağlamalarıdır. Burada Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi akla gelebilir. Bu teoriye göre kişilerin öncelikle biyolojik ihtiyaçlarını yerine getirmesi gerektiği görülmektedir. Fizyolojik ihtiyaçlarını yerine getiren bireylerin sonrasında güvenlik, ait olma ve sevgi ve değer görme gereksinimleri ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları bulunduğu bilinmektedir. Fizyolojik ihtiyaçların yerine getirilebilmesinde yiyecek, içecek, kılık kıyafet gibi ihtiyaçların karşılanabilmesi gerekmektedir. Her insan gibi göçmenler bu ihtiyaçlarını para karşılığı elde edebileceklerinden iş bulma ve çalışma imkanlarına sahip olabilmeleri önem arz etmektedir. Göç eden geneli vasıfsız kabul edilen bu kişiler genel olarak istihdam sorunları ile karşılaşmakta ve bu kişiler enformel alanlarda sosyal güvencesiz, piyasa altı ücretlerle çalıştırılmaktadırlar. Göç eden kişiler ya hiç iş bulamamakta ya da buldukları işlerde çok kötü şartlarda çalışmaya razı olmak zorunda bırakılmaktadırlar. Göçün ekonomik sonuçları ile birlikte gelen yoksulluk olgusu aslında göçün sosyal sonuçlarını da beraberinde getirmektedir. Göç eden kişiler genel olarak göç ettikleri yerlerde yoksul konumda yer almaktadırlar. Göç edenler göç etme sırasında yanlarına yükte hafif az yer kaplayan küçük miktarda eşya alabilmektedirler. Yanlarında bulunan bu az mal varlığının da göç ettikleri yerlere ilk yerleşimlerinde önemli bir kısmını harcamaktadırlar. Bununla birlikte özellikle güvenlik nedeniyle yaşanan zorunlu göçlerde göç edenler terk ettikleri yerlerde, kendilerine ait mal varlıklarını bırakmak zorunda kalmakta ve sonrasında bu varlıkları üzerinde söz sahibi olamamaktadır.

Türkiye'deki Suriyelilerin ülkemizin ekonomik durumuna etkileri bulunmaktadır. Suriyeliler Türkiye'de daha çok kayıt dışı çalıştırılmaktadır. Bu durum bu kişilerin düşük ücret düzeylerinde çalışmalarına sebep olmakta ayrıca iş gücü piyasasında ücret düzeylerinin yerel halk aleyhine düşmesine sebep olmaktadır. Türkiye'ye gelen sığınmacıların genelinin dil becerileri zayıf olduğu ve bu kişilerin nitelik ve vasıflarının doğrulanması güç olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de ikili iş gücü piyasası bulunmaktadır ve bu kişiler genelde ikincil işgücü piyasasında istihdam edilmektedirler. Birincil işgücü piyasası, nispeten yüksek maaşlı, sosyal haklar, iyi çalışma şartları, istihdam güvencesi gibi

¹² Taşçı, a.g.e.,s.191.

hakların tanındığı piyasadır. Buna karşılık ikincil işgücü piyasası, kısmi zamanlı, kısa süreli, istikrarsız, düşük maaşlı, kötü çalışma şartlarının keyfi iş disiplinin olduğu, iş gücü yoğun işlerle tanımlanmaktadır. Toplumda zayıf olan kişilerin çoğu ikincil iş piyasasında çalışır bu kişiler genellikle sosyal politikalarda pozitif ayrımcılık yaşaması gereken kadınlar, çocuklar, göçmenler ve azınlıkta kalan kişilerdir. Bu sebeple Suriyeli sığınmacıların genel olarak ikincil işgücü piyasasında çalıştırıldıkları görülmektedir.

2.2.2.Siyasi ve Askeri Sonuçlar:

Göç kitlesel olarak bir nüfus akınının belli bir coğrafyadan hedef ülkeye gelmesi sonucu oluştuğunda ve bu durumun beklenmedik bir zamanda gerçekleşmesi nedeniyle toplumda siyasi ve askeri bazı sorun ve sonuçlar doğurabilir. Bu göçe toplum hazır değildir ve genelde süreci kabul etmekte zorlanmaktadır. Göç eden yabancıların yerel halk tarafından başlangıçta kabul edilmesi oldukça zordur. Ülkelerinin imkanlarının bir kısmını bu yabancılarla paylaşmak zorunda kalan halkın bu duruma tepkileri doğabilmektedir.

Suriyelilerin Türkiye'deki siyasi etkisinin iki farklı şekilde zuhur ettiği düşünülmektedir. Suriyeliler öncelikle Türkiye' deki siyasi ortama etki etmektedirler. Türk vatandaşları ile çatışma riski doğuran ve yine Türk halkının güvenlikle ilgili yükselen kaygısı, bunun sonucu olarak siyasi kutuplaşma ortamının doğması bu etkiler arasında değerlendirilebilmektedir. Buna mukabil Türkiye'deki Suriyelilere bakışı belirleyen faktörlerden biri siyasi ortamın kendisidir. Siyasi tercihler nedeni ile halkın bir kesimi kimi zaman Suriyelilere daha anlayışlı yaklaşırken, kimi zaman da daha negatif algı ile yaklaşanlar da bulunabilmektedir. Bu açıdan Suriyeli yabancılar konusunun bir sorun olarak ülkede siyasi kutuplaşmayı da arttıran bir öge olduğu düşünülmektedir. Suriyelilerin en ciddi güvenlik riskinin halk arasında var olan tepkinin eylemler doğurabilmesi neticesinde şiddet içeren kitlesel tepkiye dönüşmesi büyük bir güvenlik endişesi olarak değerlendirilmektedir. Bu endişenin örnekleri genellikle her sınır ilinde yaşanabilmektedir. Yerel halktan gelen tepkilerin en tehlikeli sonucu ise Suriyelilerin örgütlenerek kendi adalet ve güvenliklerini sağlama ihtiyacı hissetmesidir. Son dönemde Suriyeliler arasında kendilerini korumak için ortak hareket etme ve örgütlenme konusu tartışılmaya başlanmıştır. Bu da ufak çapta

adli olayların kitlesel tartışmalara dönüşmesine neden olabilmektedir. Suriyelilerin örgütlenmesi ise anlayış düzeyleri yüksek kesimlerin dahi tepkisini artırmakta ve iki toplumun giderek kutuplaşmasına neden olmaktadır. Bu durum bütünleşme açısından zorluk yaratmaktadır¹³. Bu bağlamda Suriyelilerin ülkemizde uzun yıllardan beri yaşamaları ve yaşamaya devam etme ihtimallerinin yüksek oluşu nedeni ile vatandaşlık hakkı elde edeceklerin ülkemizdeki siyasi seçimlerde oy kullanma hakkına sahip olmalarına bu sebeple Türkiye'nin siyasi hayatında da seçmen olarak söz sahibi olmalarına sebep olabilecektir. Sadece seçim boyutunda değil vatandaşlığın getirdiği tüm hak ve ödevlere sahip olabileceklerdir.

2.2.4.Sosyal ve Kültürel Sonuçlar:

Göç bireyin yaşadığı çevresinin değişmesi ve yeni ilişkilerin kurulması sonuçlarıyla sosyal açıdan değişmelere yol açabilmektedir.¹⁴

Göç edenler göç ettikleri yerlere sadece bedenini taşımamaktadır. İnsanlar yaşam biçimlerini, alışkanlıklarını kültürlerini, geleneklerini, örf ve adetlerini de beraberinde getirmektedirler. Göç edenlerin yaşama şekilleri çoğunlukla gittikleri toplumun kültüründen farklı olmakta ve bir uyum sorununun doğmasına sebep olabilmektedir. Bu gerilim potansiyeli yeri geldiğinde yerel halkın göçle gelenleri dışlamasında bir bahane işlevi görebilmektedir.

Göç hareketleri göç kabul eden ülkelerde etnik, ırksal ve dinsel çeşitliliği arttıran uluslararası bir olgudur¹⁵. Ev sahibi konumunda olan ülkelerde göçmenlerin getirdiği kültürel ve etnik çeşitlilik çoğunlukla ulusal güvenlik ve toplumsal birliğe bir tehdit olarak algılanmaktadır. Göçmenin toplumsal uyumu kavramı genellikle bu tehdit algıları karşısında farklılıkların birlikte uyum içinde yaşayabilmesi idealine atıfta bulunmak için kullanılmaktadır. Göçmenlerin nerelerde ve ne koşullarda barındırıldıklarının incelenmesi göçün etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi gerekli bir husustur. Göçmenlere sağlıklı bir iskan politikasının oluşturulabilmesi, yeni

¹³ Oytun Orhan, Sabiha Şenyücel Gündoğar, "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri" Rapor No: 195, Ocak 2015, **Ankara ,ODTU Stratejik Araştırmalar Merkezi** , s. 19. Çevrimiçi Kaynak: http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf ,Erişim Tarihi: 25.04.2019.

¹⁴ Taşçı ,**a.g.e** , s.192.

¹⁵ Göksel, **a.g.e.**, s. 77.

geldikleri ÷lkeye uyum sağlamalarının gerçekleşmesi ve yeni bir toplumun meydana gelmesinde rol oynamalarında önemli bir sosyal politika aracı olduğu düşün÷lmektedir. Göçmen entegrasyonunun sosyal uyum, istikrar ve ev sahibi ÷lkenin güvenliği için gereklilik olduğu da düşün÷lmektedir. Göçün sonuçları bakımından sosyal politikaların en etkin şekilde işleyebilmesini sağlamanın ilk yolu göç eden kişilerin sosyal uyumunun sağlanmasıdır. Göçün sosyal sonuçları bakımından bu uyumun yakalanamaması göç eden kişiler ile yerel halkın birbirlerini yabancı görmeleri, dil sorunu gibi nedenlerle anlaşılamamaları ve bunun getireceği sosyal dışlanmalara maruz kalma sorunlarını doğurabilmektedir. Barınma ile ilgili sorunlar da bu uyumun ve bütünleşmenin sağlanmasında engel olabilmektedir.

Türkiye’de bu uyumun sağlanması ile ilgili en önemli sosyal politika uygulaması YUKK’ un 96. Maddesi ile sağlanmıştır. Bu madde ile “÷lkelerin ekonomik ve mali imkanları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ÷lkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ÷lkemizde, yeniden yerleştirildikleri ÷lkede veya geri döndüklerinde ÷lkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla kamu kurum ve kuruluşları yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabileceğinden” bahsedilmiştir Suriye ‘den göç 2011 yılının Nisan ayında iki yüz elli kişi ile başlamış ve 2019 yılı itibari ile sayısı göç eden kişilerin sayısı 3,5 milyona yaklaşmış durumdadır. Türkiye’deki göçle ilgili kurum ve kuruluşlarının, Suriyelilerin sayısının ve ÷lkemizde kalış sürelerinin artması nedenleri ile iş birliği ile hareket etmesini gerektirmiştir. 2011 yılından günümüze değin geçen süreçte Türk toplumunun bir kısmı Suriyelilerin daha uzun süre Türkiye’de kalabilecekleri gerçeğini kabul etmeye hazır olmadıkları düşün÷lmektedir. Türk toplumunun bir kısmı için ise Suriyeliler zorunluluk nedeni ile ÷lkemizde bulunmakta muhacir enser ilişkisi bağlamında misafir ettiğimiz düşün÷lmektedir. Bu düşünce ve algı Türk halkı arasında Suriyelilerin korunup gözetilmesinde önemli bir manevi yorum olarak nitelendirilmektedir.

2.2.5.Diğer Sonuçlar

Göçmenler gittikleri ülkeleri veya yerleri sosyal politika bakımından başka olgularla da etkileyebilmektedirler. Bunların başında din olgusu gelir. Bir yere kitle halinde göç eden insanların o yerin kültürel ve sosyal yapısını da etkileyebileceklerinden bahsedilmiştir. Bununla birlikte tarih boyunca göç eden toplumlar ya gittikleri yerlerdeki dinden etkilenecek asimile olmuşlar, ya da bulundukları yerlere kendi dinlerini yayabilmişlerdir. Böylece sığınmacılar göçmen dini ağlarını kullanarak yerleştikleri şehirlerde dini ağlara dahil olarak da göç ettikleri şehirlerde gündelik hayata tutunmaktadırlar. Bu ağlar sığınmacılar için zor olan hayatı dayanışma ve benzerleri arasında kurulan ilişki ile biraz da olsa kolaylaştırabilmektedir¹⁶.

Sığınmacıların sayısının büyük kısmı kamp içinde yaşamamakta ve hayatlarının büyük kısmını yerleştikleri ülkenin toplumu içinde geçirmektedirler. Bu durum ibadetlerini de bu toplum ile birlikte yapmalarına ve dini sonuçlar üzerinden toplumda uyumun daha kolay sağlanması sonucu doğurmaktadır.

Göç ile sosyal politikalar ilişkileri bakımından bahsedilmesi gereken bir diğer olgu ise beyin göçüdür. Beyin göçü sonuçları itibari ile bu göçü veren ülkelerdeki iş gücünün niteliksiz hale gelmesine, kendi insan kaynağını yitirmesine sebep olmaktadır. Göç sırasında toplumlar sadece bilim insanlarını değil, sanatçıları, sporcularını, iş adamlarını ve entelektüel birikime sahip insanlarını da kaybetmektedirler.

¹⁶ Oytun Orhan, Sabiha Şenyücel Gündoğar, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” Rapor No: 195, Ocak 2015, **Ankara, ODTU Stratejik Araştırmalar Merkezi**, s. 26, Çevrimiçi Kaynak: http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf Erişim Tarihi: 25.04.2019.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİLERİN TÜRKİYE'YE GÖÇÜ VE SOSYAL POLİTİKALAR

3.1.SURİYELİLERİN GÖÇ SÜRECİ

Siyasi karışıklıklar nedeniyle Suriye’de başlayan kısa zamanda iç savaşa dönüşen süreçle birlikte, 2011 yılının Nisan ayından itibaren tarihin gördüğü en büyük insani felaketlerden birisi yaşanmaya başlanmıştır. Bu sürecin başlangıcı rejime karşıt eylemlerin kısa süre içinde büyük çatışmalara ve sonrasında büyük bir iç savaşa dönüşmesi neticesi insanlar ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. UNHCR bu ciddi ve dramatik insani kaçıışı “tarihte görülen en büyük göç dalgası” olarak nitelemektedir¹. Türkiye bu dönemle birlikte kendini göçün merkezinde bulmuştur. Suriyeliler ile Türkiye arasında tarihsel, coğrafi, kültürel ve dini yakınlık bulunmaktadır. Birinci Dünya Savaşı öncesi Suriye Osmanlı Devleti’nin yönetiminde olan toprak olup, savaşın ardından Fransız işgaline uğramış ve manda yönetimi altına girmiştir. Fransız idaresinde 1920-1946 yılları arasında kalan Suriye, Lübnan dışında kalan siyasal ünitelerin bir araya gelmesiyle bugüne ait sınırlarıyla bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmıştır². Türkiye ile Suriye’nin bu tarihsel ve coğrafi yakınlığı nedeni ile Türkiye’nin daha öncesinde öngörülememiş bir sürecin başlangıcı olarak görebileceğimiz ilk girişler yakın zamanda büyük göçlerle karşılaşmamış Türkiye Devleti için zor bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Göç edenlerin bir ülkeye topluluklar halinde girişi söz konusu olduğunda bu sürecin başlangıcında genelde hükümetler bu toplulukları ülkenin sınır bölgelerinde geldikleri yerlere yakın tutmaya çalışmaktadırlar³.Ülkemizdeki daha önceki dönemlerdeki göç akınları bahsedildiği şekilde kontrol altına alınmış, ülkelerindeki durum normal hale dönünce göç eden insanlar ülkelerine geri dönmüşlerdir. Bu bağlamda göç hareketleri Türkiye için her zaman geçici etkiler doğurmuştur. Türkiye’ye gelen Suriyeliler konusundaki durum burada bahsedildiği gibi

¹ Erdoğan, **Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri**, s.21.

² Cansu Abacı, “Suriye Kaynaklı Göçün Türkiye’nin Göç Politikalarının Kurumsallaşması Üzerindeki Etkisi”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s.16

³ Erdoğan, **Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri**, s.10.

gerçekleşmemiş çok daha farklı şekilde yaşanmıştır. Suriye’den ülkemize kitle halindeki ilk göç hareketi 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay İli Cilve gözü sınır kapısından 252 Suriyelinin ülkemize girmesi ile gerçekleşmiştir. Savaştan kaçan Suriyeliler Türkiye’nin sınır illerine başta Gaziantep ve Kilis illeri olmak üzere birikmeye başlamışlardır. Açık kapı politikası bu süreçte Türkiye’nin Suriyeliler için izlediği politika olmuş ve göç eden Suriyeliler için sınır kapılarına yakın şehirlerde geçici koruma kampları kurmuş, buralarda yerleşimlerini sağlamıştır. Suriyeli göçmenler, Türkiye’ye geldikleri ilk aşamada sınır bölgelerinde kurulan kamp şehirlerde yaşamış ve daha sonra diğer illere dağılmışlardır. Suriyelilerin Türkiye’yi tercih etme sebebi coğrafi yakınlık, akraba ilişkileri ve çatışmasız bölge gibi çeşitli çekici faktörler sebebiyledir. Kapasitesi 270 bin civarında olan 26 kamp kurulmasına rağmen, gelen insan sayısının da büyüklüğü nedeni ile Suriyeliler sınır bölgelerinden Türkiye’nin içlerine doğru dağılmaya başlamışlardır. Kampların bulunduğu on il olan Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Şanlıurfa kamplarında ve kent merkezlerindeki Geçici Koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 1,6 milyondur. Diğer kısmı Türkiye’ye dağılmış vaziyette yaşamaktadır. Türkiye 10 ilde uluslararası standartlara sahip 26 kampta yaşarken gelen nüfusun %90’ının Türkiye geneline dağılması ve kampta kalanların sayısının gün geçtikçe azalıyor olduğu görülmektedir⁴. Sınır illeri dışında İstanbul, Mersin, Bursa, İzmir ve Konya’da yaşayan Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 1 milyon civarındadır. Türkiye’nin ilk dönemde uyguladığı açık politika kapsamında Suriyeliler Suriye’den serbestçe ülkemize girebilmiş ve ülke içinde serbest hareket edebilmişlerdir.

Suriyeliler için Türkiye’ye giriş sadece hedef ülke olma isteği ile değil aynı zamanda Türkiye’nin transit ülke olarak kabul edilmesi ile de ilgilidir. Türkiye’nin sınır komşuları iki Avrupa ve altı Asya ülkesinden oluşur. Etrafı denizlerle çevrili olan Ege, Akdeniz ve Karadeniz gibi üç önemli denize kıyısı bulunan ve boğazlara sahip olması ile açık denizlere ulaşmada oldukça önemli bir konumda bulunan Türkiye bu sebeple ideal bir göçe geçiş veren bir ülke konumundadır. Suriyelilerin

⁴M. Murtaza Yetiş ,”Kadim Geçmişten Ortak Geleceğe” **Şehir ve Toplum Dergisi**, No: 6, Aralık - 2016, s. 28.

Türkiye'ye göç sürecinde bu kişilerin Türkiye'de yaşama isteği ile göç etmeleri ile birlikte ülkemizden başka ülkelere geçme isteklerinin de bulunması ülkemizi göç için öncelikli tercih etmelerine sebep olmuştur. Geçiş yapan göçmenlerin Türkiye'ye giriş noktaları doğudaki İran ve Suriye sınırlarıdır. Türkiye'den ayrılırken, geçiş yapan göçmenlerin çoğu, Ege kıyılarından deniz yoluyla veya kara yoluyla Yunanistan'a geçmeye çalışmaktadır. Bu göç süreci boyunca İstanbul ve İzmir önemli geçiş noktaları olmuştur⁵.

Suriyelilerin 2011 yılından itibaren ülkemize girişleri ve yaşanan süreçte bu kişilerin tanımlanmasında da bazı değişimler söz konusu olmuştur. Başta misafir olarak kabul edilen Türkiye'nin kadim tarihinde muhacir-enser ilişkisi gözetilerek bakılmıştır. Suriye'deki savaşın uzun yıllar devam edeceği tahmin edildiğinden ve sürecin beklenenden uzun olacağı anlaşıldığından Suriyelilerin hukuksal statüsünün sağlıklı bir şekilde belirlenmesi ve hukuksal bir zemine oturtulması ihtiyacı hasıl olmuştur. Suriyeliler ilk yıl sığınmacı kavramı ile kabul edilmiş ve son olarak Başbakanlık tarafından Nisan 2012 döneminde bir genelge yayımlayarak Suriyeliler için "geçici koruma" kapsamında değerlendirilecekleri belirlenmiştir⁶.

Savaş bağlamında 2011 yılından günümüze dek devam eden göç, savaş bitmiş olsa da halen devam etmekte ve hatta savaş bitmiş olmasına rağmen Türkiye'ye gelen kişiler ülkelere geri dönmek istememektedirler. Ülkemize 8 yıl önce gelen Geçici Korunan Suriyeli Sığınmacılar olduğu gibi birkaç ay ya da yıl önce gelenler de bulunmaktadır. Türkiye'ye göç yolu ile gelenler olduğu gibi ülkemizde doğan ve büyüyen çocuklar da bulunmaktadır. Bu anlamı ile Suriyelilerin nüfusu dinamik bir yapı göstermekte ve sürekli büyüme eğiliminde bulunmaktadır. Sayıları sürekli artan Suriyelilerin toplumsal uyumunun sağlanabilmesi bu sürecin en önemli aşaması konumundadır. Uyumun sağlanması sonrasında halk ve devletle bütünleşmelerinin daha hızlı ve sağlıklı olabileceği düşünülmektedir. Kamplarda ya da şehirlerde belli bir yaşam mücadelesi veren ve ülkelerindeki durumun ne olacağının belirsizliği

⁵ Ahmet İçduygu, **Kentler ve Göç Türkiye, İtalya ve İspanya**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, s. 29.

⁶ A. Çağlar Deniz, Yusuf Ekinci, Banu Hülür, **Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep-Kilis Çevresi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s.24.

devam eden Suriyeliler ile birlikte bu süreç Türkiye halkını da ekonomik, sosyal, kültürel ve politik açıdan etkilemektedir. Hem Türkçeyi konuşamamaları hem de ilk defa ayak bastıkları bir şehirde nereye gideceklerini bilmemeleri, sosyal sermayesi ve enformel ilişki ağları olmadığı için zorluklarla karşılaşmalarına sebep olmaktadır.⁷

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin ülkemize gelmeleri, göç sürecinin sağlıklı yürütülmesi sırasında uygulanacak politikalar kadar bu kişilerin hazır olduklarında ülkelerine güvenli bir şekilde geri gönderilebilmelerinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Geri gönderme konusu da göç sürecinin sonucunu belirleyecek en önemli konulardan biridir. Bu konu ile alakalı olan çalışmalar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

Türkiye’nin bu sürecin yönetilmesi sırasında yabancılar ve mülteciler için hangi kurumun ne şekilde yetkili olacağının belirlenebilmesi için Suriyeli sayısının Türkiye’de 700 binin bulduğu yıl olan 2013 ‘te ilk yasa çıkarılmıştır. Suriyelilerin ülkemizdeki varlıkları nedeni ile çıkarılan bir yasa olma niteliğine sahiptir. Daha öncesinde bu kapsamda göçmenleri ilgilendiren başka bir yasa yürürlüğe girmemiştir. Bu yasa tamamen Türkiye’de ortaya çıkan ihtiyaç dolayısı ile mülteciler-sığınmacılar konusunda “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kurulumunu sağlayan ilk kapsamlı yasal düzenleme 2.2.2013 tarihli 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile gerçekleşmiştir”. 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren yasa çerçevesinde kurulan ve süreç için son derece önemli rolü bulunduğu düşünülen Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün faaliyetleri devam etmektedir. Suriyelilerin göç etmesi ile başlayan süreç ülkemizde göç ile ilgili yasaların çıkarılması ve kurumların kurulmasını bu konunun yakında takip edilmesini zorunlu hale getirmiştir. Yasanın çıkarılmasından bir sene sonra 2014 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü faaliyetine başlamıştır. Burada anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi Türkiye’de 2013 yılından öncesinde göç politikaları ile ilgili bir dağınıklığın olduğu düşünülmektedir. Bu dağınıklık ilgili düzenlemelerle, bir araya getirilebilmiştir. Bu kapsamda, AB müktesebatına uyum sağlamak ve göç politikalarını düzenli ve disiplinli şekilde yürütebilmek amacıyla sivilin de içinde bulunacağı bir kurumsallaşma ihtiyacı doğmuştur. 2013 yılında YUKK’un kabul edilmesiyle

⁷ Erdoğan, **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, s.78.

beraber göç politikalarının kurumsallaşması açısından önemli bir adım atılmıştır. YUKK tarafından göç politikasının düzenli hale gelmesi için kurumsallaşmayı sağlayacak araçlar hazırlanmış, Göç İdaresi, Göç Politikaları Kurulu gibi idari yapılanmaların temeli atılmıştır. Söz konusu idari kurumların yanı sıra AFAD, Kızılay, TOKİ gibi kurum ve kuruluşlar Türkiye’deki göç uygulamalarında katkı sağlamaktadır. Türkiye’de göç konusunda sorumlu kurum GİGM olarak belirlenmiş ancak krizin boyutları ve işleyişleri AFAD’da önemli rol oynamıştır Başbakanlık Göç ve İnsani Yardımlar Başmüsavirliği (BAGI-YAP) kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanması anlamında kurulmuş oldukça önemli bir işleve sahip kuruluştur. Türkiye’deki sığınmacılara sağlanan sosyal politikaların Suriyelileri memnun etmesinin yanı sıra bu politikaların Türk vatandaşları tarafından da ayrıcalık olarak görülmesinin engellenebilmesi ve bununla birlikte olduğundan fazla ya da az algılanması konusundaki düşüncelerin oluşmasını engellemeye yönelik olması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye’de Suriyeliler göç süreci 2011 Nisan döneminde başlamış savaş nedeni ile kitleler halinde ülkemize göç eden sayısı milyonlara ulaşan insanlara ev sahibi olmaya devam etmektedir. Türkiye bu süreç ile birlikte artan Suriyeli nüfusu neticesinde dünyanın en fazla göçmen kabul eden ülkesi konumuna gelmiştir⁸. Türkiye’deki Suriyeli nüfus 2011 yılından itibaren her yıl artmıştır. Bu artış hem insanların bizzat ülkemize gelmesi hem de ülkemizde doğan Suriyeliler nedeniyledir.

Bu süreçte Türkiye bir yandan kendi sığınma ve göç sistemini oluşturmaya çalışmış diğer yandan ise bu sürecin gerektirdiği insani yardım uygulamalarını yönetmeye çalışmıştır. Türkiye göç konusunda yeni kurumların açılması yeni kanunların belirlenmesi ve konu ile ilgili sosyal politikaların belirlenmesi ve uygulanması ile ilgili yoğun bir çaba göstermiş durumdadır.

⁸ Başak Kale, “Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mülteciler ve Uluslararası Toplumun Koruma Sağlamadaki Etkisizliği” **Şehir ve Toplum Dergisi**, No: 6, Aralık -2016, s. 112.

3.2.TÜRKİYEDEKİ SURİYELİLERİN DEMOGRAFİK DURUMU

Türkiye’deki Suriyelilerin demografik yapısından bahsetmeden önce Suriyelilerin kendi memleketlerindeki dini ve etnik kökenlerinden bahsedilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Suriye etnik olarak Arapların, dini olarak da Müslümanların çoğunlukta olduğu bir ülkedir. Müslümanlar %87’lik oranla ülkenin en büyük dini grubunu oluşturmakta ve bu sayının %74’ü Sünnilerden, %13’ü Şiilerden, geri kalanı ise Alevi Nusayri ve İsmaililerden oluşmaktadır. Ülkedeki gayrimüslim azınlıklar arasında Hristiyanlar ve Dürziler de vardır. Sayıları az olmakla beraber ülkenin kuzeyinde Ezidiler de yaşamaktadır. Etnik azınlık olarak da büyük çoğunluk Kürtlerden oluşmaktadır, Kürtler dışında ülkede önemli sayıda Türkmen ve Ermeni nüfus da bulunmaktadır.⁹Suriyeliler ile ilgili UNHCR verilerine göre 2011 yılındaki nüfusları 22,4 milyon iken 2011 sonrasında en az 200 bin kişinin yaşamını kaybettiği, binlerce insanın bu süreçte yaralandığı, milyonlarca insanın göç etmek zorunda kaldığı ortaya koymaktadır. Suriyeli 5 milyon insanın ağırlıklı olarak komşu ülkelere göç ettiğini, 700 bine yakın Suriyelinin ise batıda bulunan çok gelişmiş ülkelere göç ettiğini ortaya koymaktadır¹⁰Bu ülkelerin başında Kanada, Amerika ve Avrupa Ülkeleri gelmektedir.

Türkiye’nin, Suriye’den ülkemize sığınacaklar için açık kapı politikasını 2011 yılından itibaren uygulaması sonrasında kitleler halinde Türkiye’ye göç eden Suriyeliler güney ve güneydoğu illeri başta olmak üzere Türkiye’deki 81 ile dağılmış durumdadır. Türkiye’de şu anda sayısı 3 milyon 500’e ulaşan Suriyeli yaşamaktadır. Suriyelilerin ülkemize göç etmeleri sırasında öncelikli tercih ettikleri illeri belirleyen etkenlerin başında ekonomik sebepler gelmekte bununla birlikte özellikle Güneydoğu Anadolu illerinde Suriye coğrafyasına benzer özellikler taşıyan illerin, sınıra yakınlık ve akraba ilişkileri gibi diğer pek çok faktörün bir araya gelmesi etkili olmuştur. Suriye toprakları ile Türk topraklarının yüzyıllardır bir arada bulunması bu iki ülkenin hem coğrafi hem kültür, din, alışkanlıklar ve diğer sosyo- kültürel

⁹ İlayda Rojda Keskin, “Ötekilik Bağlamında Suriyeli Kadınlar, Yerel ve Ulusal Basında Suriyeli Kadın Temsillerinin İncelenmesi” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2018, s. 35.

¹⁰Erdoğan, **Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri**, s. 21.

etkilerin iç içe geçmesine sebep olmuştur. Bu sebeplerin varlığı ve çeşitliliği sebepleri ile belirli illerin ön plana çıkarak Türkiye'nin çoğu ilinin nüfusundan daha fazla Suriyeli yığılmasına sebep olmuştur. Bu yığılma sebebi ile bazı sınır illerinde demografik yapıda değişimler yaşanmaya başlamıştır.

Türkiye'deki Suriyelilerin demografik yapısını gösteren çalışmaların az oluşu bu konuda dikkat çekici bir özelliğe sahiptir. Bu durumun sebebinin Türkiye'ye açık kapı politikası kapsamında 2011 senesinden itibaren gelen Suriyelilerin yaş, cinsiyet, eğitim gibi demografik özelliklerinin kayıt altına alınamayışı, kayıt altına alınanların ise özellikle kamp dışı yaşayan Suriyelilerde nüfus hareketliliği sonucu ülke genelinde bir yerden başka yere yerleşme eğilimlerinin yüksek olması ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin demografik yapısının araştırılmasının yapıldığı en güncel saha çalışması 2017 yılında T.C Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın yapmış olduğu "Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırmasıdır"¹¹. Çalışmanın bu kısmında ağırlıklı olarak bu raporda elde edinilmiş bilgilerden yararlanılmaya çalışılacaktır. AFAD raporunda çeşitli kentlerde ve kamplarda yaşayan Suriyelilerin demografik yapısı incelenmiştir. İlgili çalışmada Suriyelilerin cinsiyet, yaş, engellilik, eğitim, medeni durum ve hane halkı reisine yakınlık gibi konular üzerine çalışılmıştır.

Ülkelerindeki savaştan kaçarak Türkiye'de yaşamlarını sürdürmeye çalışan yaklaşık 3 milyon 320 bin Suriyeli bulunmaktadır. Suriyeliler ülkemizde bebek sahibi olduğundan bu sayı sadece göç edenlerle sınırlı kalmayıp nüfus kendi içinde de çoğalmaktadır. Suriyeli aileler genellikle muhafazakar ve modern doğum kontrol yöntemleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmayan insanlardan oluşmaktadır. Suriyelilerin göç etmesi ile birlikte Suriyelilerin ülkemizde bebek sahibi olmaları

¹¹AFAD'ın Suriyelilerin Demografik yapısı ile ilgili rapor için, Çevrimiçi Kaynak :https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf , Erişim Tarihi: 30.04.2019.

nedeni ile nüfus sayıları artmıştır¹². İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre Kasım 2018 itibarıyla son 8 yılda Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısı 405 bin 521 olarak açıklanmıştır. Türkiye’de her gün 300 Suriyeli bebeğin dünyaya geldiği tahmin edilmektedir¹³.

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin demografik özellikleri ile ilgili diğer değinilecek konu bu kişilerin yaşlarıdır. Suriyelilerin ağırlıklı kesimi genç yaşlardaki insanlardan oluşmaktadır. Türkiye’de kamp içi ve dışı yaşayan Suriyelilerin ağırlıklı olarak 19 ila 54 yaş arası olduğu, 65 yaş ve üstündeki kişilerin sayısının oldukça az olduğu görülebilmektedir. Türkiye’de yaşayan 0 ila 18 yaş arasında 1 milyon 658 bin 482 Suriyeli geçici koruma kapsamında yaşayan insan bulunmaktadır. Türkiye’deki geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyelilerin %45,5’i 0-18 yaş arasındaki insanlardan oluşmaktadır. Suriyeli nüfusun genç ve orta yaş analizi bu raporda incelendiğinde 25-34 yaş grubunda yani işgücünde aktif bulunma yaşında olan 530.133 kişi olduğu görülmektedir. 35-44 yaş grubu 307.585, 45-54 yaş grubu 182.755, 55-59 yaş grubu 56.386 ve 60-90 yaş grubu geçici koruma statüsünde olan Suriyeli sığınmacı sayısı 99.601 kişidir. Geçici koruma statüsünde bulunan yaklaşık üç milyon Suriyelinin 60 yaş üstü olanların yaklaşık 100.000 kişi olması bu nüfusun çoğunluğunun gençlerden oluştuğunu göstermektedir. Geçici Koruma statüsünde bulunan 0 - 4 yaş arası olan çocuklar Suriye’den göçün başlangıç tarihini 2011 yılı olarak temel alınırsa ve ilerleyen yıllarda artarak devam ettiğini göz önünde bulundurduğumuzda bu yaş grubunda bulunan 361.479 çocuğun, çoğunluğunun Türkiye’de doğmuş oldukları görülmektedir. 5 - 9 yaş grubu çocukların ise bir kısmı Türkiye’de doğmuş bir kısmı ise Suriye’den gelmiş olma ihtimalleri olan çocuklardır. 10 - 14 yaş grubu çocuklar ise ortaokul çağındaki ve bu çocukların bir kısmı Suriye’den eğitimlerini bırakıp gelen çocuklardır. Bu yaş grubunda Genel Koruma statüsünde olan 320.771 çocuk olduğu görülmektedir Göç idaresinin verilerine göre ilköğretim, ortaokul ve lise çağındaki 1.002.244 geçici koruma statüsünde çocuk bulunmaktadır. Bu veriler ışığında

¹² Oytun Orhan, Sabiha Şenyücel Gündoğar, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” Rapor No: 195, Ocak 2015, **Ankara, ODTU Stratejik Araştırmalar Merkezi**, s. 7 Çevrimiçi Kaynak: http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf, Erişim Tarihi: 25.04.2019.

¹³ Çevrimiçi Kaynak: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46744287>, Erişim Tarihi: 12.04.2019.

Türkiye’de bulunan sığınmacıların ağırlığının genç insanlar olduğu görülmektedir. Bu da geçici koruma statüsünde olan sığınmacıların yaklaşık %33’lük bir kısmına tekabül etmektedir. 19-24 yaş grubu yani hem üniversite çağında hem de iş gücüne katılma yaş grubuna uygun geçici koruma statüsünde olan kişiler ise 438.812’dir. Bu verilerin sonucu üzere 0 - 24 yaş grubu Suriyelilerin nüfusu toplam Suriyeli nüfusunun yarısını oluşturmaktadır.

Suriyelilerin ortalama yaşı 22,7 olduğu Türkiye nüfusunun 2018 verilerine göre ortalama yaşı ise 31,7 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 1 Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.968.401	1.662.366	3.630.767
0-4	258.806	241.782	500.588
5-9	258.248	243.111	501.359
10-14	201.405	186.654	388.059
15-18	148.970	123.195	272.165
19-24	319.676	229.599	549.275
25-29	207.686	147.234	354.920
30-34	171.811	125.573	297.384
35-39	121.697	95.586	217.283
40-44	80.433	70.737	151.170
45-49	59.582	56.623	116.205
50-54	48.301	46.022	94.323
55-59	33.647	33.840	67.487
60-64	23.588	24.201	47.789
65-69	15.619	16.141	31.760
70-74	8.860	9.458	18.318
75-79	4.975	6.150	11.125
80-84	2.750	3.436	6.186
85-89	1.529	1.988	3.517
90+	818	1.036	1.854

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verileri, GİGM, 2019.

Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin büyük kısmı İstanbul, Şanlıurfa, Hatay ve Gaziantep’te yaşadığı tespit edilmiştir. Geçici koruma kapsamında ülkemizde yaşayan Suriyelilerin dağılım verileri incelendiğinde Geçici Barınma Merkezleri denilen kamplarda Yaşayan Suriyelilerin Sayısı Göç İdaresi tarafından geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 7 Şubat 2019 tarihi itibarıyla 142

bin 676 kişi olarak açıklanmıştır. 7 Şubat 2019 tarihi itibarıyla şehirlerde yaşayan Suriyeli sayısı son 1 yılda 289 bin 215 kişi artarak 3 milyon 501 bin 606 kişi olmuştur. Göç İdaresi 2019 yılı içerisinde daha önce kayıt yaptırmamış 21 bin 150 yeni Suriyeli kaydı gerçekleştirmiştir. Şuan için sadece Adana, Çanakkale, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Kocaeli, Mardin, Tekirdağ, Şanlıurfa ve Kilis illerine yeni Suriyeli kaydı alınmaktadır. Bu şehirler dışında kalan yerlerde ise ciddi sağlık sorunları, evlenme ve yeni doğumlarda kayıt alınabilmekte ve bu bağlamda yeni kayıt alınan iller Göç İdaresi tarafından periyodik olarak değiştirilmektedir. En çok Suriyeli barındıran şehir 558 bin 437 kişi ile İstanbul olurken, Suriyelilerin en az olduğu şehir ise 30 kişi ile Bayburt'tur. Bayburt'u 39 kişi ile Artvin, 57 kişi ile Tunceli izlemektedir. Türkiye'de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin dağılım verisine göre, en fazla Suriyelinin İstanbul'da yaşaması ile nüfusu 16 milyona yaklaşık olan İstanbul'un yüzde 3,63'ü Suriyelilerden oluşmaktadır. İstanbul'da bulunan Suriyelilerin İstanbul'un çeşitli semtlerinde bir arada yaşama eğiliminde olduğu bu semtlerde neredeyse kendi mahallerini kuracak kadar bir arada yaşama eğiliminde bulundukları görülebilmektedir. Ülkemize göç eden Suriyelilerin nüfus yapısının genç olması sebebi ile bu kişilerin çalışma hayatına katılma isteği de fazla olmaktadır. Suriyelilerin dağılım verisinde İstanbul'da yaşayanların diğer illere göre fazla olmasının sebebinin bu ilde çalışma imkanlarının fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte genç nüfusun eğitim ve sağlık olanaklarına daha fazla erişebilmeleri büyük şehirlerde daha kolay olduğundan İstanbul İli Suriyelilerin barınma ve yaşamlarına devam etmelerinde öncelikli tercih ettikleri şehir olmuştur. Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı il Kilis'tir. Suriyelilerin Türk nüfusuna oranla yoğunluğunun en az olduğu şehir ise %0,02 oran ile Artvin'dir. Türkiye'de Suriyelilerin olmadığı bir şehir bulunmamaktadır. Geçici koruma altına alınan kayıtlı Suriyelilerin Türk nüfusuna oranı ise ülke genelinde %4,44'tür. Bu veri 100 kişiden 4,4'ü Suriyeli olduğunu göstermektedir. TÜİK tarafından Türkiye'nin nüfusu son olarak 82 milyon 3 bin 882 olarak açıklanmıştır.

Geçici koruma kapsamında ülkemizde yaşayan Suriyelilerin kamp içi ve kamp dışı yaşama sayıları ile ilgili veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3. 2 Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ŞANLIURFA (3)	Ceylanpınar Harran Suruç	16.328 9.612 15.472	41.412
ADANA (1)	Sarıçam	27.022	27.022
KİLİS (2)	Öncüpınar Elbeyli	4.224 10.481	14.705
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	13.634	13.634
HATAY (3)	Altınözü Yayladağı Apaydın	7.880 4.343 4.399	16.622
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	14.096	14.096
MALATYA (1)	Beydağı	8.728	8.728
GAZİANTEP (1)	Nizip	3.614	3.614
TOPLAM		139.833	

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verileri, GİGM, 2019.

Türkiye’deki sığınmacıların eğitim durumu incelendiğinde 2017 yılı verilerine göre kamp içi ve kamp dışında yaşayan 6 yaş ve üzeri Suriyelilerin yüzde 26’sına yakınının ilkokul mezunu olduğunu ve yüzde 23 ‘ünün okuryazar olmadığı bilgisi edinilmektedir. Sadece kamp içinde yaşayan Suriyelilerin yüzde 31,4 ile ilkokul mezunu yüzde 22,7 ile ortaokul mezunu, yüzde 15,4 ile lise mezunu, yüzde 10,9 ile okuryazarlar, yüzde 10,3 ile üniversite mezunu ve yüzde 9,3 ile okuryazar olmadığı görülmektedir. Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin ise eğitim durumlarına ait veriler yüzde 25,3 ile ilkokul mezunu, yüzde 24,7 ile okuryazar olmayanlar, yüzde 14,9 ile okuryazarlar ve ortaokul mezunları, yüzde 12,1 ile lise mezunu ve yüzde 8,1 ile üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Suriyelilerin eğitim durumları AFAD’ın bu rapor sonuçları bakımından incelendiğinde görece düşük orana sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun temel sebebinin savaş nedeni ile insanların eğitimlerini mecburen yarıda bırakması, yeni bir ülkede yaşayan çocukların dil sorununu aşmalarının zaman almasından ve kendi dilleri ile eğitim görme imkanlarının kısıtlı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Suriyeli sığınmacıların medeni durumları kamp içi ve kamp dışı ayrımı olmadığında genel toplamda Suriyelilerin yüzde 53,30'unun bekar, yüzde 43,7'sinin ise evli olduğu tespit edilmiştir. Kamp içinde yaşayanların yüzde 60'ının bekar ve yüzde 36,9'nın evli olduğu ve kamp dışında yaşayanların yüzde 52,5'nin bekar ve yüzde 44,60'nın evli olduğu görülmektedir. Buradaki verilerin sonucu olarak Suriyeli sığınmacıların ağırlıklı kısmının bekar olduğu görülmektedir. Hem kamplarda hem kamp dışında bu durum benzer eğilim göstermektedir. Kadınların büyük çoğunluğu evlidir. Boşanma oranı geçici koruma kapsamında ülkemizde yaşayanlar arasında oldukça düşüktür.

Türkiye'de yaşayan sığınmacıların ülkemizdeki çalışma durumları ile ilgili sonuçlar incelendiğinde ise Türkiye'de yaşayan sığınmacılardan çalışanların ağırlıklı olarak erkekler olduğu, erkeklerin yüzde 36,5'inin çalıştığını, kadınlarda çalışma oranının araştırma kapsamındaki illerde Bursa, Konya, Kayseri ve İzmir'de yoğunlaştığını kadınların ise yüzde 8,8'inin çalıştığı görülmektedir. Türkiye'de çalışma iznine sahip olan Suriyeli sayısı AÇSH Bakanlığı tarafından 15 Kasım 2018 verilerine göre ve yapılan açıklamaya göre 32 bin 199 kişidir.¹⁴

AFAD'ın 2017 yılında hazırladığı rapor ışığında Türkiye'deki Suriyelilerin demografik yapısı açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin demografik yapısı ile ilgili en güncel çalışma niteliğinde olan bu rapor ile Suriyelilerin yaş, meslek, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumları, barındıkları yerler, göç ettikleri ve tercih ettikleri iller, bu illerdeki nüfus yoğunlukları, bu illerde barınmayı tercih ettikleri yerler açıklanmaya çalışılmıştır. Suriyelilerin ülkemize gelmeleri ile göçün sosyal politikalar ile ilişkisinde açıklanmaya çalışan göç ve nüfus arasındaki ilişki bu bağlamda incelendiğinde Suriyelilerin Türkiye'nin nüfus yapısını ciddi oranda etkilediği düşünülmektedir. Göç edenlerin büyük kısmının çalışma ve okuma çağındaki insanlardan oluştuğu düşünüldüğünde Türkiye'nin istihdam ile ilgili daha fazla imkan sunma, daha fazla öğretmen, doktor çalıştırma özellikle Suriyelilerin yaşadığı yerlerde barınma ihtiyaçlarının çözümüne yönelik sosyal politikalar üretme gereksinimleri artmış durumdadır. Nüfus ile göç arasındaki ilişki

¹⁴ Çevrimiçi Kaynak: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, Erişim Tarihi: 30.03.2019.

ve bu bağlamda Suriyelilerin demografik yapıları Türkiye'nin ilerleyen dönemlerde de ilgilenmesi gereken önemli bir sorunu olacağı düşünülmektedir.

Suriyelilerin ülkemizdeki yaş, meslek, cinsiyet ve diğer demografik verilerinin sağlıklı bir şekilde belirlenebilmesi ile ilgili çalışmaları Ocak 2017'den itibaren yürüten GİGM Türkiye'de Suriyeliler ile ilgili politikaların belirlenebilmesinde en önemli kurumlardan biri olmuştur.

3.3.TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR

Suriyelilerin 2011 yılında başlayan göç süreci aktif olarak devam etmekte bu süreçte kamu otoritesi gelen herkesi genellikle kabul ederek ve kimsenin sınırlarda mağdur olmamasına dikkat göstermektedir¹⁵. Yıllardır ülkelerinden ayrı kalan milyonlarca insanın ve Türkiye'de doğan, ülkelerini hiç görmemiş yüz binlerce Suriyeli çocuğun gidecekleri bir öz vatanları konumunda Suriye'nin artık kalmadığı düşünülmektedir. Ülkemizde uzun süre kalan Suriyeliler geleceklerini de Türkiye'de kurma eğiliminde bulunmaktadır. Ortak geçmişten gelerek yine ortak bir geleceğe doğru ilerlemek istemektedirler. Bu düşünceden dolayı, uluslararası göçün ülke için faydasının azamî, zararlarının ise asgari düzeyde olmasını sağlayacak şekilde yönetilmesi kısa, orta ve uzun vadeli sosyal politika araçlarının uygulanması gerekliliğini doğurmuştur¹⁶. Türkiye'nin 2011 yılında süreç ilk başladığı dönemde sığınmacıların ülkelerine dönecekleri düşüncesinin hakim olması sebebi ile, sürecin başladığı ilk yıllarda kamuda görevli kişilerin resmi açıklamalarında, savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınan kişilerle ilgili "Suriyeli misafirlerimiz" tanımının kullanıldığı görülmektedir.¹⁷ Bu sebeple Suriyelilerin göç sürecinin başladığı ilk yıllarda bu konu ile ilgili aktif sosyal politikalar düzenlenmemiştir. Ancak yaşanan süreç neticesi ile bu sürecin geçicilik değil kalıcılık üzerine şekillendiği görülmektedir. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin kalış süresi arttıkça Suriye'deki iç savaş neticesi ile belirsizlik sürdükçe Geçici Koruma Statüsünde bulunan Suriyelilerin buradaki yaşamları için uzun dönemli strateji ve politikaların uygulamaya konulması gerekliliği doğmuştur.

¹⁵Yetiş ,**Kadim Geçmişten Ortak Geleceğe** s. 29.

¹⁶ **a.e, s. 29.**

¹⁷ Ahmet Hamdi Topal, "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü". **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, 2015, s.6-7.

Geçici Koruma Statüsü Suriyelilere Türkiye tarafından bu süreçte verilmiştir. Bu süreç içerisinde Geçici Koruma Yönetmeliği, Resmi Gazete 'de 2014 yılında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik geçici korumanın “ülkelerinden ayrılmaları için zorlanmış, ayrıldıkları yere geri dönemeyen, geçici koruma ve acil koruma bulunması amacıyla kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen yabancı kişilerden, haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancı kişilere uygulanacağı” belirtilmektedir. “Geçici koruma kimlikleri ile Suriyeli mültecilere eğitim, sağlık ve istihdam konularında temel haklar sağlanmıştır”. Türkiye’deki Suriyelilere sağlanan sosyal politikaların temelini geçici koruma politikalarının uygulanması teşkil eder. Geçici Koruma politikaları, insanın haysiyetli bir yaşam sürdürebilmesi için yiyecek, içecek barınma ve insan sağlığı ile ilgili hizmetlere erişim gibi temel ihtiyaçların karşılanması durumudur. Geçici koruma politikaları ile insanların aynı zamanda geri gönderme ilkesine bağlı kalınarak ülkemizde Türk halkı ile uyum içinde yaşamalarının sağlanması amaçlanmaktadır. Türkiye’de Suriyelilere yönelik sosyal politikaların temelini oluşturan Geçici Koruma Yönetmeliği’nin uygulanmasında her konu ile ilgili ilgili bakanlıkların da görev ve yetkileri bulunmaktadır. Eğitim ile ilgili konulara Milli Eğitim Bakanlığı, sağlık ile ilgili konularda ise Sağlık Bakanlığı bu politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Çalışmanın bu kısmında Türkiye’de yaşayan savaş nedeni ile göç eden Suriyelilere yönelik sosyal politikalar açıklanmaya çalışılacaktır. Sosyal politikalar bağlamında Türkiye’de Suriyelilerin barınma, sağlık, eğitim, çalışma, güvenlik ve sosyal hizmet konularında sağlanan sosyal politikalar, bu politikaların hangi kurumlar tarafından yürütüldüğü, politikaların etkileri ve diğer hususlar üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

3.3.1. Barınma İle İlgili Sosyal Politikalar:

Göç eden kişinin ilk ve en önemli ihtiyaçlarından biri barınmadır. Barınma ihtiyacının hedef ülkedeki uygulamalar ile karşılanması gerekmektedir. Bu aşamada ülkeye giriş yapma, kayıt altına alınma güvenliğinin sağlanması ve iskan politikası gibi

konular göç eden kişinin barınması için ilk yapılacak işlemlerle ilgili kavramlardır¹⁸. Göçün etkilerinin anlaşılabilmesinde insanların göç sonrası ilk ihtiyaçlarından olan barınmanın nasıl sağlandığı önem arz etmektedir. İskan kavramı en geniş anlamı ile beşeri bir yerleşmeyi ifade etmektedir. Devlet ve toplum hayatında önemli bir yeri bulunan iskan kavramı insanların yer değiştirme hareketleri ile yakından ilgilidir. Göç hareketlerinin sonucu olarak iskan sorunu gündeme gelmektedir. İskan politikaları ile devletler nüfusun yurt genelinde dengeli dağılmasını sağlamakta, ekonomik kaynakların dengeli dağılmasını iskan politikaları ile sağlayabilmektedirler¹⁹. Göçmenlerin dengeli olarak yerleşebilmeleri bu iskan politikalarının sağlıklı yürütülmesi neticesi ile oluşabilir. Göçmenlerin göç ettiği yere ve ortama uyum sağlamalarının, entegrasyonun sağlanmasının ve toplumun şekillenmesinin, sosyolojik ve psikolojik olarak yeni toplumun kurallarının belirlenmesinde iskan politikasının çok önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de Suriyelilere sağlanan barınma ile ilgili sosyal politikaların açıklanabilmesi için bu kişilerin ülkemizde ne kadar kalacaklarının bilinebilmesi gereklidir. Bu anlamda Suriyeliler sürecin başlangıcında ülkemize geçici olarak geldikleri düşünüldüğünden sınır illerinde kurulan kamplarda barınma imkanları bulmuşlardır. Türkiye Devleti, sürecin başlangıcında bu sürecin geçici olduğunu düşünerek gerekli olan acil tedbirleri alması ile misafir olarak isimlendirilen Suriyelilere yiyecek, barınak, güvenlik gibi temel ihtiyaçlarda yardımcı olmuşlardır. Suriyelilere sağlanan bu yardımlar hukuki statüsüne ya da sahip oldukları hak ve sorumluluklara bakılmaksızın herkese verilmiştir. Ancak sürecin ilerlemesi ile bu durum değişiklik göstermiştir. Suriyelileri diğer devletlerden göç edenlerden ayıran en büyük fark, dönülecek ülkenin bulunmamasıdır. Suriye büyük oranda yıkılmış durumda olduğu için dönmek oldukça zordur. Gidecek ülkeleri bulunmayan 2011 yılından itibaren ülkelerinde büyük değişimlerin söz konusu olduğu Suriyeliler için geri dönmenin zor olduğu düşünülmektedir. Suriyelilerin ülkemiz kültürüne ayak uydurarak geri dönmelerinin mümkün olacağı zaman gelse bile büyük çoğunluğunun

¹⁸Yetiş, **Kadim Geçmişten Ortak Geleceğe**, s. 29.

¹⁹Canan Emek İnan , “Türkiye’de Göç Politikaları, İskan Kanunları Üzerinden Bir İnceleme” **Göç Araştırmaları Dergisi** C: 2, No: 3, Ocak-Haziran 2016, s. 14.

bunu istemeyeceği düşünülmektedir. Suriyeliler artık ülkemizde geçici değil kalıcı olarak yaşamak istemektedirler. Suriyelilerin kalıcı olarak ülkemizde yaşama istekleri nedeni ile barınma ile ilgili sosyal politikalar da geçicilikten kalıcılığa bürünmek durumunda kalmıştır. Türkiye’de Suriyeliler ile ilgili kamplarda sağlanan barınma olanaklarının da bu zeminde değişmesi gerekmiştir.

Ülkemize gelen Suriyelilerin barınma ile ilgili süreçleri şu şekilde ilerlemektedir. Türkiye’de herhangi bir akrabası ve yakını bulunmayan ülkemize gelen Suriyeliler öncelikle kayıt merkezlerinde kayıt altına alındıktan sonra ve istemeleri halinde yaşamlarını kendi olanakları ile sürdüremeyecek olanlar başta olmak üzere, kendileri için AFAD bünyesinde açılan Geçici Barınma Merkezlerine sevk edilmektedir. Geçici Barınma Merkezleri’nde, barınma, eğitim, sağlık, çamaşırhane, psiko-sosyal destek, dinlenmelerini sağlayacak merkezler, çocuklar için oyun parkları, spor alanları, teknolojiye ulaşma ve dünyadan haber alabilmeleri için internet ve televizyon hizmetlerinin sunulduğu bilgisayar odaları bulunmaktadır. Kamplarda Suriyelilere barınma, sağlık, güvenlik, haberleşme, ibadethane, psikolojik ve sosyal destek ile tercümanlık hizmetleri verilmesine rağmen ülkemizde yaşayan Suriyelilerin büyük çoğunluğunun bu imkanları kısıtlı alabilecekleri şehirlerde yaşama eğiliminin olması aslında sosyolojik olarak bu kişilerin geçici olarak ülkemizde bulunma isteklerinin değil, yerleşik hayatla şehirlerde kendilerine ait yerlerde yaşam kurma isteklerini gösterdiğini düşündürmektedir. Kamplarda sağlık, güvenlik, eğitim gibi konularda sosyal politikalar çerçevesinde hizmet alan Suriyeliler için bazı durumlarda kamp kapasiteleri yetersiz kalabilmektedir. Disiplin ve kontrolün fazla olması, çalışma imkanlarının bulunmaması, Suriyeli ailelerin genellikle geleneklerine düşkün olan muhafazakar aileler olmaları, insanların kamp yerine şehirlerde kendi olanakları ile yaşama isteklerini arttırmaktadır.²⁰ Çalışmanın bu kısmında açıklanmaya çalışıldığı üzere Suriyeliler kamplarda yaşamayı tercih etmemektedirler. Şu anda Türkiye’de bulunan 22 kampta toplam kapasite 30 bin kişiliktir ve neredeyse tamamı dolu durumdadır Bu barınma merkezlerinin standartları yüksek standartlara sahip olduğu ancak bu standartlar ile Suriyelilerin

²⁰ Murat Erdoğan, Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması. Ankara: **HUGO Yayınları**, 2014, s.17.

memnuniyetlerinin sağlanmasında bir bağ olmadığı görülmektedir. Kamplarda yaşayan insanlar uzun süre kamplarda bulundukları zaman kendilerini sosyal hayattan soyutladıkları her hareketlerinin kontrol altında bulunduğu duygularından hareketle burada sağlanan olanaklar ne kadar fazla olsa da kamp dışında yaşamayı tercih etmektedirler²¹. Ancak yerel halkın bir kısmı Suriyelilerin şehirlerde değil kamplarda kendilerine sağlanan alanlarda yaşamasını istemektedirler. Bu bağlamda barınma ile ilgili çözümlerin belirlenmesi ve bu konuda alınacak tedbirlerin sadece Suriyeliler için değil aynı zamanda Türk halkı içinde herhangi mağduriyete yol açmadan uygulanabilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Geçici Koruma Merkezleri'nde yaşamak istemeyen Suriyelilerin ülkemizdeki ikametine, sadece ikamet ilinde geçerli olmak üzere, kendilerine düzenlenen Geçici Koruma Kimlik Belgesi'ne istinaden izin verilmektedir²². Türkiye'deki Suriyelilerin barındıkları yerlerden ayrılmalari da izne bağlanmıştır. Kamplarda yaşayanlardan daha fazlasının, barınma ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla farklı illerde bulunan akrabalarının ya da tanıdıklarının yanına gittiklerini, kiralama veya satın alma yolu ile evlerde yaşayarak son olarak bir kısmının maddi olanaksızlıklar nedeni ile park ve sokaklarda hayatlarını sürdürmeye çalıştıkları da yapılan saha çalışmalarında görülmektedir²³. Park ve bahçelerde kamu düzenini bozar ve çevreye huzursuzluk verecek şekilde barınanlar ile ilgili başta emniyet güçleri olmak üzere devletin diğer mekanizmaları önlemler almaktadır. Suriyelilerin ikametleri ile ilgili süreç elektronik ortamda e-ikamet sistemi ile gerçekleşmektedir.

Türkiye'de sığınmacıların barınma ihtiyaçlarının karşılanması için Uydu Kentler de mevcuttur. "Uydu kent uygulaması ilk olarak 1950 yılında yayınlanarak yürürlüğe giren 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun'unun 17. Maddesi kapsamında başlatılmıştır." 1950 ile 1980 yılları arasındaki mülteci göçleri, BMMYK ile Türkiye'nin birlikte koordinasyonu ile yönetilmeye çalışılmış, bu süreçte özellikle Sovyetler Birliği ve çevre ülkelerden

²¹A.g.e,s.187.

²²Türkiye'deki Suriyeliler Özel Raporu, T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu, Elma Teknik Basım Matbaacılık Ankara, 2018, s. 123 Çevrimiçi Kaynak: <https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/rapor.html#p=12> ,Erişim Tarihi: 03.04.2019.

²³ Semanur Bilgiç, "Suriyeli Krizi ve Sığınmacılar Sorunu, Önlemler ve Politikalar" ,**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s.63.

Türkiye'ye gelen yaklaşık 20.000 sığınmacının üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında üçüncü ülkeye yerleştirilecek sığınmacıların barınmalarına yönelik olarak uydu kentler kurulmuştur. Uydu kent uygulamasının dünyada eşi görülmeyen Türkiye'ye özgü farklı bir uygulama olduğu düşünülmektedir.²⁴ Uydu kentlerin kurulacağı şehirlerde özellikle emniyet ve asayiş ile ilgili sorunların yaşanmamasına amacıyla sığınmacıların daha kolay kontrol edilebileceği kentler seçilmeye çalışılmaktadır²⁵. Bu nedenlerden dolayı daha çok İç Anadolu bölgesinde veya yakınlarındaki yerleşim yerleri tercih edilmiştir. Bu uygulamaya tabi olan geçici koruma kapsamında ülkemizde bulunan Suriyeliler, yönlendirildikleri kentlerde ikamet etmek istedikleri yeri kendileri belirleyebilmekte, bu kişilere ikamet yeri konusunda bir sınırlama konulmamaktadır. Bu serbestlik sadece kent içinde geçerli olup, uydu kent uygulamasına alınan kişilere ülke içi serbest hareket imkanı verilmemektedir. Uydu kent uygulamaları için ortak bir yasal düzenlememe bulunmamaktadır. Her uydu kent, kendi bürokrasisi ve inisiyatifi doğrultusunda yasal düzenlemeleri yapabilmekte, bu düzenlemeler doğrultusunda politikalar belirleyebilmektedirler. Uydu kentler adlarından da anlaşılacağı üzere kendi yönetim tarzı, kendi yönetim biçimi, kendine ait koşulları ve özgün olanaklara sahip özerk olduğu düşünülen bir yapıya sahiptir. Buradan anlaşılacağı gibi her uydu kent içinde farklı uygulamalar görülebilmektedir. Uydu kentlerde Suriyelilerin yabancı oluşu kültürel ve sosyal farklılıklar ile aynı dili konuşmamak yerel halk tarafından tepki ile karşılanması sonucu bu kentlerde Suriyeliler sosyal dışlanmaya maruz kalabilmektedirler²⁶.

Türkiye' deki geçici korunan ve bu kapsamda yaşayan Suriyeliler ile ilgili devlet, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve diğer tarafların yürüttüğü ve yürütmeye devam edeceği sosyal politikaların barınma ile ilgili kısmında en belirleyici faktör Suriyelilerin mekânsal çözüm arayışlarının cevaplanabilmesinde bu

²⁴Özlem Kahya Nizam, Songül Sallan Gül, "Türkiye'de Mültecilere Yönelik Yerleşim Politikaları ve Uydu kentler, Güvenlik Kıskaçında Yaşamlar", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, c.22, 2017, Isparta, s. 1390. Çevrimiçi Kaynak: https://www.researchgate.net/publication/322505224_turkiye'de_multecilere_yonelik_yerlesim_politikaları_ve_uydu_kentler_guvenlik_kiskaçında_yaşamlar, Erişim Tarihi: 07.04.2019.

²⁵ Polat Kara ve Recep Korkut, "Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler", **Türk İdare Dergisi**, Cilt:467, Sayı:1, 2010, s.156.

²⁶ Semanur Bilgiç, **a.g.e.**, s. 72.

kişilerin kalıcı mı geçici mi olduklarına karar verilebilmesidir. Devletlerin sığınmacılar için düzenlediği iskan politikaları, esas olarak acil durumlar halinde barınak ihtiyacını gidermeye yönelik geçicilik esaslı ve modüler çözümler olmaktadır²⁷. Ancak savaş bağlamında Suriyelilerin ülkemize gelmesi ile bu çözüm politikaları yeterli olmamış ne zaman geri döneceği, geri dönüp dönmeyeceği belli olmayan Suriyeliler için daha etkin ve kalıcı çözümlerin bulunmasını gerekli hale getirmiştir. Bu politikaların üretilmesi ve uygulanması sırasında Suriyelilerin mağdur olmadan insan onuruna uygun olarak yaşamalarının sağlanabilmesinin önemli olmasının yanında belirlenen politika ve çözümlerin yerel halkın da sıkıntıya uğramadan uygulanabilmesi gereklidir. Bu konuda toplumda yaşayan kişilerin uyum içinde yaşayabilmelerinin sağlanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Geçici koruma bağlamında barınma sorununun yerel halk için Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı özellikle İstanbul'un bazı semtlerinde yaşayan Suriyeli sayısının fazla olması nedeni ile Türk halkı bulundukları mahalleleri terk etme ve güvenlik endişeleri nedeni ile Suriyelileri dışlamaya sebep olabilmektedir. Büyük kentlerde kirada oturan Suriyeliler maddi olanaksızlıklar nedeni ile bir evde sayıları bu evde yaşaması gereken insan sayısından daha fazla kişi ile evleri kiralamakta ve ev sahipleri mevcut piyasa değerlerinden daha yükseğe bu evleri kiralayabilmektedir²⁸. Bu semtlerin çalışan Suriyeliler için genelde şehir merkezine yakın olan Fatih, Tarlabası, Fikirtepe gibi semtlerde yoğunlaştığı görülmektedir. ²⁹Bir evde nüfus sayısının fazla olması apartmanda ve aynı sokak ve mahallede yaşayan diğer kişilerin rahatsız olabilmelerine de sebep olabilmektedir.

Ülkemizde geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin ikamet ve barınma sorunlarının giderilmesine yönelik sosyal politikaların, bu kişilerin toplumla uyumlarının sağlanabilmesine katkı bulunmasının yanı sıra eğitim, sağlık ve güvenlik konularını doğrudan veya dolaylı şekilde etkilemesi nedeniyle büyük önem arz ettiği düşünülmektedir. Barınma ile ilgili yürütülecek sosyal politikalar kişilerin

²⁷ Dilara Kara, "Sığınmacı Krizi ve Barınma Sorununun Mekan Üretim Örnekleri Üzerinden Değerlendirilmesi", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul ,İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Fakültesi, Mimarlık Anabilim Dalı, 2017, s. 45.

²⁸ Erdoğan, **Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri** s.71.

²⁹ **A..e.**, s. 45.

barındıkları yerlere göre sağlık, eğitim hizmetlerinden yaralanma şekil ve koşullarını doğrudan etkileyecek aynı zamanda bu kişilerin güvenli bir şekilde yaşamaları için en önemli sosyal politika aracı konumunda olacaktır. Türkiye'ye gelen sığınmacıların genelinin eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle okuma yazma yetersizliği, hukuki haklarını bilmemeleri, çalışmamaları ve ekonomik güçlüklerden dolayı barınma sorunu yaşamaları onları tehlike ve risklere karşı daha savunmasız kalabileceklerini düşündürmektedir. İnsanların en temel ihtiyacı olan barınma ile ilgili belirlenecek politikalar, Suriyelilerin ülkemizde yaşamlarını sağlamaları ile ilgili ihtiyaçları olan temel sosyal politika aracı konumundadır. İnsanlar yaşadıkları yerlere göre diğer sosyal politika araçlarından faydalanabilmektedirler.

3.3.2.Eğitim İle İlgili Sosyal Politikalar

Türkiye'de savaş sonrası geçici koruma kapsamında yaşayan, savaş sırasında ülkelerinden şehirlerinden, öğretmen ve okullarından ayrılan Suriyeli çocuk ve gençlerin eğitim süreçlerine devam edebilmelerinin Türkiye tarafından sağlanmasının bu kişilerin geleceklerinin hem kendileri için hem de bu kişilerin geri dönmeme ihtimalleri bulunduğu Türkiye'nin geleceği için önemli bir sosyal politika aracı konumundadır.

Eğitim faaliyetlerinin başlangıcında sosyal uyumun sağlanabilmesi, insanların çalışma sağlık ve diğer sosyal politika araçlarından sorunsuz faydalanabilmelerinin sağlanması için Türkçe'nin öğretilmesi gelmektedir. Suriyelilerin Türkçe'yi konuşamama ve dilimizi anlayamamalarından ötürü kamudan alacakları hizmetlerde aksamalar yaşanabilmektedir. Suriyelilerin yaşam kalitelerinin artırılması, alacakları kamusal hizmetlerde sorun yaşamamaları bununla birlikte yaşadıkları şehirlerde ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve en önemlisi Türk eğitim süreci içinde eğitimlerine devam edebilmeleri öncelikli olarak Türkçe öğrenmelerine bağlıdır. Türkçeyi bilmeyen Suriyeliler eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmada ciddi sorunlar yaşamakta toplumda ise Suriyeli sığınmacılar ile Türkiye vatandaşlarının anlaşabilmeleri ve iletişime geçmelerinde de sıkıntılar doğmaktadır. Türkçe bilmeyen Suriyeliler ile Türk vatandaşları arasında iletişim sorunları yaşandığından uyum sorunları da doğmaktadır. Türkçe öğretmek Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen uygulamalar dahilinde sağlanmaktadır. 2014 ve 2016 yılları arasında

İstanbul'daki Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki halk eğitim merkezleri, yaklaşık 20.000 sığınmacının katıldığı 1107 Türkçe eğitim sınıfı açmıştır³⁰. Ancak bu kurslara kişilerin gelirlerinin bulunmaması, çalışmak zorunda kalmaları nedeni ile zamanlarının kısıtlı olması sebebi ile düşük sayıda katılım söz konusu olmuştur.

Suriyelilere yönelik sosyal politikalar devlet eli ile gerçekleştirildiği gibi bu sorunun çözümü için uluslararası kuruluşlar da projeler geliştirebilmektedir. Türkiye'de eğitim ile ilgili uyum politikalarının geliştirilmesi ile ilgili. Avrupa Birliği'nin desteği ile "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi", bu projelerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu proje kapsamında Suriyeli öğrencilerin ülkemizin eğitim sistemine ve eğitim müfredatına uyum sağlamaları için Milli Eğitim Bakanlığı'na destek sağlanmaktadır³¹. Milli Eğitim Bakanlığı ile Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu arasında, "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İçin Mali İmkan" anlaşması kapsamında Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine dâhil olmasının doğal sonucu olarak oluşacak her türlü eğitim giderlerinin finansmanına yönelik olarak 200 milyon Avrosu okul inşaatlarında, 300 milyon Avroluk kısmı kırtasiye ve benzeri eğitim giderlerinde kullanılmak üzere toplamda 500 milyon Avroluk bir hibe anlaşması 3 Ekim 2016'da imzalanmıştır. Bu hibe anlaşması kapsamında, ülkemizde yaşayan çocuk ve genç geçici korunan Suriyeliler faydalandırılmıştır. Avrupa Birliği'nin Türkiye'de yaşayan çocuk ve gençlerin eğitimine sundukları katkının kendi ülkelerine sığınmalarına izin vermediği ve geçici koruma kapsamına almadığı bu insanlar için uzaktan sağladıkları bir çözüm ortaklığı olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin demografik yapısına bakıldığında bu kişilerin ağırlıklı olarak okuma ve çalışma çağındaki genç nüfus olduğu görülmektedir. Eğitim çağındaki Suriyelilerin eğitim süreçleri ilkokuldan lisans eğitimlerine kadar ülkemizde devam edebilmeleri için politikalar geliştirilmiştir. Kamplarda yaşayan sığınmacılara ilköğretim seviyesindeki eğitimler kendi yurttaşları olan öğretmenler tarafından kendi dillerinde sağlanmakta ve bununla birlikte yine kamplarda yaşayan çocuklara Türkçe eğitimi de verilmektedir. Bunun dışında ülkemizde pek çok

³⁰ Göksel, a.g.e. , s. 77.

³¹ Çevrimiçi Kaynak: <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyedeki-suriyeliler-entegrasyon-m%C3%BCmk%C3%BCn-m%C3%BCn-a-45038052> , Erişim Tarihi: 02.04.2019.

Suriyelilerin eğitimlerini devam etmelerini sağlayacak özel okul açılmıştır. Hem toplumun huzuru hem de Suriyelilerin geleceğinin belirlenebilmesi için okullarda sağlıklı işleyen bir eğitim sistemi oluşturmanın öneminin büyük olduğu düşünülmektedir. Eğitim çağındaki çocukların okula adapte olmalarının sağlanabilmesi için durumun tüm detayları ile incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Kamp dışında yaşayan geçici koruma kapsamındaki çocukların sayısı kamplarda yaşayan çocuklardan daha fazla olduğundan bu çocukların eğitimlerine devamının sağlanması daha büyük önem arz etmektedir. Türkiye’de eğitimlerine devlet okullarında devam edecek bu çocuklar için öncelikle Türkçe öğrenmelerine sağlayacak hazırlık sınıfı eğitiminden geçebilmelerinin ve okullarda çocuklarla anlaşabilecek Türkçe öğretmenlerin de istihdam edilmesinin süreci kolaylaştırıcı etkileri olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda yürütülen çalışmalar kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Desteklenme Projesi (PICLES)” kapsamında Mart 2017 itibariyle geçici süreli olarak psikolojik danışmanlarla birlikte Türkçe öğretmenlerini de istihdam etmeye başlamıştır.³²

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin sadece temel eğitimleri için değil lisans ve lisansüstü eğitimleri ile ilgili de düzenlemeler bulunmaktadır. Eğitim hayatı boyu süren ve ilkokuldan lisansüstü seviyeye kadar devam eden bir süreçtir. Bu sürecin her aşamasından Suriyelilerin faydalanmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Suriyeliler Türkiye’de lisans eğitimi alabilmek için her yabancı millettten öğrenci gibi “YÖS” “(Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı)’e girmek ya da bir Türk üniversitesinde okumak için Suriye’de aldığı lisans eğitiminin ülkemizde devam edebilmek için üniversitelerin belirlediği koşullarda derslerini saydırmak zorundadır. Yükseköğretim Kurulu 3 Eylül 2012 tarihinde aldığı kararla Türkiye’ye sığınan Suriyelilere özel öğrenci hakkı verilmiş Türkiye’de sınır illerimizde bulunan 7 üniversite olan Çukurova, Gaziantep, Harran, Kilis 7 Aralık, Mustafa Kemal, Mersin, Osmaniye ve Korkut Ata Üniversitelerine kayıt olma hakkı vermiştir.³³Türk olmayan yabancı

³² Dilek Yelda Kağnıcı, “ Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel ve Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar”, Çevrimiçi Kaynak: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/356594>, 2 Nisan 2019.

³³ YÖK Genel Kurul Kararı, Sayı 5737, 3 Eylül 2012.

uyruklu öğrencilerin Türkiye'deki üniversitelerde öğrenimlerine başlama ve devam edebilmeleri için ön koşul Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nden (TÖMER) C1 düzeyinde Türkçe bildiklerine dair belgenin temin edilmesidir.³⁴ Ülkemize gelen 18-24 yaş arasındaki Suriyelilerin çok azı ülkemizde lisans eğitimlerine devam edebilmektedir. YÖK tarafından verilen bilgilere göre Ağustos 2017 itibarıyla Türkiye'deki 151 farklı devlet ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören Suriyeli öğrenci sayısı 15.042'ye ulaşmıştır. Bu öğrencilerin 13.109'u (% 87,15) devlet, 1.933'i ise (% 12,85) vakıf üniversitelerinde öğrenim görmektedir. Her ne kadar 151 farklı üniversitede Suriyeli öğrenci bulunsada, bu öğrencilerin % 48,14'ü 10 üniversitede, % 59,7'si ise 8 ilde toplanmıştır³⁵. Gaziantep bütün Suriyeli üniversite öğrencilerinin tek başına % 13,7'sine, İstanbul ise % 21,4'üne ev sahipliği yapmaktadır.

Hali hazırda eğitimlerini tamamlamış olan Suriyelilerin diplomalarının denkliğinin sağlanması da bu kişiler Türkiye'de istihdam edilebilmeleri için önemli olduğu düşünülmektedir. Bu konudaki diploma denklik çalışmaları sebep olarak eğitim politikalarının sonuç olarak ise bu kişilerin istihdam edilebilmesini sağlamaktadır. Eğitimin sebepleri ve sonuçları bakımından bir devleti doğrudan etkileyen bir süreç olduğu düşünülmektedir. Tıp, mühendislik gibi nitelikli eğitim almış olan kişilerin ülkemiz için de çalışabilmelerin sağlanabilmesi nitelikli işgücünün topluma hizmet etmesinin sağlanması gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 26.04.2014 tarihinde sığınmacıların Suriye Milli Eğitim Bakanlığı ve Suriye Ulusal Komisyonu Geçici Hükümeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen diplomaların denkliklerinin sağlanması için genelge yayınlamıştır.

Ülkemizde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitimleri sadece okullarda aldıkları eğitimle sınırlı kalmamaktadır. İnsanın ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için temel koşul barınma ve çalışma imkanlarının sağlanması olduğundan sığınmacıların hayatlarını devam ettirebilmeleri ve düzenli gelirlerinin

³⁴ A. Çağlar Deniz, Yusuf Ekinci, A. Banu Hülür, **Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep-Kilis Çevresi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 155.

³⁵Çevrimiçi Kaynak: <https://istatistik.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 03.04.2019.

sağlanabilmesi için kişilerin mesleki eğitimlerinin de sağlanabilmesi gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'deki sığınmacıların istihdam edilebilmesi için pek çok devlet kuruluşu ve dernek tarafından da bu kişilere mesleki eğitim verilmektedir. İŞKUR tarafından verilen bu eğitimler³⁶ sayesinde 2016'dan bu yana Türkiye 75.000 Suriyeli mülteciye mesleki eğitim vermiştir. Buna ek olarak Uluslararası Sağlık çalışanları ve BMMYK tarafından desteklenen İstanbul Maharat Merkezi, dil kursları, kariyer hizmetleri ve bilişim teknolojileri ve iletişim gibi sektörlerde eğitim almaya devam etmektedirler.

Şimdiye değin açıklananlar esasen, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 28. Maddesinin hükümlerinin uygulama şekilleridir. Suriyeli çocuklar ve gençler hukuki açıdan geçici koruma statüsünde oldukları için geçici koruma yönetmeliğine göre belirlenmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamındaki Suriyelilerin eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Milli Eğitim Bakanlığının kontrol, yetki ve sorumluluğunda yürütülmektedir. Bunu düzenleyen metnin içeriğinde 54-66 aylık olan çocuklara öncelik verilmek suretiyle okul öncesi eğitim verilebileceği en temel eğitim hakkı olan ilköğretim ve orta öğretim dönemindeki çocuklara da eğitim verilmesinin planlanmasından bahsedilmektedir. Bu yönetmeliğin 28. maddesinde ise ön lisans ve üstü eğitimler ile ilgili usul ve esasların YÖK Başkanlığı tarafından belirleneceği belirtilmiştir³⁷. Kampta kalan Suriyeli öğrencilere her yıl okulu başarılı bir şekilde bitirdiklerine dair belge verilmektedir. Geçici koruma kapsamında Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin kaldıkları barınma merkezlerindeki eğitimin dili Arapça olduğu, okul çağındaki Suriyeliler, kampların dışında ikamet izni alması halinde devlet okulunda okuyabilmelerinin mümkün olduğu bu yönetmelikte bahsedilmiştir. Kamp dışında kalan oturma izni alamayan vatandaşlar ise Suriyeliler ise eğitimlerine devlet okullarında misafir statüsünde devam edebileceği geçici koruma yönetmeliğinde bahsedilen diğer bir hususlardır. Bu hizmetler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Geçici koruma altına alınan Suriyeli öğrencilerin acil ve geçici olarak eğitim ihtiyacının

³⁶Çevrimiçi Kaynak: <https://www.iskur.gov.tr/haberler/gecici-koruma-altindaki-suriyeliler-ve-turk-vatandaslari-icin-istihdam-destegi-projesi-acilis-toplantisi-ankara-da-yapildi/>, Erişim Tarihi: 28.04.2019.

³⁷Erdoğan, **Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, s.90.

karşılanması amacıyla önce Geçici Barınma Merkezlerinde ve ardından da göçten yoğun olarak etkilenen illerde olmak üzere Geçici Eğitim Merkezleri kurulmuş durumdadır. Sadece Suriyeli çocuklara hizmet sunacak şekilde yapılanan Geçici Eğitim Merkezlerinin özelliği genel olarak bu kişilerin geçici olarak ülkemizde kalacağı düşüncesi ile kurulmuş olmasıdır. Bu merkezlerde Suriye’de yaşamlarına devam etmeleri halinde görülecek eğitim müfredatı devlet eli ile kontrol edilmekte ve Suriye müfredatı esas alınarak Arapça eğitim verilmektedir. Ancak çocukların Türkçe öğrenmesi için Türkçe dersler de programda yer almaktadır³⁸. Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, Türkiye’de eğitim çağındaki bulunan sayısı bir buçuk milyona ulaşan Suriyelilerin çoğunluğunun eğitimlerine devam edebilmelerinin sağlandığını açıklamıştır Suriyeli sığınmacıların eğitim merkezinde eğitim gördüğünü ve Milli Eğitim Bakanlığı, Suriyeli çocukların eğitimi için açılan geçici merkezleri kademeli olarak kapattığını ve çocukları Türk okullarına yönlendirdiği ifade edilmiştir³⁹. 19 ildeki 223 geçici adet geçici eğitim merkezi bulunmaktadır.

Savaş bağlamında Suriyeli sığınmacıların ülkemize 2011 yılından itibaren gelmesi ile birlikte bu kişilerin geçici bir süre ülkemizde kalacağı düşünülerek ilk yıllarda geniş politikalar üretilmemiştir. Bu politikalar eğitimden, sağlığa kadar pek çok konuda kısıtlı kalmıştır. MEB tarafından eğitimle ilgili ilk politikalar 26 Nisan 2013 ve 26 Eylül 2013 tarihlerinde yayımladığı genelgeler ve yaptığı çeşitli faaliyetlerle Suriyeli çocukların eğitim problemlerine çözümler ilk kez bu yıl gerçekleşmiştir.⁴⁰ Suriyelilerin savaş sonrasında ülkemize göç etmeleri söz konusu olduğundan bazı çocuk ve gençlerin savaş sırasında anne ve babalarını kaybettikleri geride kendilerine bakacak birinin bulunmamasından dolayı bir eğitimin tamamlayıcı unsuru olarak yetimhaneler Türkiye’nin Suriyelilere sağlanmıştır. Türkiye, Suriye savaşı nedeni ile ve bu savaşın üzücü sonucu olarak anne babalarını yitiren ve tek başına kalan çocukların büyük kısmını sahiplenmiştir. Ailesini savaşta yitiren yetim kalan Suriyeli çocukların sahiplenilmesi hem insani ve psikolojik boyutu ile hem de

³⁸Türkiye’deki Suriyeliler Özel Raporu, T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu, Elma Teknik Basım Matbaacılık Ankara, 2018, s. 135 Çevrimiçi Kaynak: <https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/rapor.html#p=12>, Erişim Tarihi: 03.04.2019.

³⁹Çevrimiçi Kaynak : <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46744287> Erişim Tarihi: 03.04.2019.

⁴⁰Fatma Yıldız, “Suriyeli Sığınmacı Çocukların Eğitim Sorunları ve Entegrasyon Süreçleri: Mersin Örneği, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2017, s.43.

barınma, beslenme, sağlık boyutları ile ihtiyaçları karşılanmış bir insanın yetişmesinde son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Yetimhaneler, genellikle devlet ve yardım kuruluşları tarafından inşa edilmektedir. Bununla birlikte Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yapılan protokoller kapsamında yapılan yetimhane projeleri de mevcuttur. Bahse konu protokole örnek olarak İHH-KATAR RAF sivil inisiyatifi ile Bakanlık arasında yapılan anlaşma gösterilebilir. Söz konusu protokol kapsamında inşasına Hatay Reyhanlı'da başlanan yetimhanenin dünyanın en büyük yetimhanelerinden biri olacağı planlanmaktadır. Yaklaşık 100 dönüm arazi üzerinde hazırlanan villa tipi evler ile 990 Suriyeli yetim çocuğun ihtiyaçlarının ev ortamında karşılanması ve psikolojik açıdan desteklenmesi amaçlanmaktadır⁴¹. Tüm bu yürütülen hizmet ve politikalar ile birlikte, AFAD barınma merkezlerinde çocukları eğitime kazandırmış durumdadır. Milli Eğitim Bakanlığı destekleri ile temel eğitim süresince 509.000'e yakın çocuğun sokaklardan alınarak okula devam etmeleri sağlanmıştır⁴². Başta Milli Eğitim Bakanlığı ve AFAD olmak üzere Türk kamu kurumlarının ve STK'ların ortaya koyduğu hizmetler neticesinde Türkiye'de yaşayan eğitim çağında bulunan çocuklarının büyük bir kısmının eğitimlerine devam edebilme imkanları sağlanmış durumdadır. Suriyelilerin eğitimlerine devam edebilmesi amacı ile sağlanan sosyal politikalar devlet tarafından Suriyelilerin bu süreçte zarar görmeden en etkin şekilde eğitim faaliyetlerine devam edebilmeleri ile sağlanmaktadır. Ancak barınma konusunda olduğu gibi bu politikaların Türk vatandaşlarının da zarar görmeden, uyum süreci gözetilerek sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Suriyeli öğrencilerin Türk okullarında eğitimlerine devam etmeleri Türk toplumu açısından çok sayıdaki Suriyeli öğrencinin de dahil olması ile eğitim kalitesinin bozulmasına yönelik Türk öğrencilerin aileleri tarafından endişeler mevcuttur. Eğitim politikaları Türklerle Suriyeliler arasındaki uyumun sağlanabilmesi anlamında da önemli rol üstlenmektedir.

Suriyeli çocukların Türkiye'de eğitimlerine devam etmelerine engel olan, sağlanan politika ve imkanlara rağmen eğitime katılımın düşük olmasına sebep olan

⁴¹Çevrimiçi Kaynak: <https://www.ihh.org.tr/haber/raf-katar-ihh-cocuk-yasam-merkezi-yukseliyor-313019>, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

⁴²Çevrimiçi Kaynak: https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacılara_Yapılan_Yardimlar+7.pdf20, Erişim Tarihi:05.03.2019.

bazı nedenler bulunmaktadır. Suriyeli çocukların eğitiminde karşılaşılan temel sorun, dil ve alfabe farklılığından kaynaklanmaktadır. Dil sorunundan sonraki en büyük sorun Suriyeli ailelerin bir bölümünün asimilasyon endişesiyle, bir kısmının ise mali ihtiyaçlar nedeni ile çocuklarının okula devam etmesine taraf olmadıkları, bazı ailelerin ilkokul çağından sonra kız çocuklarını okula gönderme konusunda direnç gösterdiği alanda görev yapan yetkililer tarafından ifade edilmiştir.⁴³Burada bahsedilen sorunların çözümüne yönelik Ailelerin çocuklarını okula göndermelerini ve devamlılığını sağlamalarını teşvik etmek amacıyla ihtiyaç sahibi Suriyeli öğrencilere “Şartlı Nakit Transferi” şeklinde yardımlarla destek olunması yönünde ilgili bakanlıklar, Kızılay Derneği , AFAD, ECHO ve UNICEF ile işbirliği içerisinde çalışmalar tamamlanarak yardımlar Kızılay kart üzerinden yararlanıcılara ulaştırılmaya başlanmış olup, “mülteci çocuklar için şartlı eğitim yardımı programının 2017 tarihinde açılışı gerçekleştirilmiştir. Toplam Bütçesi, 147.000.000 TL olan “Yabancılarla Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı’nın ilk ödemesi 31 Mayıs 2017 tarihinde gerçekleştirilmiş olup, söz konusu tarihten itibaren 72.021 yararlanıcıya toplamda 8.700.120,00 TL yükleme yapılmıştır. Bu yüklemelerle Suriyeliler eğitimleri ile ilgili burs niteliğinde bir paraya sahip olmuşlardır. Ulusal programa paralel biçimde her iki ayda bir yapılacak ödemeler çocukların cinsiyetlerine, sınıflarına bağlı olarak düzenlenmiş olup, 230.000 çocuğa ulaşılması hedeflenmektedir⁴⁴.

Suriyelilerin eğitimlerine devam edebilmelerini sağlamanın yolu çocuk ve gençlerin ve onların ailelerinin eğitime devamlarına istekli olmalarının yanında bu kişilere sağlanacak maddi olanakların devamlılığıdır. Bu çocukların barınma, maddi olanaklar sunma, burs sağlama ve ulaşım sorunlarının olmaması herhangi bir maddi ve manevi kaygı hissetmeden eğitimlerine devam edebilmelerinin sağlanabilmesi, Suriyeli çocuklarla Türk çocukların uyum içinde eğitimlerine devam edebilmelerinin sağlanması devletin bu konuda sağlaması gereken temel politikalar olması gerektiği düşünülmektedir. Burada Türk çocukların Suriyeli çocuklara akran zorbalığına

⁴³Çevrimiçi Kaynak: https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/ozel_rapor.pdf, Erişim Tarihi 25.03.2019.

⁴⁴Çevrimiçi Kaynak: <https://kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/3635>, Erişim Tarihi: 30.03.2019.

maruz kalmasını engellemekte çocukların psikolojik durumları için önemli bir konudur.

Geçici korunan ve Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların ve gençlerin geri dönmeme bundan sonra yaşamlarını Türkiye’de devam etme ihtimallerinin yüksek olduğu düşünüldüğünde Türkiye’nin geleceği ile ilgili bu insanların sorun çıkarmadan yaşamlarına devam edebilmeleri eğitim politikalarının en etkin şekilde sağlanması halinde mümkün olabileceği düşünülmektedir. Türkiye’de yaşayan çocuk ve genç Suriyelilerin eğitimlerine devam etmesi tüm hayatlarını etkileyecek bütünsel bir sürecin başlangıcıdır. İnsanlar için eğitim hakkının kullanılmaması, toplumsal hayattan kopmaya, vasıfsız işgücüne ve meslek sahibi olamamalarına ve gelecekte ekonomik ve sosyal dışlanmaya maruz kalmalarına sebep olabilecektir. Bunun hem kişiye hem de topluma olumsuz etkisi bulunacaktır⁴⁵. Türkiye’ye gelen sığınmacı çocuklar için ve aileleri için ekonomik zorluklar bir aileden birden fazla kişinin aynı anda çalışmasını zorunlu kılmakta bu sebeple çocuklar küçük yaşlarda çalışma hayatına girmek zorunda kalmaktadırlar. Bunun engellenmesi devletin ve diğer organizasyonların insanların eğitimlerine devam etmeleri için sosyal politikalar üretirken aynı zamanda eğitimlerin devamı için maddi olanak, burs ve diğer desteklerin sağlanmasını da temin etmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

3.3.3.Sağlık İle İlgili Sosyal Politikalar

Dünya Sağlık Örgütü, sağlık kavramını “Kişinin sadece hasta ve rahatsız olmaması değil, aynı zamanda bedensel ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali” şeklinde açıklamaktadır. 1982 Anayasası’nda “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir, sağlıklı yaşam hakkı doğuştan kazanılmış en temel bireysel ve toplumsal bir haktır.” denilmektedir. Bu tanımlar ışığında savaştan kaçarak ülkemize göç eden Suriyelilerin ülkemizde sağlık ile ilgili alacakları hizmetlerin en insani şekilde sunulması bu kişiler için hak ülkemiz için de bu kişilere sağlanacak en önemli sosyal politika araçlarından biridir. Savaş bağlamında göç etmiş bulunan Suriyelilerin savaşa ve bunun sonucunda savaş sonrası göç etmeleri başka ülkede

⁴⁵ A. Çağlar Deniz ,Yusuf Ekinci,A. Banu Hülür, **Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep-Kilis Çevresi** ,İstanbul , İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2016, s. 154.

yaşamaları sonucu karşılaşabilecekleri sağlık sorunlarının belirlenebilmesi bu konuda üretilen sosyal politikaların öneminin anlaşılabilmesinde önemlidir. Savaştan kaçarak başka ülkeye göç eden insanların karşılaşabilecekleri temel sağlık sorunları; beslenme bozuklukları, enfeksiyon hastalıkları ve psikolojik sorunlardır. Sağlık hizmetleri ile ilgili kesintiler, bakım ve hijyen ile ilgili sorunlar ağırlıklı olarak yaşanmaktadır. Savaşlarda ve savaş sonrası dönemlerde bulaşıcı hastalıkların artmasına yol açan faktörler, ekolojik yıkım, çevresel tahribat, alt yapının yıkıma uğraması yer değiştirme ve göç sırasında toplu yaşam alanları nedeni ile kalabalık nüfusun bir arada bulunması bunların sonucu olarak bağışıklığın düşmesi nedeni ile yaşanan sorunlardır⁴⁶. Bununla birlikte Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde Türkiye’de daha önce görülmeyen ya da uzun yıllardır görülmeyen bazı hastalıkların tekrar yaşanmasına sebep olmuştur⁴⁷. Özellikle çocuk felci ve kızamık hastalıklarının Gaziantep İlinde sıklıkla görülmesinin Suriyelilerin ülkemize gelmeleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Savaşlardan en çok etkilenen gruplar kadınlar ve çocuklardır. Savaşta ebeveynlerini kaybeden çocukların ailelerinin olmayışı, bir bakıma sahipsiz kalışı hem maddi hem manevi bakımlarının aksamasına neden olmaktadır. Kendilerini her anlamda farklı bir ortamda bulan ve yabancılarla yaşamak zorunda hisseden ve bu aşamada yanlarında aile büyüklerinden kimsenin olmadığı çocuklar kendilerini hem maddi hem de manevi anlamda güçsüz hissetmektedirler.

Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamında yaşayan Suriyelilerin sağlık hizmetlerinden faydalanmaları Suriye’den Türkiye’ye girişin ilk tarihi olan Nisan ayının sonu ve 2011 yılında Hatay’da başlamış olup, sunulacak sağlık hizmetleri, öncelikle AFAD tarafından çıkarılan Genelgeye⁴⁸ göre yürütülmüştür. AFAD Suriyelilere uygulanacak sağlık ile ilgili sosyal politikalarda hizmet veren ilk ve en önemli kuruluştur. Geçici Koruma Yönetmeliği’nde AFAD’ın yetki sorumluluk

⁴⁶ Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu, **Türk Tabipler Birliği Yayınları**, 2014, Çevrimiçi Kaynak: <http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf>, Erişim Tarihi: 05.04. 2019, s.7.

⁴⁷ İrem Sezen, Melikşah Turan, Afşin Ahmet Kaya, “Türkiye’deki Suriyeli Misafirler ve İlişkilendirilen Bulaşıcı Hastalıklar” Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi ,Cilt 7, 2018 Gümüşhane , s. 7. Çevrimiçi Kaynak: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/619205> Erişim Tarihi:03.04.2019.

⁴⁸ Çevrimiçi Kaynak: <https://www.afad.gov.tr/tr/2693/Gecici-Koruma-Altindaki-Yabancilara-Saglik-Hizmetlerinin-Yurutulmesi-Hakkinda-Duyuru>, Erişim Tarihi: 06.04.2019.

sahibi olduğu ifade edilmiştir. Aynı yönetmelikte Sağlık Bakanlığı'nın sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde kontrol ve sorumluluk sahibi olduğu ifade edilmiştir. Sağlık Bakanlığı ile AFAD arasındaki protokol kapsamında, geçici koruma altına alınanlara sunulan sağlık hizmetlerinin ücretleri AFAD tarafından Sağlık Bakanlığı'na ödenmektedir. Geçici koruma altında bulunmayanlara sadece acil sağlık hizmetleri sunulabilmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere Sağlık Uygulama Tebliği'ne göre Türk vatandaşlarına sunulan tüm hizmetler verilmekte, aynı zamanda geçici koruma altındakilerin ilaç ve tıbbi cihaz ihtiyaçları SGK gözetiminde AFAD tarafından karşılanmaktadır. Suriyeliler kayıt altına alındıktan sonra AFAD tanıtım kartlarına sahip olduktan sonra sağlık hizmetlerinden SGK primini ödeyen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gibi yararlanmaya başlamaktadırlar⁴⁹. Geçici koruma kapsamında ülkemizde yaşayan Suriyelilerin kamp dışı ve kamp içi yaşamlarına bağlı olarak verilen hizmetler farklılık göstermektedir. AFAD'ın 2017 yılında hazırlamış olduğu raporda Suriyelilerin sağlık hizmetlerinin kullanımı ve ilaca erişim konulu başlığında⁵⁰. Suriyeli sığınmacıların kamp içinde yaşayanlardan yüzde 66'sının sağlık hizmetlerinden faydalanabildiği ifade edilmiştir. Kampların içinde bulunan sahra hastanelerinin içinde doktor ve hasta bakıcıların bulunmasının bu oranı yükselttiği düşünülmektedir. Kamp dışında yaşayanların sağlık hizmetlerine erişimi çeşitli nedenlerle daha düşük seviyededir. Geçici Barınma Merkezlerinin dışında, yaşayan Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde, toplum sağlığı merkezlerine bağlı "Göçmen Sağlığı Birimleri" kurulmaktadır. Her birim 1 hekim, 1 ebe, hemşire veya sağlık memuru, 1 tercüman, 1 hizmetliden oluşmaktadır. Türkiye'de Ağustos 2017 itibarıyla Sağlık Bakanlığı bünyesinde göçmenlere hizmet veren Adana, Adıyaman, Ankara, Elazığ, sınır illeri ve Güneydoğu Anadolu'da bulunan bütün iller ile , İstanbul, İzmir, , Kayseri, Konya, Malatya, , Mersin,, Sakarya, Bursa olmak üzere toplam 19 ilde, 76 adet Göçmen Sağlığı Merkezi içerisinde 200 adet Göçmen Sağlığı Birimi bulunmaktadır. Göçmen Sağlığı Birimlerinde birinci basamak olarak nitelendirilen koruyucu, tanı koyan ve

⁴⁹ A. Çağlar Deniz, Yusuf Ekinci,A. Banu Hülür, **Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep-Kilis Çevresi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları ,2016, s. 83.

⁵⁰ÇevrimiçiKaynak:https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf, 8, Erişim Tarihi: 15.04.2019.

tedavi eden temel sağlık hizmetleri sunulmaktadır. Sağlık hizmeti veren bu merkezlerde hastanelerde yaşanan dil sorunu yaşanmamaktadır. Bu merkezler İstanbul'un çeşitli ilçelerinde oldukça yaygın olarak görölmektedir.⁵¹ Suriyeliler sağlık hizmetlerini bazı durumlarda büyük devlet hastaneleri bünyesinde almak istemektedirler. Türkiye'deki hastanelerin kapasite sorunu özellikle sınır illerinde sayısı fazla olan Suriyelilerin de bu hizmetlerden faydalanma istekleri hastanelerdeki doktor ve sağlık sektöründe çalışan hemşire, hasta bakıcı ve hastane yöneticilerinin az oluşu bu kişilerin dil ile ilgili hastalarla anlaşabilecek düzeyde Arapça bilmemeleri sağlık ile ilgili Suriyelilerin mağduriyet yaşamalarına sebep olmaktadır. Dil sorununun yaşanmadan sağlanabildiği yerler Geçici Barınma Merkezlerinde bulunan Geçici Sağlık Tesisleridir. Bu tesislerde çalışan doktor ve hemşirelere tercümanlık hizmeti merkezin içinde sağlanabilmekte ve hastalar ile görevliler arasında iletişim sorunu yaşanmadan sağlık hizmetlerinden faydalanabilmeleri sağlanmaktadır. Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişim isteklerinin fazla oluşu Türk vatandaşlarının da zaman zaman mağdur olmalarına sebep olabilmektedir.

Suriyelilere yönelik temel sağlık hizmetlerinin sağlanmasının yanı sıra bu insanlara psiko-sosyal desteğin de sunulması gerekmektedir. AFAD'ın 2017 yılında hazırladığı rapora göre Suriyeli sığınmacıların kendilerinin veya aile üyelerinin psiko-sosyal desteğe gereksinimlerinin olduğunu düşünenler oldukça fazladır.⁵² Bulundukları yerlerden her anlamı ile farklı özellikleri bulunan bir ülkeye mücbir sebepler nedeni ile göç edilmesi insan için bu değişikliğe ayak uydurma çabası kişiler için hem psikolojik hem de maddi yönleri ile oldukça zorlayan bir süreçtir. Bu değişim uyum açısından göçmenler için yeni gelen yerle ilgili önemli sorunlar oluşturmaktadır. Bu sorunların en başında sağlık sorunlarının geldiği düşünülmektedir. Bu bağlamda psiko-sosyal desteğin Suriyeliler için en önemli sosyal politika araçlarından biri olduğu düşünülmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyelilere verilecek psiko-sosyal destekle ilgili uygulamalardan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sorumludur. Bununla birlikte AFAD sadece rutin sağlık

⁵¹Çevrimiçi Kaynak: <https://istanbulism.saglik.gov.tr/TR,54032/gocmen-sagligi-merkezleri.html>, Erişim Tarihi: 15.04.2019.

⁵² Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştay Sonuç Raporu, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi, Mersin, 2014, s.47.Çevrimiçi Kaynak: <http://www.madde14.org/images/b/b0/MersinUnivSuriyeCalistay.pdf>, Erişim Tarihi: 11.04.2019.

hizmetlerini sağlamamakta psikolojik destek sağlanmasında da önemli rol üstlenmektedir. Göç sorununun takibi kadın, çocuk, engelli ve yaşlı kişilerden oluşan dezavantajlı gruplara yönelik çalışmaları yürütmek amacı ile ilgili Bakanlık bünyesinde verildiği hizmetler Suriyelilerin mevcut durumla baş edebilmelerini sağlamada önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de imkansızlıklar içinde bulunan ya da BMYK aracılığıyla sağlık ile ilgili harcamalarını karşılayamayan ve sosyal güvencesi hiçbir şekilde bulunmayan mülteci ve sığınmacıların sağlıkla ilgili harcamaları devlet tarafından kanunlarla karşılanmaktadır. Türkiye’de sağlık hakkını koruyan son kanun “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’dur” .Bu kanunun “60. Maddesi uyarınca İçişleri Bakanlığı’nın sığınmacı ve vatansız olarak tanıdığı kişiler genel sağlık sigortası kapsamında sayılmaktadır.” Sığınmacılar ile ilgili bir başka kanun “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 61 ve 62. Maddelerinde mülteci ve şartlı mülteci tanımları yapılmış buna bağlı olarak 89. Maddesinde bu tanımlar temel alınarak 2006 yılında kabul edilen Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 60. Maddesinin c bendine göre genel sağlık sigortalı sayılmaktadırlar.” 6458 sayılı YUKK ile birlikte 5510 sayılı Kanunun 60. Maddesinde sığınmacı ve vatansız olarak belirtilen yabancılar “Uluslararası koruma başvurusu ve uluslararası koruma statüsü aldıkları ve vatansız olarak tanınan kişiler” olarak güncellenmiştir. Suriyeliler kanunun sınırladığı alan dışında kabul edilmekte Türkiye genelinde kamu kurumlarının ve özel sektör aracılığı ile verilen sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanma hakkında sahip bulunmakta ve giderleri valilikler tarafından karşılanmaktadır.

Türkiye’de bulunan Suriyeli insanların aldığı sağlık hizmetlerinin kalitesini geliştirmek amacıyla Sağlık Bakanlığı’nca uygulanmakta olan ve finansmanının Avrupa Birliği tarafından sağlandığı "SIHHAT" projesi de 2017 yılı içerisinde devreye girmiştir. “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi” başlıklı ve kısa adı “SIHHAT” olan hibe projesinin resmi açılış konferansı Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu ve Sağlık Bakanlığı’nın ortak çalışması sonucudur. Bu projenin süresinin 3 yıl olacağı belirlenmiştir. 2016 ile 2019 yılları arasında sürecek

olan proje kapsamında Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeliler için Sağlık Bakanlığı tarafından hâlihazırda sunulmakta olan birinci ve ikinci basamak sağlıkla ilgili hizmetlerinin desteklenerek geliştirilmesi ve iyileştirilmesi hedef alınmıştır. Proje kapsamında, Suriyelilerin en yoğun olarak bulunduğu illerde sağlık hizmetlerinin uygulanmasının genişletilerek, 2019 yılı sonuna kadar sağlık hizmetlerine ulaşmanın, hizmet sunum kapasite ve etkinliğinin geliştirilerek artırılması planlanmış ve bu kapsamda çalışmalar yapılmıştır.⁵³Proje esasen şunu amaçlamaktadır, geçici koruma altındaki ülkemizdeki Suriyeli nüfusun sağlık statülerinin iyileştirilmesi ve diğer amacı Suriyeli nüfusun yoğunlaştığı ve sayıca en yüksek olduğu illerde sağlık hizmetlerinin sunulmasının ve bu hizmetlere erişim imkânının sağlanmasıdır. Projenin bir başka amacı da Suriyeli halkın sağlık hizmetleri talebinin attırılması ve geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusu ve Türkiye'deki geçici koruma altında bulunan Suriyelilerle doğrudan iletişimde olan sağlık çalışanlarının hedef alınarak bu kişilerin bu proje kapsamında çalıştırılması ile ilgili çalışmalardır⁵⁴.Suriyeliler arasında şehirlerde yaşayan, kamp içinde bulunmayan kadınların, dezavantajlı grupta olduklarından dolayı, bakımlarının sağlanması ve beslenme ihtiyaçlarının karşılanabilmesi anlamında eksiklikler olduğunda erkeklere göre daha çabuk hastalıklara yakalanabilmektedirler. Kadınlar Suriyelilerin muhafazakar oluşları, dil sorunu, yabancı hissetme gibi durumlardan dolayı hastalandıkları zaman erkeklere göre hastane ve diğer sağlık kuruluşlarına çok acil olmadıkça başvurmamaktadırlar.

Geçici koruma merkezi içinde yaşamayan Suriyeliler ekonomik güçlerine göre farklılık arz etmekte Suriye’den göç ederken yanlarında getirdikleri birikimleri ile insan haysiyetine uygun kalitede ve standartlarsa ev satın alan Suriyeliler bulunmaktadır. Ancak büyük çoğunluğunun genellikle kiralamak istedikleri evlerin fiyatlarının pahalı olması ya da kendilerine Türkler tarafından kiralık ev verilmemesi sebepleriyle koşulları oldukça yetersiz evlerde yaşayabilmektedirler. Suriyelilerin kiraladıkları bu evlerin genellikle apartmanların bodrum katları, işyerlerinin depoları, merdiven altı tabi edilen işyerlerinin bir odası gibi insanın temel ihtiyaçlarını

⁵³ Çevrimiçi Kaynak: http://www.sihhatproject.org/proje-faaliyetleri_0-657, Erişim Tarihi:09.04.2019.

⁵⁴ Çevrimiçi Kaynak: <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/gecici-koruma-altindaki-suriyelilerin-saglik-statusunun-ve-turkiye-cumhuriyeti-tarafindan-0>, Erişim Tarihi: 09 Nisan 2019.

gideremeyeceği mutfak ya da banyosu bulunmayan yerlerin olduğu görülmektedir. Sağlık, barınma ve beslenme gibi devlet tarafından Suriyelilere sunulan bütün sosyal hizmet ve politikaların sağlanabilmesi ve hangi düzeyde sağlanabileceği Suriyelilerin kayıt altında bulunması ile doğrudan ilgilidir. Kayıt olma sığınmacıların pasaport sahibi olup olmamasına, Türkiye'ye giriş yapma yöntemlerinin şekli sığınmacıların durumunu belirlemektedir. Geçici koruma yönetmeliğine göre kayıtlı olmayan Suriyeliler “sadece acil durumlarda sağlık hizmetlerine erişebilmektedirler”. Kayıt altında bulunanlar SGK Başkanlığı'nın genel sağlık sigortalılar için belirlediği Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) bedelleri kapsamında temel ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerindeki hizmet bedelleri sağlanmakta ödemeler ise AFAD'a fatura edilmektedir. SUT'la çıkan farklar ise AFAD tarafından ödenmemektedir. Bu ikinci durum, yüksek masraflı ilaçların ödemeleri açısından Suriyelilerin zor duruma düşmelerine neden olmaktadır⁵⁵.

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişiminde ve bunları kullanabilmelerinde bazı sorunlar yaşanabilmektedir. Dil sorununun aşamayan Suriyelilerin için sağlık hizmetlerine ulaşım oldukça zorlaşmaktadır. Türk doktorlar Arapça diline hakim olamadıkları için Suriye'den göç edenlerle iletişime geçememekte ve tedavi ile teşhis sırasında zorluk çekmektedirler. Suriyelilerin mobilitesi oldukça yüksek olduğundan sürekli olarak yer değiştirme, bir şehirden başka bir şehre, bir semtten başka bir semte taşındıkları için süreklilik isteyen tedavilerinde yeterince verim sağlanamamaktadır. Suriye'den göçle gelen evli çiftler genel olarak doğum kontrol yöntemlerini kullanmamakta bu konu ile ilgili aile planlamasına olumlu bakmamakta ve konu hakkında yeterli bilgiye sahip bulunmamaktadırlar. Bu yöntemlerin kullanılmaması sebebi ile anne bebek sağlığının korunması ve anne bebek ölümlerindeki artışının engellenmesine yönelik tedbirlerin de alınması gerekliliği doğmuş durumdadır.

Türkiye'de yaşayan geçici koruma kapsamında ülkemizde bulunan Suriyelilere en önemli insan haklarından biri olan sağlık hizmetlerinin hiçbir ayrımcılığa izin vermeden yürütülebilmesi, bu kişilerin hem hasta olmamasının

⁵⁵ Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştay Sonuç Raporu, **Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi**, Mersin, 2014, s.32. Çevrimiçi Kaynak: <http://www.madde14.org/images/b/b0/MersinUnivSuriyeCalistay.pdf>, Erişim Tarihi: 11.04.2019.

sağlanması hem de hastalanmaları halinde en insani koşullarla sağlık hizmetlerinden faydalanmalarının sağlanması gerekmektedir. Suriyelilerin savaştan kaçan, ülkelerini, sevdiklerini ailelerini geride bırakan ve belki de bir daha görme imkanı bulunmayan insanlar olduğu düşünüldüğünde aslında sağlanması gereken en önemli sağlık hizmetinin psikolojik sağlık hizmetleri olduğu düşünülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün tam iyilik hali olarak tanımladığı sağlık kavramının insanların ancak maddi ve manevi bir iyilik halinde olmaları halinde mümkün olacağı düşünülmektedir. Bu insanların tanımlanan tüm iyilik halinde olmaları yaşamlarının tüm aşamalarını etkileyecek, toplum için daha faydalı insanlar olmaları sağlanabilecektir.

Suriyelilere sağlık imkanlarının sağlanması sırasında Türk vatandaşlarının da sağlık hizmetlerinden etkin yararlanmaları sırasında herhangi bir mağduriyete sebep olmamak konunun diğer boyutu niteliğindedir. Suriye'ye sınır illerinde yaşayan yerel halk bazı durumlarda Suriyelilerin sayısının fazla olmasından dolayı sağlık hizmetlerinden yararlanmada zorluk yaşayabilmektedirler. Bu bölgelerde daha fazla doktor, hemşire ve diğer sağlık çalışanlarının devlet tarafından istihdam edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

3.3.4.Çalışma İle İlgili Sosyal Politikalar

İnsanlar yaşamlarını devam ettirebilmek ve temel ihtiyaçlarını karşılanabilmesi için para kazanmak, iş bulmak ve çalışmak durumundadırlar. Anayasamızda çalışmanın hak ve görev olduğu belirtilmiştir. Savaş sonrası ülkemize göç ederek geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeliler, göç sonrası ülkemizde çalışma istekleri nedeni ile ülkemizin ekonomik yapısını da etkilemiştir. İş bulmak, çalışmak isteyen ancak bu ihtiyaçlarının karşılayamayan Suriyelilerin işsizlik oranı arttıkça hırsızlık, gasp gibi mal varlığına yönelik suçların yanı sıra, adam yaralama ve öldürme gibi kişi varlığına yönelik iç güvenliği zafiyete uğratacak suçların yaşanması da söz konusu olabilmektedir. Bu sebeple Suriyelilerin ülkemizde çalışmalarını sağlayacak, ekonomik anlamda kendi kendilerine yetecek durumda bulunmalarına katkı sağlayacak politikaların geliştirilmesi gerekliliği bulunmaktadır. Sayıları 3 milyon 500 bine ulaşan ve çoğunluğu çalışma çağında bulunan bu insanların çalışma isteklerinin karşılanabilmesi ülkemizdeki bazı kanun, yönetmelik

ve diğer politikalar ile uluslararası sözleşmeler ile düzenlenmiş durumdadır.⁵⁶ Bu bağlamda çalışmanın bu kısmında Suriyeliler için çalışma bağlamında yasal uyum mekanizmaları ve konu ile ilgili sağlanan sosyal politikalardan bahsedilmeye çalışılacaktır.

Suriyelilerin çalışma haklarının temelini 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren ve Suriyelilerin çalışma hakları dışında da diğer haklarını da koruma ve güvenliğe alan çalışmamızın diğer kısımlarında da bahsedilen Geçici Koruma Yönetmeliği oluşturmaktadır. Bu yönetmeliğin ilgili maddesinde “İş Piyasasına Erişim Hizmetleri” başlığında yapılan düzenlemede, “geçici koruma kimlik belgesine sahip olanların Bakanlar Kurulu’nca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda çalışma izni alabilmek için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na başvurabilecekleri, geçici korunanlara verilen çalışma izinlerinin sürelerinin, geçici korumanın süresinden fazla olamayacağı ve geçici koruma sona erdiğinde bu kapsamda verilen iznin sona ereceği hüküm altına alınmıştır”. Bu yönetmelik kapsamında çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde “geçici koruma sağlanan yabancılar geçici koruma kayıt tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için Bakanlığa başvurabilecekleri” düzenlenmiştir. Geçici korunan kaydına göre yabancıya kalma hakkı sağlanan ilde çalışma başvurusunda bulunarak bu kişilere asgari ücretin altında ücretin ödenmemesi ile geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde de çalıştırılması “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” ile sağlanmıştır⁵⁷. Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilere bu yönetmelik ile çalışma izinleri konusunda muafiyet verilmiş verilen belge ile bu kişilerin azami 1 yıl süre verilerek bu kapsamda çalışmaları sağlanmaktadır. Bu çalışma izni vasıtasıyla Suriyeli sığınmacılar tıpkı Türkiye vatandaşı gibi çalışabileceğinden, ekonomik ve sosyal haklara sahip olabileceğinden bahsedilmiştir. Çalışma izni başvurusu, iş yerindeki Suriyeli çalışan sayısının Türkiye vatandaşı çalışan sayısının %10’undan fazla olması durumunda işveren tarafından ya da Suriyeli sığınmacının serbest

⁵⁶ A. Çağlar Deniz, Yusuf Ekinci, A. Banu Hülür, **Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep-Kilis Çevresi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 83.

⁵⁷ Baki Erken, “Uluslararası İşgücü Kanunu Çerçevesinde Türkiye’de Yabancıların Çalışması”, **Tisk Akademi Dergisi**, Cilt:11, Sayı: 22, İstanbul, 2016, s. 394.

meslek sahibi olması durumunda kendisi tarafından yapılabilmektedir⁵⁸. “Yabancıların Türkiye’de çalışmaları ile ilgili esaslar 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve Uygulama Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda yapılan değişiklikle Çalışma İzni Muafiyet Teyit Belgesi ikamet izni” sayılmaktadır.⁵⁹ Türkiye’deki sığınmacılara Ocak 2016’dan itibaren çalışma izni verildiği ve yine bu kişilerin Türkiye’de yabancı şirket kuranlar arasında birinci oldukları görülmektedir⁶⁰. 28 Temmuz 2016’da kabul edilen yasalar ile getirilen iki önemli yenilikten birisi de yeni bir kurum olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlı “Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü” kurulmuş ve “Turkuaz Kart” adı altında nitelikli yabancıların Türkiye’de çalışma imkanlarını kolaylaştıran ve hatta teşvik eden bir düzenleme getirilmiştir. Turkuaz Kart özellikle bilim insanlarının ve diğer nitelikleri yüksek beyin gücünün ülkemize kazandırılmasına yönelik bir uygulamadır⁶¹. Buna yasal çalışma iznine en az sekiz sene sahip olan Suriyeliler çalışma ile ilgili süresiz izin sahibi olmak için Amerika’daki Yeşil Kart’a benzer Turkuaz Kart’a başvuru hakkı elde edebilmektedirler.⁶² Türkiye’de çalışma ile ilgili sadece Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı değil başka kurumlar da izin verebilmektedir. Çalışma ile ilgili izin verebilme yetkisine sahip olan kurumlar Ekonomi Bakanlığı başta olmak üzere çeşitli bakanlıklar ve gençlerle ilgili kurum ve kuruluşlardır. Bu kurumlar çalışma izni düzenlenebilmesi anlamında “Göç İdaresi Müdürlüğü 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 7 ve 15. Maddeleri çerçevesinde görüş bildirebilmektedir”⁶³

Türkiye’de bulunan yabancıların çalışma ile ilgili hakları uluslararası belgelerde de düzenlenmiştir. Bunlardan en önemlisi İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’dir. “Çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da

⁵⁸ Göksel, **a.g.e.**, s. 199.

⁵⁹ “2015 Türkiye Göç Raporu,” **Göç Araştırmaları Dergisi**, C: 2, No: 3, Ocak- Haziran 2016, s. 149.

⁶⁰ Çevrimiçi Kaynak: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46744287> , Erişim Tarihi: 02.04.2019.

⁶¹ Mehmet Tekelioğlu, Abdülvehap Doğan ,”Türkiye’de Uluslararası Koruma Rejimi ve Uluslararası Koruma Rejimi Kapsamında Yer Alan Yabancıların Çalışma İzinleri” **Şehir ve Toplum Dergisi**, Sayı 6, Aralık 2016, s.140.

⁶² Göksel, **a.g.e.**, s. 198.

⁶³ 2015 Türkiye Göç Raporu, **Göç Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 3, s. 149.

tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır” denmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) insanların çalışma hakları ile ilgili sözleşmeler yapan bir kuruluştur. ILO tarafından hazırlanan ve Türkiye’nin de taraf olduğu bazı sözleşmeler göçmen işçiler ile ilgili haklara vurguda bulunmaktadır. 2003 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye’nin taraf olduğu bir diğer sözleşme Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına İlişkin BM Sözleşmesidir. Bu sözleşme göçmenlerle, vatandaşlık sahibi işçilerin eşit muamele görmesini ve insan haklarına uygun çalıştırılması gerektiğini ön görmektedir. BM tarafından 1979 yılında kabul edilen ve Türkiye’nin 1985 yılından beri taraf olduğu “CEDAW – Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” ile özellikle kadınların ayrımcılığa maruz kalmamaları amaçlanmaktadır. Kadınlarla ilgili özel bir diğer uluslararası sözleşme ise “İstanbul Sözleşmesi Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’dir”. Savaştan kaçan Suriyeli kadınların yeni bir şiddete göç ettikleri ülkelerde uğramaması amaçlanmaktadır. Bu sözleşme kadına yönelen şiddet olayları konusunda hükümler içermektedir⁶⁴. Bu şiddetin iş hayatında engellenmesi de bu sözleşme kapsamında ele alınmıştır.

Sığınmacıların Türkiye’de çalışabilmeleri için belirlenen düzenlemeler bu kişilerin ülkemize nasıl giriş yaptıklarına göre değişmektedir. Suriyeliler içinde ülkemize pasaportu ile giriş yapanların kayıt altına alınma ve ikamet ardından da çalışma izni alma ile ilgili konularda önemli avantajları bulunmaktadır. Bununla birlikte pasaportsuz ülkemize girenlerin hem oturma hem de çalışma hakkı ve izinlerine sahip olma konusunda sorunları olduğu tabiidir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın 2013 yılında yürüttüğü çalışma bağlamında Türkiye’ye gelen ve Emniyet Müdürlüklerinin ikamet izni verdiği Suriye uyruklu yabancıların, çalışma izni de alabilmeleri mümkün olabilmektedir.⁶⁵ Buna göre 6 ay süreli ikamet tezkeresine sahip olan Suriyeli sığınmacıları işyerinde çalıştırmak isteyen işverenler Bakanlığın

⁶⁴ “Türkiye’de Göçmen Olmak”, **Göçmen İşçiler Araştırması, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı Yayınları**, İstanbul, 2015, s.54.

⁶⁵ Erdoğan, **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, s.83.

belirlediği usuller, esas ve yönetmeliklere göre bu kişilerin çalıştırılabilmesi için başvuru yapabileceklerdir.

Devletimizde geçici koruma kapsamında yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu kamp haricinde yaşadığı, kamp dışında bulunanların gündelik geçimlerini ve masraflarını karşılayabilmek için çalışmak zorunda oldukları bilinen bir gerçektir. Çalışmamızın genelinde bahsedildiği üzere Suriyelilerim ülkemizde bulunuşları geçicilik değil kalıcılık üzerine şekillenmiştir. Uzun yıllar ülkemizde yaşama istek ve ihtiyacında bulunan bireylerin yaşamlarına devam edebilmeleri bir gelirlerinin olmasına bağlıdır. Savaş sebebi ile göç etmeye mecbur kalan ve yanlarına aldıkları hayatları boyu biriktirdikleri tüm mal varlıklarını tüketenlerin çoğu süreç içerisinde peyderpey emek piyasasına kanuni olmayan yollardan girmektedirler. Suriyeli sığınmacılar Türkiye'ye geldikleri ilk dönemde yanlarında getirebildikleri birikimlerini harcamış, birikimlerini harcadıkları için süreç içerisinde çalışma ve iş bulabilme imkanlarına erişme ihtiyaçları artmıştır. Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin bu ihtiyacın giderilmesi bağlamında çoğu kez aynı aileden birkaç bireyin birden çoğunlukla çocuklara, hastalara ve yaşlılara sunulan bakım hizmetleri, tekstil ve hazır giyim, inşaat işçiliği, işportacılık, atık toplayıcılığı sanayi siteleri ve fabrikalarda işçilik, işyeri sahibi işveren olmaya değin her türlü iş türünde çalıştıkları görülmektedir⁶⁶. Suriyelilerin geneli düşük ücret düzeylerinde, emeğin yoğun kullanıldığı sektörlerde vasıfsız işçi olarak çalışmaktadır. Türkiye'de yaşayan Suriyeliler ile ilgili kadın ve çocukların özel olarak korunması gerektiği düşünülmektedir. Suriyeli kadınların çoğunun ev bakım ve gündelik temizlik işlerinde çalıştırıldığı bilinmektedir. Özellikle şehirlerde ve ekonomik zorluklar içinde yaşayan Suriyeli aileler çocuklarını çalıştırma eğilimindedirler. Suriyeli çocuklar çırak olarak küçük esnafın yanında çalışmakta ve ucuz ve niteliksiz işgücü olarak bu insanlardan işverenler faydalanmaktadır. Bu faydalanma, işveren için kayıt dışı ve sosyal güvencesiz olarak insanların çalışmalarını sağladığından, sosyal güvenlik prim ödemeleri ve diğer işçi bedellerini usulüne uygun yatıran işverenler açısından haksız rekabetin doğmasına sebep olmaktadır. Eğitim çağındaki çocukların toplumsal uyumlarının gerçekleşebilmesi ilerleyen yaşlarda toplumla

⁶⁶Erdoğan , *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, s.83.

uyumlu yaşayabilmelerinin sağlanması için bu çocukların çalışmak yerine eğitimlerinin devamlılığını sağlamak gereklidir. Eğitim dünyasından ayrı kalarak çalışan çocuklar ilerleyen dönemlerde suç işleme oranlarını da arttırabileceği düşünülmektedir. Türkiye’de Suriyeliler, memleketimizin çeşitli bölgelerinde tarım işçisi olarak da çalıştırılabilmektedirler Bu mevsimlik işçilerin kayıt dışı ve düşük ücretle çalıştırılması hak ettikleri ücretleri alamayan bu insanları etkilemekle birlikte, Türk işçilerin de işsiz kalmasına da neden olabilmektedir. Nitelikleri yüksek iyi bir mesleki eğitim almış Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasına katılımlarını arttırmak amacıyla Sağlık Bakanlığı Göçmen Sağlık Merkezlerinde istihdam edilmeleri amacıyla Arapça konuşan Suriyeli doktorlara yönelik mesleki uyum eğitimi vermeye başlamıştır.2017 itibarıyla yüzlerce Suriyeli sağlık çalışanı eğitimden geçirilip bu merkezlerde çalışmaya başlamıştır. Bununla birlikte hükümet tarafından Suriyeli profesyonellere vatandaşlık verilmesi gündemdedir⁶⁷. Suriyelilerin çalışma bağlamında sadece kayıt dışı işler, ya da eğitim gerektiren vasıflı mesleklerinde istihdam edilmelerinin yanı sıra dil becerileri, işgücü piyasasındaki ayrımcılık ve becerilerinin değerinin düşürülmesi sebepleri ve resmi sektörde çalışma imkanlarının kısıtlı olması nedeni ile kendi işlerini de kurmak eğilimleri de bulunmaktadır. 2011’den 2017 yılına kadar Suriyeliler, 334 milyon dolarlık başlangıç yatırımlarıyla 6033 yeni resmi şirket kurmuş durumdadırlar.

Suriyelilerin Türkiye’de emek piyasasına girmeleri Türk vatandaşlarını da ilgilendiren sonuçlar doğurmuştur. Yerli işveren ve esnaf Suriyelileri çalıştırmayı herhangi bir sosyal güvenlik ödemesi yapmak zorunda olmadıklarından ve yerli halka göre daha ucuza çalıştırma imkanına sahip olduklarından tercih ettikleri düşünülmektedir. Ancak bu durumun yerel halk içinde işsizliğin artmasına sebep olması ve Suriyelilerin ülkemizde çalışma istekleri ve iş gücü arzının Türk vatandaşı olup çalışanlar için negatif yönlü bir sonucu bulunmaktadır. Suriyeli işgücü sosyal güvencesiz ve görece ucuz işgücü olduğundan pek çok sektörde bu kişiler yevmiye ücretlerinin yarısına çalıştırılmakta ve bu durum Türk vatandaşları için işsizliğin artması sonuçlarını doğurmaktadır. Suriyelilerin varlığı esnaf ve sanayiciler için

⁶⁷ Göksel, a.g.e., s. 202.

geçici bir fırsatçılık yaratmış durumdadır⁶⁸. Suriyeliler varlığı nedeni ile işgücü piyasası Türk halkı için de ucuzlamakta ve yerel halkın işini kaybetmesi gerginliklere de yol açmaktadır. Bu durumun emek sektörü açısından sakınca doğurması ücretlerdeki politika değişikliğinden kaynaklandığı gibi aynı zamanda bu kişileri ucuza ve vergi ödemediği çalıştıran işverenler için de haksız rekabet koşullarının oluşmasını sağlamaktadır. Çalışma konusundaki asıl sorunun kaçak yoldan ülkemize gelen kişilerden kaynaklandığı bu çerçevede düşünülmektedir. İstihdam ile ilgili yerel halk, kendilerinin işten çıkartılıp ikame olarak Suriyelilerin istihdam edildiği algısında bulunmakta ancak işverenler ise Suriyelilerin vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarındaki açığı kapattığını bu sebeple halkın iş fırsatlarını elinden almadığını, sürmektedir⁶⁹. Bu bağlamda Suriyelilerin çalışma haklarının düzenlenmesi sırasında aynı zamanda Türk vatandaşlarının çalışma haklarının korunması ve vatandaşların sığınmacılar nedeni ile herhangi bir hak kaybına uğramaması için gerekli önlemlerin alınması gerektiği düşünülmektedir. Ülkemizde yaşayan Suriyelilerin ekonomik kültürel, toplumsal ve diğer sosyolojik tüm uyumunu sağlamak için bir işte çalıştırılmaları önem arz etmektedir. Ancak diğer yönü ile devlet tarafından istihdam politikalarının titizlikle uygulanması gerektiği, Türk işçilerin bu kişileri istihdam konusunda kendilerine risk olarak görmemeleri için hukuki düzenlemelerin yapılması gereklidir. Suriyelilerin Türkiye’de çalışmaları ile ilgili yürütülecek sosyal politikaların, öncelikle ülkemizde geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilere çalışma izni verilmesinin ve kayıt dışı çalıştırılmalarının önüne geçilmesine ilişkin alınacak tedbirlerin; kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini sağlamaları noktasında, yaşadıkları topluma külfet olmadan ve uyum içinde hayatlarını sürdürmeleri bakımında oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Türk vatandaşlarının da bu süreçten zarar almadan sürecin yönetilmesi işverenler tarafından Suriyelilerin ucuz iş gücü olarak görülmesinin engellenmesi kayıt dışı çalışmanın engellenebilmesi son olarak Suriyeliler içinde eğitim görmüş Türk toplumuna hizmet edebilecek, doktor, mühendis akademisyen gibi kişilerin çalışmalarında özel uygulamalar sağlanabilmesinin uygun olabileceği düşünülmektedir.

⁶⁸Erdoğan, **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, s.81.

⁶⁹Dilek Yelda Kağnıcı, “Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel ve Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar”, s.1771 Çevrimiçi Kaynak: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/3565942> , Erişim Tarihi: 03.04.2019.

3.3.5. Uyum İle İlgili Sosyal Politikalar

Türkiye’deki Suriyelilerin ülkemize 2011’den itibaren gelmeleri ile birlikte bu sürecin kısa süreli olacağı ve savaşın ve sürecin sonra ermesinden sonra bu kişilerin ülkelerine döneceği kanaati mevcut durumdaydı. Suriyeliler ile ilgili 2011 yılını izleyen ilk yıllarda devlet tarafından alınan önlemler ve sosyal politika araçları da kısa süreliğine kurgulanmıştı. Ancak sürecin beklenenden uzun sürmesi başlangıçta misafir kabul edilen kişiler ile ilgili misafirlik algısının değişmesini zorunlu kılmış ve bu kişilerin misafir olmadan öte artık ülkenin yerleşik kişileri olması gerekliliğini zorunlu kılmıştır. Suriyelilerin uzun süre ülkemizde kalması, savaş ve Suriye’deki kötü durumun sonra ermesi gerçekleşse bile bu kişilerin ülkelerine geri dönmeme istekleri oluşmaya başlamıştır. Bu durum nedeni ile Türk vatandaşlarının ve Suriyelilerin birbirleri ile uyum içinde yaşamalarının sağlanabilmesi bu uyum politikalarının hem Türkler hem de Suriyeliler için uygulanabilir olması önem taşımaktadır. AFAD’ın 2017 yılında hazırladığı rapora göre ⁷⁰”kamp içindeki bireylerin yaklaşık yüzde 22’si ve kamp dışındaki bireylerin yaklaşık yüzde 16’sı Suriye’ye dönmeyi hiçbir zaman düşünmemektedirler.” Yapılan araştırmada Suriyelilerin Türkiye’de kalma isteklerinin geri dönme isteklerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin Suriye’deki karışıklıklar düzelmeden ve Suriye’de rejim değişmeden geri dönmelerinin kendileri için güvenlik sorunu teşkil edebileceği algısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Mümkün olan en kısa sürede ülkelerine geri dönme isteğinde olan Suriyeli sayısının aynı araştırmada yüzde 5 civarında olduğu ve bu oranın oldukça düşük olduğu görülebilmektedir. Suriyelilerin geri göndermeme kapsamında kendileri istemedikçe geri gönderilmelerinin mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Suriyelilerin kalıcılık eğilimlerinin yüksek olması uyum politikalarının önemini ortaya koymaktadır. Türk vatandaşları ve Suriyeliler uzun süre bir arada yaşayacaklarından bu politikalar toplumsal uyumun sağlanması bakımından önem taşımaktadır. Göç eden kişilerin diğer sosyal politika araçlarından sorunsuz faydalanabilmeleri toplumun bu kişileri kabul etmesine bağlı olacaktır.

⁷⁰ÇevrimiçiKaynak:https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf, s.111, Erişim Tarihi: 23.03.2019.

Bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya taşınmak bu süreçte insanların yeni gittiği kültüre, geleneklere, alışkanlıklara ve algılara alışabilmesi insan için büyük bir psikolojik baskı yaratmaktadır. İnsanın bu stres nedeni ile bu süreçle mücadele etmesi için baş etme yeteneklerinin kullanılabilmesi gerekliliği bulunmaktadır.⁷¹ Uyum sürecinde ilk olarak farklı kültürlerdeki insanların bir arada bulunma ve birlikte yaşama zorunluluğunda bulunmaları söz konusu olmaktadır. Birbirlerini yeni tanımaya başlayan halklar arasında dil, kültür, din, alışkanlıklar ve zevklerin anlaşılabilmesi ve öğrenilmesi ile güven ortamının sağlanması gereklidir. Birbirlerini tanımaya ve alışmaya başlayan insanlar arasında uyumun gerçekleşmesi belli bir süre sonunda sağlanmaktadır. İnsanlar genellikle kendilerine benzeyen insanlarla daha kolay anlaşmakta ve birbirlerine uyum sağlayabilmektedirler. Suriye ile Türkiye'nin coğrafi yakınlığı, yüzyıllar boyunca aynı coğrafyada yaşamaları, Suriye topraklarının belli bir dönem Osmanlı yönetimi altında bulunması, dinsel yakınlık, Suriyeliler ile Türkler arasında akrabalık ilişkisinin bulunması bu uyum sürecinin daha az sancılı geçmesine neden olan olumlu faktörlerdir. Türkiye'de bulunan sığınmacılardan akraba ilişkileri aracılığı ile ülkemize gelenlerin genel olarak memnun oldukları ve uyumla ilgili sorun yaşamadıkları görülmektedir. Suriyeliler uzun süre Türkiye'de kalma istek ve beklentisinde olduklarından Türklerle evlenme ve Türklerle iş ortaklıkları kurma, iş yeri açma gibi eğilimlerde bulunmaktadır. Bunlar uyum sürecinin gelişmesine katkı sağlayacak unsurlardır. Suriyelilerin uyumu ile ilgili engel teşkil eden faktörlerde bulunmaktadır. Maddi yetersizlikler, savaşın yaratmış olduğu psikolojik sorunlar, hayattan alınan zevklerin farklılığı, kültürle ve dini hayatı yalamakla ilgili farklılıklar ve dil sorununun temel sorunlar olduğu düşünülmektedir. Suriyelilerin çalışma hayatına girmeleri ile Türklerin işsiz kalması ya da ücretlerinin düşmesi, barınma ile ilgili Suriyelilerin yoğun yaşadığı yerlerde Türklerin yaşamama isteği, Suriyelilere ev kiralama eğiliminin yüksek olması, eğitim ve sağlık ile ilgili Suriyelilerin hizmet almasının Türklerin mağdur olmasına sebep olduklarını düşünen yerel halk tarafından Suriyeliler zaman zaman dışlanmaya maruz kalabilmektedirler. İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşayan Suriyelilerin temel insani ihtiyaçları olan;

⁷¹ Dilek Yelda Kağnıcı, “ Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel ve Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar”, Çevrimiçi Kaynak: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/356594s.1770>, Erişim Tarihi:02.04.2019.

barınma, eğitim, çalışma, sosyal hizmet olanaklarından yararlanmada, bazı engeller yaşayabilmektedirler.

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin ülkemize uyum süreçlerinde kendilerinin hangi statüde bulunduklarının bilmeleri ile bu statünün getirmiş olduğu hak ve yükümlülüklerin farkında olmaları önemlidir. Bu bağlamda Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin kendi durumları ile farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye’de yukarıda bahsedilen durumlardan ayrı olarak Türk vatandaşlığını kazanmış Suriyeliler de bulunmaktadır. Ancak Türkiye’deki politikalar gereği bu kişilere vatandaşlık hakkının verilmesi uyum süreci ile ilgili başvurulacak son yöntem olarak kabul edilmektedir.⁷² Türk vatandaşı olup yaşı 18 ‘in üzerinde olan Suriye uyruklulara oy verme hakkı da doğacaktır. 31 Mart 2019 seçimlerinde bu kişiler ilk kez oy kullanma hakkına sahip olmuşlardır⁷³. Sosyal entegrasyon da denilen uyum, göçmenlerin yapısal ve kültürel olarak saygılı bir şekilde yerli toplumun iş piyasasına, değerlerine ve geleneklerine entegre olabileceğini açıklayan bir terimdir⁷⁴. Suriyelilerin savaş sonrasında ülkemize göç etmeleri sürecinde sosyal uyum ve entegrasyonun sağlanabilmesi Türkler ile huzur içinde ve güvenlik sorunlarının yaşanmadan bu sürecin devam edebilmesinin Türkiye’de huzur ortamının sağlanması ile ilgili önemli sosyal politika araçlarından biri olduğu düşünülmektedir. Türkiye sosyal uyumun sağlanabilmesi amacı ile Suriyelilerin öncelikle dil sorununu çözme, barınma ile ilgili sorunlarına çözüm üretme eğilimi içindedir. Bu süreçle birkaç bakanlık bir arada politikalar üreterek bu sürecin sancısız devam edebilmesini sağlayamaya çalışmaktadır Bu süreçte en çok önemsenen kişiler çocuklar ve gençlerdir Geleceğin toplumunu oluşturacak olan çocuklar okul içinde ve okul dışındaki aktivitelerle Suriyeliler ile bir arada bulunabilirse sosyal uyumun sağlanmasının daha kolay olabileceği düşünülmektedir Çünkü önyargılar oluştuğu zaman içerisinde zamanla değişmeyen ve yaşla pekişen yargılar niteliğine bürünmelerinin daha kolay olduğu bu sebeple küçük yaştaki

⁷²Çevrimiçi Kaynak: <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyedeki-suriyeliler-entegrasyon-m%C3%BCmk%C3%BCn-m%C3%BCa-45038052> Erişim Tarihi: ,02.04.2019.

⁷³Çevrimiçi Kaynak: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201903311038521518-mersin-turkiye-vatandas-suriyeli-yerel-secim/> , Erişim Tarihi: 02.04.2019.

⁷⁴Başak Yavcan, Kadir Akalın “Suriyeli Mülteci ve Yerli Çocuklar Üzerinden Gruplar Arası İlişkiyi ve Önyargıyı Anlamak”, **Şehir ve Toplum Dergisi**, Sayı 6, 2016, s. 146.

çocukların bu ön yargılar oluşmadan uyum sürecinin başlatılmasında okulların çok önemli işlevlerinin olduğu düşünülmektedir. Bu süreç içinde uyumun sağlanmasında devlet kadar, halkın da Suriyelilere dışlamamaları, savaş nedeni ile ülkemize gelmek zorunda kaldıklarının farkında lığın arttırılması gereklidir. Devletin Suriyelileri korumak için aldıkları önlemlerin Türk vatandaşların mağdur olmamasına yönelik olması Türk halkının Suriyelileri kabul etmelerini ve uyum içinde yaşama eğilimini arttıracığı düşünülmektedir.

GİGM tarafından 2005 yılında faaliyete başlayan 157 YİMER hattının uyum ile ilgili önemli politika araçlarından biri olduğu düşünülmektedir. Hizmete ilk başladığından itibaren yabancıların özellikle Arapların, Rusların, İngilizce bilen tüm insanların ulaşabileceği 6 dilde her gün kesintisiz hizmet veren bir çalışma şekli bulunmaktadır. Yabancılar bu hattı hızlı ve kolay bir şekilde sorularına cevap alabilmek için aramaktadırlar. Bu hattı arayan kişiler yasal hakları ve sorumlulukları ile ilgili özel uzmanlık ve bilgi gerektiren tüm sorularına yanıt bulabilmektedirler. “YİMER 157” yasal haklar ile ilgili bilgi vermenin yanı sıra aynı zamanda bir ihbar hattı gibi çalışarak güvenlik ile ilgili de önemli rol üstlenmektedir. “YİMER 157”de çalışanlar bu hattı arayan yabancılar bilgi vermenin ötesinde, yetki alanlarına girmesi halinde yabancıların şikâyetlerini dinleyerek ilgili kurumlara şikâyetleri de iletmekle görevlidirler. Bu şikâyetlerin sonucunu takip ederek muhataba da süreç sonunda bilgi vermektedirler. Son olarak YİMER 157 gerekli görülmesi halinde acil durumlarda yabancıların polis ya da jandarma ile temasa geçebilmesi için tercümanlık hizmeti de sağlamaktadır. Bunun neticesi dil sorunu nedeni ile uyum sorunu yaşayan Suriyelilere dil sorunu aşarak hizmet sunulabilmesi imkânı doğmuştur

Toplumsal uyumun Türk halkı için niteliği değerlendirildiğinde ise her toplum gibi Türkler de kitlesel göç akınına tepki göstermişlerdir⁷⁵. Halk göçmenlerden dolayı eğitim, sağlık, çalışma gibi kamusal hizmetlerden yararlanma konusunda eksiklik yaşaması, güvenlik ile ilgili endişe duymaları söz konusu olduğunda uyum politikalarının uygulanmasında aksaklıklar doğabilmektedir. Toplumun bazı kesimi Suriyelileri ülkemizde istememekte Türkiye’de Suriyelilerin

⁷⁵Erdoğan, *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, s.201.

yaşamalarına Türk halkı yerine bu kişilere maddi yardım sağlanmasına tepki göstermektedirler. Ancak Suriyelilerin artık şehirlerde yaşamalarının önüne geçilmesi, bu insanların şehirlerden toplanarak kamplarda yaşamaya zorlanmaları mümkün görünmemekte bununla birlikte geri gönderme yasağı gereği ülkemizden sınır dışı edilememektedirler. Birlikte yaşamak artık Suriyeliler ve Türkler için zorunluluk boyutuna geldiğinden halkın uyum içinde yaşaması için devletin alacağı politikalar konu ile ilgili önem arz etmektedir.

3.3.6. Sosyal Yardımlar

Sosyal yardımlar ülkemizde bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için önemli sosyal politika araçlarından biridir. Söz konusu hizmetler AFAD, Belediyeler, STK'lar aracılığı ile ağırlıklı olarak yürütülmektedir. Sosyal yardımlar ile ilgili Geçici Koruma Yönetmeliğinin “Sosyal Yardım ve Hizmetler” başlıklı 30’uncu maddesinde⁷⁶ sosyal yardımların nasıl yapılacağı ile ilgili usul ve esaslar belirlenmiştir. “ Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamındaki ihtiyaç sahibi olanlar, 29.5.1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 3. maddesinde belirtilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslara göre Kanunun verdiği sosyal yardımlardan yararlandırılabilir.” denilmektedir. Temel olarak sosyal yardımların ASPB tarafından yerine getirileceği ilgili yönetmelik ile hüküm altına alınmıştır. Bu yönetmelik ile özellikle dezavantajlı gruplara yönelik sosyal politikalar üretilmektedir Savaş sonrasında ülkemize göç eden kadın ve çocuklara yönelik uygulanan sosyal politikalar öncelikli ve geniş kapsamlı durumdadır.

Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler, öncelikle her ilin kendi valisinin yürüttüğü ve sunduğu sosyal yardımlardan faydalanma imkânına sahiptirler. Valiliklerin uhdesinde kurulan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV)”, bir defaya mahsus olmak üzere para yardımı, temel insani

⁷⁶Geçici koruma kanunu 30. Madde: MADDE 30- (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan ihtiyaç sahibi olanlar, 29.05.1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde anılan Kanun kapsamındaki sosyal yardımlardan yararlandırılabilir. (2) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan ihtiyaç sahibi olanların, sosyal hizmetlere erişimleri Bakanlık ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslara göre sağlanır.

ihtiyaçların karşılanabilmesi için temizlik ve sağlık bilgisi malzemeleri yardımı sosyal politikanın temel konuları gibi alanlarda yardım talebiyle bu kişilerin dilekçelerini kabul etmektedir. Bu başvuru sürecinin başlayabilmesi için Suriyelilerin ile başlayan “Geçici Koruma Kimlik Belgesi’ne sahip olmaları gerekmektedir.” Sağlık ile ilgili sosyal yardımlardan faydalanabilmek için bazı durumlarda sağlık raporları veya ilaç masraflarını gösteren belgeler de valilikler tarafından istenebilir. Bir diğer koşulda Suriyelinin adresinin ikamet edilen ilçedeki Nüfus Müdürlüğü’nün veri tabanında kayıt altında bulunması gerekliliğidir. SYDV tarafından ihtiyaçların değerlendirilmesi amacı ile Suriyelilerin yaşadığı yerler ziyaret edilerek talepleri değerlendirilmektedir. Suriyelilerin sosyal yardım talepleri SYDV’nin Mütevelli Heyeti tarafından verilen karar sonucu kabul veya ret edilebilmektedir.

Sosyal yardım bağlamında diğer önemli kavram sosyal hizmetler ile ilgili uygulamalardır. Sosyal Hizmet Merkezleri, Aile alışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri bünyesinde görev yapmaktadır. Bu yerler korunmaya en muhtaç durumdaki göçmenlere, sığınmacılara ve geçici koruma altında bulunan kişilere sosyal hizmetler sunmaktadır. Sunulan bu hizmetler genel olarak psiko-sosyal destek, eğitim danışmanlık ve bu hizmetlere ihtiyaç duyan kişilerin tespiti ile bu kişilerin ilgili sosyal hizmet sağlayıcılarına yönlendirilmesini kapsamaktadır. Sosyal Hizmet Merkezleri, sosyoekonomik destek ve engellilere yönelik evde bakım hizmetlerini sunmaktadır. Çocukları risk altında bulunan anne ve babalara sosyo ekonomik destek belli bir süre için sağlanabilmektedir. Bu kişilerin genel bir yardıma ihtiyaçlarının olup olmadığının anlaşılabilmesi kurum tarafından bu kişilere yapılacak ev ziyareti sonrasında oluşturulan raporla belirlenmektedir. Evde bakım hizmeti kapsamında sadece engellilere yönelik hizmet sunulmakta, bu kapsamda engellinin günlük ihtiyaçlarını yanında başka bir kimse olmadan sağlayamayan kişilere ve böyle bir insanın bulunduğu ailelere sağlanmaktadır.

İl veya ile belediyesi de Suriyelilere yardım edebilmektedir. Belediyeler ile sağlanan yardımlar o belediye de ne kadar Suriyeli yaşadığına ve belediyenin kendi mali gücüne bağlı olarak değişebilmektedir. Belediyeler bu yardımları genellikle gıda ve ihtiyaç malzemeleri, eşya, kılık kıyafet gibi şeyleri sunarak yapmaktadır. Belediyelerin sosyal yardım konusunda hizmetleri Sosyal Hizmetler Müdürlükleri

himayesinde gerçekleştirilmektedir. Bu konuda bir belediyenin hizmet sunması o belediyede ne yoğunlukta Suriyeli ve diğer milletlerden gelen yabancının olmasına bağlı olarak değişmektedir. İstanbul İli'nde Zeytinburnu ve Fatih ilçelerinde bu konudaki çalışmalar diğer belediyelere göre daha fazladır⁷⁷. Sosyal yardımlar konusunda bir diğer mekanizma Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı Programı'dır. "Türkiye'de geçici veya uluslararası koruma kapsamında olan ve kamp dışında yaşayan hassas durumdaki 1 milyon 300 bin insanın temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmış olan SUY çok amaçlı bir nakit yardım programıdır." Kızılay, ASPB ve Birleşmiş Milletler Gıda Programı tarafından uygulanmakta ve Avrupa Komisyonu Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları (ECHO) tarafından finanse edilmektedir. Yardım için uygun bulunan her aileye KIZILAYKART-SUY verilmektedir. Karta, ailede kayıtlı fert başına aylık 120 TL yüklenmektedir. Kart, nakit para çekmek üzere her ATM'de kullanılabileceği gibi, POS makinesinden çekim yoluyla alışveriş yapmak üzere mağazalarda da kullanılabilmektedir. Kişilerin bu hizmetlerden yararlanabilmesi için Türk Kızılayı Hizmet Merkezi'ne başvurmaları gerekmektedir.

Savaş bağlamında göç eden tüm kişilerin aslında dezavantajlı olduğu ancak bunlar içinde kadınların bu süreç içinde gücünü en çok kaybeden kişiler olduğu düşünülmektedir. Kadınların savaş sırasında eşlerini kaybetmeleri ve Türkiye'de yaşayan Suriyeli kadınlardan bir kısmının evli olmadığı düşünüldüğünde sosyal yardım konusunda korunması gereken öncelikli kişiler olduğu düşünülmektedir. Kadınların güvenlik sorunları nedeni ile daha sınırlı alanlarda çalışabilmeleri, çalıştıkları yerlerde maddi ve manevi olarak korunma güdülerinin daha yüksek olması okuma çağındaki kız çocuklarının muhafazakâr aileleri nedeni ile eğitimlerine devam edememeleri Suriyeli kadınların öncelikli olarak korunmaya ihtiyaçları olduklarını ifade etmektedir. Kadınlardan sonra korunmaya ve sosyal yardıma ihtiyaç duyan diğer kişiler çocuklardır. Çocukların savaş bağlamında karşılaştıkları en önemli sorun savaş sonrası yer değiştirmelerinden kaynaklanan refakatsiz kalmaları istismara açık olmaları ve ekonomik zorluklar nedeni ile küçük yaşlarda çalışmak zorunda kalmaları ve çalışmaya aileleri tarafından zorlanmalarıdır. "Refakatsiz

⁷⁷Erdoğan, **Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri**, s. 140.

çocuk”, kavramının tanımı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda “Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk” . Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 23’üncü maddesinin dördüncü fıkrasında “Refakatsiz çocuklar, esas olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinesinde barındırılır. Ancak uygun koşullar sağlandığında refakatsiz çocuklar, geçici barınma merkezlerinin ayrı bir bölümünde, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kontrol ve sorumluluğunda AFAD ile işbirliği halinde barındırılabilir.” hükmü yer almaktadır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünce “ülkemizde bulunan Suriyeli çocuklardan korunma ihtiyacı içinde olduğu tespit edilenlerin öncelikle aile yanında desteklenmesine, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruyucu destekleyici tedbirler uygulanarak hiçbir çocuğun sokakta risk altında bırakılmamasına gayret gösterilmektedir. Ülkemize kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın giriş yapan refakatsiz çocuklar ile ailesinden ayrı düşmüş çocuklar Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda bakım ve koruma altına alınmaktadır. Kolluk kuvvetleri tarafından terk edildiği tespit edilen geçici barınma merkezleri dışında tek başına bulunan Suriye uyruklu çocuklardan alınan bilgiler ile kayıtlar incelenmekte ve çocuğun ülkemiz sınırlarında ailesinin veya yakın akrabalarının olup olmadığı araştırılmaktadır. Yapılan araştırma neticesinde ülkemizde ailesi olduğu tespit edilen çocuklar uygun görülmesi halinde aile yanına döndürülmekte, refakatsiz olduğu tespit edilen çocuklar Bakanlığa bağlı çocuklara yönelik hizmet veren kuruluşlara yerleştirilmektedir.” Türkiye’de yaşayan çocuklara sağlanan en önemli sosyal yardım; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Kızılay ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) mültecilere yönelik olarak ülke çapında “Eğitim için Şartlı Nakit Transferi” (Şartlı Eğitim Yardımı – Ş.E.Y.) isimli sosyal yardım programıdır. Bu program, 2003 yılından beri Türk vatandaşlarının yanı sıra Türkiye’de ikamet eden yabancılara yönelik olarak ASPB tarafından uygulanan Ş.E.Y. programının kapsamı genişletilmiş halidir. Kamp dışında yaşayan bütün Suriyeliler yardımdan faydalanabilmektedir. Ş.E.Y. programı, yardım açısından uygunluk kriterlerini karşılayan ailelere,

ocuklarının düzenli olarak okula devam etmeleri koşuluyla, nakit yardımı yapılmasına olanak sağlamaktadır Bu yardım anaokulundan lise son sınıfa kadar devam etmektedir. Bu anlamı ile bu programın çocukların eēitimlerine maddi kaygılar duymadan devam edebilmelerinin temin edilmektedir.

SONUÇ

Suriye’de 2011 yılından itibaren iç savaş nedeni ile yaşanan kitlesel göç akınlarına maruz kalan Türkiye bu konu ile ilgili son yıllarda yoğun bir çalışma içine girmiş durumdadır. Başlangıçtan itibaren açık kapı politikası uygulayarak gelen Suriyelilerin neredeyse tamamına ev sahipliği yapmış durumdadır. Suriyeliler için geçici koruma merkezleri denilen sınır illerine yakın illerimizde kamplar kurularak bu insanların öncelikli olarak barınma ve diğer ihtiyaçları karşılanmıştır. Yaşanan süreçte kampların kapasitesi yeterli olmamış ve bu yetersizlik ve diğer sebeplerin meydana gelmesi nedeni ile Suriyeliler ülkemizin her şehrine dağılarak yaşamlarına devam etmeye başlamışlardır. Suriyelilerin 2011 yılında 250 kişi ile başlayan göç serüvenlerinde açık kapı politikası nedeni ile gelen kişilerin kayıt altına alınmasında eksiklikler yaşanmıştır. Çalışma sırasında Suriyelilerin demografik özelliklerinin açıklanması için çok kısıtlı kaynak bulunabilmiştir. Eldeki veriler 2016 yılından sonra sağlıklı hale gelebilmiştir. Suriyelilerin kamp dışı yaşama isteğinden dolayı ülke içindeki hareketlilikleri oldukça fazladır. Türkiye’yi hem hedef hem de kaynak ülke olarak gördüklerinden Avrupa ülkelerine kolaylıkla ulaşabilecekleri başta Yunan Adaları olmak üzere Ege ve Akdeniz üzerinden genellikle yasa dışı yollarla göç etmek istedikleri yerlere de ulaşmayı amaçlamaktadırlar. Bu durum Suriyelilerin hem doğu hem de batı illerinde yoğun olarak konumlandıklarını göstermektedir. Özellikle İstanbul İli’nde Suriyelilerin çalışma, eğitim ve sağlık imkanlarına erişme isteklerinden dolayı sayıları İstanbul nüfusunun %3’üne yaklaşmış durumdadır. Ülkemizde bulunan Suriyelilerin yaş ortalaması da oldukça düşüktür. Çoğu eğitim ve çalışma çağında bulunan genç nüfustan oluşmaktadır. Türkiye’nin kendi nüfusunun yaş ortalaması 31 olduğundan devletin genç insanlarla alması gereken kararların ve uygulamaların bu durumla birlikte boyutu artmıştır. Suriyelilerin 2019 yılındaki sayısı 3 milyon 500 bine yaklaşmış durumdadır. Bu durum ülkemizin, ekonomi, eğitim, sağlık ve diğer konularda bu kişilerin insan onuruna yakışır şekilde yaşamlarının sağlanması yanında Türk halkının da süreç boyunca mağduriyete uğramamaları için önlemler alınmasını gerekli hale getirmiştir.

Suriyeliler ülkemizde artık geçici değil kalıcılık üzerine bulunmaktadır. Suriyeliler kendi ülkelerindeki durum normale dönse bile geri dönmeme

eğilimindedirler. Göç olgusunda genellikle göç edilen yerde mevcut durum normalleştiğinde insanlar geri dönmek istemekte ancak burada farklı bir durum dikkat çekmektedir. Kalıcılık üzerine şekillenen bu insan hareketliliğinde sınır illerinde bulunan kamplarda uzun süre yaşama imkânları bu kişiler için mümkün görünmemektedir. Bu bağlamda devletin barınmadan, eğitim, sağlık, güvenlik konuları ile ilgili kalıcı çözümler bulmaları, kalıcı sosyal politikalar üretmesini gerekli kılmıştır.

Suriyelilerin ülkemizde bulunuşlarının tehdit mi yoksa fırsat mı olduğu farklı çevrelerce farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Türk halkı arasında bu insanların isteyerek değil mecbur kaldıkları için geldiklerini düşünenler olmakla birlikte, gelişlerinde kontrolün sağlanmadığı, kayıt altına alınmayan Suriyelilerin toplum için tehdit unsuru olabileceği ile ilgili düşünen insanlar da bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinin Suriyelileri kabul etmemesi ancak Türkiye’de bulunanlara hibe programları ile yardım etmesi ülkemizde Suriyelilerin sayısının arttıran etkenlerden olmuştur. Türkiye’ye göç eden insanlar için maddi olanakları yüksek, zengin ve ülkemizde yatırımlar yapabilecek insanlar da bulunmaktadır. Bu insanlar için de son yıllarda şirket kurma eğilimleri de yüksektir. Ancak Suriyelilerin yaş ortalamaları genç olduğundan bu insanlar ülkemizde çalışmak istediğinde genellikle kayıt dışı çalışmakta, ülkedeki ücret düzeylerini düşürebilmekte bu sebeple Türklerin iş bulma imkanlarına ortak olmaktadır. Bu anlamı ile bu kişiler çeşitli işverenler tarafından suiistimal edilerek haksız rekabetin doğmasına sebep olabilmektedirler. Bir görüşe göre Suriyeliler ülkemizdeki işsizlik oranını arttırmış ve gayri safi milli hasılamızı nüfuslarının çokluğu nedeni ile düşürmüşlerdir.

Türkiye’de Suriyelilere yönelik uygulanan sosyal politikalardan en önemlilerinden biri eğitim konusunda uygulanan sosyal politikalar. Ülkemiz eğitimi Suriyelilere bedava sunmaktadır. Bu durum toplumun çeşitli kesimlerinde eleştiri konusu olsa da Suriyelilerin eğitim süreçlerine devam edebilmeleri ülkemizin geleceği açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Çünkü bu insanlar öncelikle Türkçe öğrenmeli ve gelecekte eğitimli insanlar olarak yetişmelidirler. Eğitim süreçlerini Türkiye ‘de tamamlayan çocuk ve gençler ileride Türkiye’ye kendi ülkeleri olan Suriye’den daha bağlı insanlar olabilecekleri düşünülmektedir. Bu

insanlar ile Arap Dünyası arasında köprü kurmamız bağlamında da faydalı olabilecekleri düşünülmektedir. Küçük yaştan itibaren Suriyeliler ile Türklerin okul nedeni ile bir arada bulunması ön yargılardan uzak bir şekilde toplumun uyum sürecinin sağlıklı yürütülmesinde faydalı olabilecektir.

Suriyelilerin sağlık hizmetlerinden faydalanmaları eğitim gibi ücret ödmeden gerçekleştiğinden toplumda hastanelerde misafirliğin ev sahipliliğinin önüne geçtiği algısı doğurabilmektedir. Ancak Suriyelileri ülkeye devlet kendi davet etmemiş bu kişiler kendileri gelmek istemişlerdir. Sığınan, savaştan kaçan can güvenliğini korumak isteyen insanlara sağlık ile ilgili alacakları hizmetlerde herhangi bir aksama yaşatmamak insan hakları bakımından önem arz etmektedir. Devletin Suriyelilerin yoğun yaşadığı yerlerde yerel halin mağdur olmaması için daha fazla doktor ve sağlık çalışanı istihdam etmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de uzun yıllardan beri görülmeyen bazı hastalıkların yeniden görülmeye başlaması Suriyelilerin göç ederken sadece bedenlerini taşımadıklarını göstermektedir. Bu durum hem Türk halkının hem de Suriyelilerin sağlığını tehdit etmektedir. Bu konu ile de ilgili devletin alması gereken önlemlerin halk sağlığını koruma anlamında önemi bulunmaktadır.

Çalışmamızın konusu Suriyelilere uygulanan sosyal politikalar. Çalışma sırasında ülkemizin uyguladığı sosyal politikalar konuları araştırılırken bu konu ile ilgili çalışmaların çoğunda bir anlam kargaşası olduğu, çoğu zaman mültecilik, sığınmacılık ve göçmen kelimelerinin birbiri yerine kullanılabildiği görülmüştür. Sadece literatürde değil toplumda ve halk arasında da bu kişilerin hangi hukuki statüde olduğunun anlaşılmasında karışıklık olduğu düşünülmektedir. Suriyeliler şu anda geçici koruma kapsamında bulunan insanlardır. Geçici koruma kavramındaki sürenin ne kadar olduğu ile yasalarımızda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bir sürenin belirlenebilmesinin belli bir süre sonra bu insanların ülkemizde kalıp kalmayacaklarının tespit edilebilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte coğrafi sınırlama nedeni ile mülteci statüsünde olmayan bu insanlara, geçici koruma ile mültecilikten çok daha sınırlı haklar sağlanmaktadır. Geçici koruma yönetmeliği Suriyeliler için genel olarak haklarından değil bu kişilere verilecek hizmetlerden bahsetmektedir.

Suriyelilere sağlanacak sosyal politikalar ile ilgili öneri bağlamında; Suriyelilerin daha çok büyük kentlerde şehir hayatında bulundukları göz önüne alındığında esasen uygulanacak sosyal politikalar ile ilgili Büyükşehir Belediyelerinin çok önemli bir sosyal politika arz eden kurum olduğu düşünölmektedir. Çalışma boyunca Suriyelilerin kayıt dışı olduğu ve çoğunun yabancı kimlik belgesine sahip olmadığı düşünöldüğünde ve belediyelerin sadece o ilçede yaşayan kişilere ve ağırlıklı olarak Türk vatandaşlarına hizmet sunduğı bilinmektedir. Sosyal politikaların en önemli ve etkin şekilde sunacak belediyelerde Suriyeliler ile ilgili özel çalışmaların yapılması gerektiğı düşünölmektedir. Bu çalışma Suriyelilere özel sunulacak bir masa ile Suriyeli kayıt dışı o ilçede bulunuyorsa bile bu belediyelerin sağlayacağı barınma, yiyecek, kıyafet gibi olanakları sağlayarak hem o ilçe nüfusunda güvenliğın tüm toplum için temin edilmesini hem de insanların herhangi bir mağduriyet yaşamadan hayatlarına devam etmeleri sağlanabilir. Kurulacak bu masalar ile Suriyeliler sınır dışı edilme ya da dışlanmaya maruz kalma gibi endişelerden bağımsız üstelik başvuru sırasında kayıt altına alınma gibi hem devlet hem geçici koruma adayı insanlar için önemli bir çözüm olabilir.

Suriyelilere uygulanacak sosyal politikalar ve sosyal hizmetlerden bahsederken çoğı konuda Suriyeliler nedeni ile Türk halkının zarar görme durumlarının ortaya çıkabildiğı düşünölmektedir. Bu çalışma Suriyelilere uygulanan sosyal politikalardan bahsederken Türk vatandaşlarının da bu uygulamalar sırasında zarar görmemesinin sağlanmasını, uygulanacak sosyal politikaların Türk halkı ile geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin uyumlarının sağlanmasına yönelik önemlerin alınabilmesi için dikkat çekebilmeyi ümit etmektedir. Türk vatandaşlarının zarar görmemesinin sağlanabilmesi ancak toplumsal entegrasyonun sağlanması ile temin edilebilir. Bundan sonra birlikte yaşaması kaçınılmaz olan iki halk arasında devlet tarafından bütünleşmenin sağlanabilmesi için ortak kültürel aktiviteler, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın destekleyeceği projeler ile halkların birbirini doğru olarak tanınması ve anlamasının sağlanması gereklidir. Ancak birbirini tanıyan, birbirinin dilinden anlayan ve kültürleri iç içe geçmiş insanlar toplumda sorunsuz yaşayabilmekte ve bunun sonucu olarak sosyal politikaların işletilmesi en sağlıklı şekilde sağlanabileceğı düşünölmektedir.

Bu çalışma göç, Suriyeliler ve sosyal politikalar konularının birlikte değerlendirilmesi ile son yıllarda ülkemizin en önemli konularından olan Suriyeliler sorununun insan odaklı düşünülmesi gerektiğini ve sosyal politikaların en sağlıklı işletilmesi konusunda temel değerlendirmelere yer vermektedir. Bununla birlikte Suriyelilerin demografik yapısının anlaşılmasındaki eksiklik dikkat çekmiş bu konuda devletin geniş çaplı bir araştırma ve veri toplaması gerekliliği dikkat çekmektedir. Demografik yapısı tam şekillenmemiş ülkemizde yaşayan Suriyelilere uygulanacak sosyal politikalar bu veri eksikliği nedeni ile eksik uygulanabilecektir. Çalışmamız bu konuya da dikkat çekmeyi ümit etmektedir.

KAYNAKÇA

YAZILI KAYNAKLAR

- Abacı, Cansu “Suriye Kaynaklı Göçün Türkiye’nin Göç Politikalarının Kurumsallaşması Üzerindeki Etkisi” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016
- Açık, Fatih “İslam Medeniyetinin Oluşum Sürecinin Göç ve Toplumsal Değişme İlkesi Bağlamında İncelenmesi (Hicret ve Endülüs Medeniyeti Tecrübesi)”**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2015
- Akçadağ, Emine: “Yasa Dışı Göç ve Türkiye”, **Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi** (Çevrimiçi)
<http://www.bilgesam.org/images/dokumanlar/0-96-2014032653yasadisigocveturkiye.pdf>1 Şubat 2019.
- Akıncı Buket, Nergiz, Ahmet Gedik, Ercan: “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul” **Göç Araştırmaları Dergisi** C: 1, No: 2, Temmuz-Aralık 2015, s. 62.-70
- Arı, Kemal: **Büyük Mübadele Türkiye’ye Zorunlu Göç (1923-1925)**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.2012
- Aydın, Gökhan: “Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Düzensiz Göç İle Mücadele Devletin Yetki ve Uygulamaları” **Göç Araştırmaları Dergisi** C: 2, No: 2, Temmuz- Aralık 2016, s. 172-175

- Bilgiç, Semanur: “Suriyeli Krizi ve Sığınmacılar Sorunu, Önlemler ve Politikalar” ,**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018
- Canyaş, Aslı Bayata: “YUKK Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi” (Çevrimiçi) <http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C5S1makale4.pdf> , 1 Nisan 2019.
- Çiğer, Meltem İneli: “Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine” **Göç Araştırmaları Dergisi** C: 2, No: 3, Ocak- Haziran 2016, s. 62-
- Dal, Süleyman: “Sosyal Politika İle Siyasi ve Ekonomik İdeolojiler Arasındaki İlişki”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi** İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018
- Deniz, Çağlar, Ekinci, Yusuf, Hülür, Banu: **Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep-Kilis Çevresi, İstanbul** Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.
- Dilek, Bahadır, Selim: **Suriyeli Göçü**, Kripto Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- Düzkaya, Hıdır: “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon ve İstihdam Politikaları”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2016

Erdoğan, Murat, Kaya,
Ayhan:

**Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla
Türkiye'ye Göçler**, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Yayınları, İstanbul, 2015

Erdoğan, Murat:

**Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve
Uyum Araştırması**. HUGO Yayınları, Ankara, 2014.

Erdoğan, Murat:

“Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri Suriyeli
Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi İstanbul
Örneği”, **Şehir ve Toplum Dergisi**, Sayı 6. 2016,
s.159

Erdoğan, Murat:

**Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri, Suriyeli
Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi**,
Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.İstanbul
,2015

Erken, Baki:

“Uluslararası İşgücü Kanunu Çerçevesinde Türkiye’de
Yabancıların Çalışması”, **Tisk Akademi Dergisi**,
Cilt:11, Sayı: 22, İstanbul, 2016, s. 394

Erkiner, Engin:

Mülteciler Göçmenler, TDAS Yayınları, İstanbul
2016.

Göksel, Gülay Uğur:

Göçmen Entegrasyonu ve Tanıma Teorisi, Pinhan
Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Güçtürk, Yavuz:

**İnsanlığın Kaybı Suriye'deki İç Savaşın İnsan
Hakları Boyutu**, SETA Yayınları, İstanbul, 2014.

İçduygu, Ahmet:

Ahmet İçduygu, **Kentler ve Göç Türkiye, İtalya,
İspanya** İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Yayınları, İstanbul, 2012.

Kağnıcı, Yelda Dilek:

“ Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel ve Uyum

Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar” (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/356594> 2 Nisan 2019.

Kâhya, Nizam, Sallan Gül:

“Türkiye’de Mültecilere Yönelik Yerleşim Politikaları ve Uydu Kentler , Güvenlik Kıskaçında Yaşamlar”
Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,
(Çevrimiçi)https://www.researchgate.net/publication/322505224_TURKIYE'DE_MULTECILERE_YONELIK_YERLESIM_POLITIKALARI_VE_UYDU_KENTLER_GUVENLIK_KISKACINDIYASAMLAR , 7 Nisan 2019

Kale, Başak:

“Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mülteciler ve Uluslararası Toplumun Koruma Sağlamadaki Etkisizliği” **Şehir ve Toplum Dergisi**, No: 6, Aralık - 2016, s. 112-115

Kara, Dilara:

“Sığınmacı Krizi ve Barınma Sorununun Mekân Üretim Örnekleri Üzerinden Değerlendirilmesi”
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Fakültesi, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 2018

Kara Polat, Korkut, Recep:

“Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler”. **Türk İdare Dergisi**, Cilt:467, Sayı:1, 2010, s.156.
Suriye Savaşları, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013

Karpat, H. Kemal:

Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, İstanbul, , Timaş Yayınları, 2013,

Köşkeröğlu, İlayda
Rojda Keskin:

“Ötekilik Bağlamında Suriyeli Kadınlar Yerel ve Ulusal Basında Suriyeli Kadın Temsillerinin İncelenmesi”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Neccar, Muhammed, Erkut,
Tuba:

“Suriye’den Türkiye’ye Göç Nedenleri Sorular ve Umutlar”, **İlahiyat Akademi Dergisi** , (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/download/article-file/292475> , 27 Mart 2019.

Oba, Meltem Ece:

”Türk Hukukunda Geçici Koruma Rejimi” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.**

Orhan, Oytun, Gündoğar
Sabiha Şenyücel:

“Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” **ODTU Stratejik Araştırmalar Merkezi** (Çevrimiçi) http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiye_Etkileri.pdf ,25 Nisan 2019.

Özdemir, Özlem, Özdemir
Emrah:

“Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik” (Çevrimiçi) https://www.msu.edu.tr/GuvenlikStratejileriDergisi/dokuman/GSD_27/GSD_27_Art_4_042018.pdf 30 Mart 2019.

Özkerim, Neslihan:

“Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü” **Göç Araştırmaları Dergisi** C: 2, No: 2, Temmuz-Aralık 2016, ss. 214-219

Sapancalı, Faruk:

“Sosyal Dışlanma”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yayın No: 09,1600, D.K, 03.048.314, İzmir.2013

Sezen, İrem, Turan,
Melikşah, Kaya, Afşin
Ahmet:

“Türkiye’deki Suriyeli Misafirler ve İlişkilendirilen
Bulaşıcı Hastalıklar” **Gümüşhane Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Dergisi** , (Çevrimiçi)
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/619205> 3
Nisan 2019.

Taşçı, Faruk:

“Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, **Kamu-İş İş
Hukuku ve İktisat Dergisi**, C 10, No: 4. 2009,
ss.178-192

Tekelioğlu, Mehmet, Doğan,
Abdülvehap:

“Türkiye’de Uluslararası Koruma Rejimi ve
Uluslararası Koruma Rejimi Kapsamında Yer Alan
Yabancıların Çalışma İzinleri” **Şehir ve Toplum
Dergisi**, Sayı 6, İstanbul, 2016, ss. 140-145

Topal, Ahmet, Hamdi:

“Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki
Suriyelilerin Hukuki Statüsü”. **İstanbul Medipol
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1,
İstanbul, 2015, ss. 6-7.

Türkmen, Emine:

“Türkiye’de Mülteci Çocuk Emegi Şanlıurfa’da
Çalışan Suriyeli Çocuklar” **Yayımlanmamış Yüksek
Lisans Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2018.

Ultan, Mehlika Özlem:

**Avrupa Birliği’nde Yasa Dışı Göçün Önlenmesi ve
Ülke Uygulamaları**, Nobel Yayınları, Ankara, 2016.

Yavçan, Başak, Akalın,
Kadir:

“Suriyeli Mülteci ve Yerli Çocuklar Üzerinden
Gruplar Arası İlişkiyi ve Önyargıyı Anlamak” **Şehir
ve Toplum Dergisi**, Sayı 6, İstanbul 2016, s. 146

- Yazan, Yeliz: **Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası Türkiye Örneği Çerçevesinde İnsan Hakları Sorunsalı**, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2016.
- Yetiş, M. Murtaza: “Kadim Geçmişten Ortak Geleceğe” **Şehir ve Toplum Dergisi**, No: 6, İstanbul, 2016, ss. 28 -32
- Yıldız, Fatma: “Suriyeli Sığınmacı Çocukların Eğitim Sorunları ve Entegrasyon Süreçleri: Mersin Örneği”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2018
- Yıldız, İbrahim: **Türkiye’ye Uluslararası Göçler ve Türkiye’nin Göç Politikası**, Kırmızı Çatı Yayınları, İstanbul, 2018.
- “Türkiye’de Göçmen Olmak”, Göçmen İşçiler Araştırması, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul. 2015
- 2015 Türkiye Göç Raporu, **Göç Araştırmaları Dergisi**, C: 2, No: 3, Ocak- Haziran 2016.
- Göç Araştırmaları Dergisi, T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2,3 ve 4 Sayılı Dergileri.

KANUNLAR

Geçici Koruma Yönetmeliği Sayı: 29153, Karar Sayısı: 2014/6883. Resmî Gazete 22.10.2014.

Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesine Hakkında Yönerge; Sayı: 23796, 04.11.2015.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Tarih: 10.12.1948

Sayı: 217 A(III), Madde 14/1- 22.

İskân Kanunu. Sayı: 2733, Resmi Gazete 21. 06. 1934, Madde 3- 8.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Kanun Numarası: 2828, Kabul Tarihi: 24.5.1983, Resmî Gazete: 27.5.1983/18059, Madde 3.

Sosyal Yardım ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, Kanun Numarası: 3294, Kabul Tarihi: 29.05.1986, Yayımlandığı R.Gazete Tarih: 14.06.1986, Sayı: 19134

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Kanun No: 2709, Kabul Tarihi: 7.11.1982/1982: Madde 60- 61.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Kanun No: 6458, Kabul Tarihi: 4.4.2013, Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 11.04.2013, Sayı: 28615, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, Cilt: 53.

İNTERNET KAYNAKLARI:

2016 Türkiye Göç Raporu, T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, No:40, 2017, (Çevrimiçi) http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf 10 Şubat 2019

Türkiye'deki Suriyeliler Özel Raporu, 2018, T.C.Kamu Denetçiliği Kurumu, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara, (Çevrimiçi)https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/ozel_rapor.pdf ,25 Mart 2019

Tohav Göç Analiz Raporu, 2014.

Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştay Sonuç Raporu, 2014, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi, Mersin, (Çevrimiçi)<http://www.madde14.org/images/b/b0/MersinUnivSuriyeCalistay.pdf> 11 Nisan 2019

Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu, 2014, Türk Tabipler Birliği

Yayınları,

Ankara

(Çevrimiçi)

<http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf> 5 Nisan 2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü , http://www.goc.gov.tr/icerik3/genel-bilgi_409_558_1094, (Çevrimiçi) , 30 Ekim 2018

(Çevrimiçi) <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeligi.pdf> , 23 Nisan 2019.

(Çevrimiçi) <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201903311038521518-mersin-turkiye-vatandas-suriyeli-yerel-secim/> 2 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriyelilerin-suc-isleme-orani-yuzde-20-azaldi/1240687> ,3 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://www.afad.gov.tr/tr/2693/Gecici-Koruma-Altindaki-Yabancilara-Saglik-Hizmetlerinin-Yurutulmesi-Hakkinda-Duyuru> 29 Nisan 2019

(Çevrimiçi) https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf 30 Mart 2019.

(Çevrimiçi) <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/619205> 3 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8437> 4 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2017/05/Turkiye-de-Itica-Sureci.pdf> 30 Mart 2019

(Çevrimiçi) http://tesev.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf 10 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/5/2709/a/2709sk-01.htm> 30 Mart 2019

(Çevrimiçi) <http://www.bilgesam.org/images/dokumanlar/0-96-2014032653yasadisigocveturkiye.pdf> 1 Şubat 2019

(Çevrimiçi) <http://www.calismaizinleri.net/duzenli-goc> 2 Mayıs 2019

(Çevrimiçi) <http://www.calismaizinleri.net/goc-cesitleri> 23 Mart 2019

(Çevrimiçi) http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf 23 Mart 2019

(Çevrimiçi) http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096 10.04 12 Nisan 2019

(Çevrimiçi) http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzensiz-goc_363_378_471 6 Mayıs 2019

(Çevrimiçi) http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 6 Mayıs 2019

(Çevrimiçi) <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/1441> 11 Nisan 2019

(Çevrimiçi) http://www.medipol.edu.tr/Document/Galeri/Dokuman/hukuk_dergisi/Gecici_Koruma_Yonetmeligi_ve_Turkiye_deki_Suriyelilerin_Hukuki_Statusu.pdf 10 Mart 2019.

Çevrimiçi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060127-2.htm> Erişim: 25 Mart 2019

Çevrimiçi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> Erişim: 3 Mart 2019

(Çevrimiçi) http://www.sihhatproject.org/proje-faaliyetleri_0-657 9 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://istanbulism.saglik.gov.tr/TR,54032/gocmen-sagligi-merkezleri.html> 15 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://istanbulism.saglik.gov.tr/TR,54032/gocmen-sagligi-merkezleri.html> 15 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://istatistik.yok.gov.tr/> 3 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/3635> 30 Mart 2019

(Çevrimiçi) <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> 30 Mart 2019

(Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriyelilerin-suc-isleme-orani-yuzde-20-azaldi/1240687> 2 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyedeki-suriyelilerin-demografik-yapisi-cikarildi/1033253> 10 Nisan 2019.

(Çevrimiçi) https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+7.pdf 11 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/gecici-koruma-altindaki-suriyelilerin-saglik-statusunun-ve-turkiye-cumhuriyeti-tarafindan-0> 9 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46744287> 2 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyedeki-suriyeliler-entegrasyon-m%C3%BCmk%C3%BCn-m%C3%BCa-45038052> 2 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyedeki-suriyeliler-entegrasyon-m%C3%BCmk%C3%BCn-m%C3%BCa-45038052> 2 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://www.ihh.org.tr/haber/raf-katar-ihh-cocuk-yasam-merkezi-yukseliyor-3130> 19 Mart .2019

(Çevrimiçi) <https://www.iskur.gov.tr/haberler/gecici-koruma-altindaki-suriyeliler-ve-turk-vatandaslari-icin-istihdam-destegi-projesi-acilis-toplantisi-ankara-da-yapildi/> 28 Nisan 2019

(Çevrimiçi) https://www.msu.edu.tr/GuvenlikStratejileriDergisi/dokuman/GSD_27/GSD_27_Art_4_042018.pdf 30 Mart 2019

(Çevrimiçi) https://www.msu.edu.tr/GuvenlikStratejileriDergisi/dokuman/GSD_27/GSD_27_Art_4_042018.pdf 5 Nisan 2019

(Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm> 25 Mart 2019

(Çevrimiçi) <https://www.tepav.org.tr/tr/calismalarimiz/s/358> 5 Mayıs 2019

(Çevrimiçi) <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a->

Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_
Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf 15 Nisan
2019

(Çevrimiçi) [https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_
Yapilan_Yardimlar+7.pdf](https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+7.pdf) 20 Mart 2019

(Çevrimiçi) [https://www.ntv.com.tr/saglik/aheften-siginmaci-ve-bulasici-hastalik-
uyarisi,8NaSJt3QkUa94zQASPkAHA](https://www.ntv.com.tr/saglik/aheften-siginmaci-ve-bulasici-hastalik-uyarisi,8NaSJt3QkUa94zQASPkAHA) 21 Mart 2019